

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

103. letnik
Julij/avgust 2003

7-8

Bližnji tritisočaki

cena 1000 SIT

En lep pozdrav
s požganih trav!

Dimniki
in Luknja peč

Avstralske
Modre gore

NOVOSTI

TSEGI

Najnovejši pripadnik družine tekaških copat.

WRAPTOR 2

Druga generacija tehnično dovršenih tekaških sandal.

ELIKER

Zdaj tudi model prilagojen ženskemu stopalu.

W PRETTY RUGGED® NYLON

Novo ležišče noge iz mikrosemiša.

TERRA-FI®

Novo ležišče noge iz mikrosemiša.

Teva

KO Z LETI UGOTOVIŠ, DA RES NISO DRAGI.

WWW.LOGOS-TREND.SI/TEVA

Obutev Teva je naprodaj v trgovinah:

TOMAS SPORT
ELAN
HERVIS
SPORT 2000
JGLU
PROMONTANA

Ostale trgovine:

Ljubljana: ANNAPURNA – K2,
ANNAPURNA WAY,
NAMA, POHODNIK
Domžale: ELEGANCE
Bled: KOALA SPORT
Kranjska gora: KEJŽAR

Trbovlje: BOGO ŠPORT, GOLTES
Vrhnik: KARA
Kobarid: SPORTLAND
Srpenica: CANYON 4
Bovec: ALP KOMERC

Vsem bralcem Planinskega vestnika želimo prijetne počitnice
in varen korak v gorah!

Visoka Bela špica (foto: Tone Škarja)

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilo Planinske zveze Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja enkrat na mesec, julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvoržakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
tel. 01 4345686
faks 01 4345691
e-pošta: pv@pzs.si
http://www.planinski-vestnik.com

Vladimir Habjan (odgovorni urednik)

UREDNIŠKI ODBOR:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič – Svetel, Andrej Mašera, Mateja Pate, Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Tone Škarja, Adi Vidmajer

LEKTORIRANJE: Katarina Minatti, Tinka Kos, Mojca Volkar

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj, d.o.o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d.o.o.

TISK:

DELO tiskarna, d.d.

NAKLADA: 5000

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljate natisnjene in po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri A banki, d.d., Ljubljana. Naročnina: 6000 SIT, 50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova s tishanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Naslovnica: Tu sem jaz gospodar
(foto: Andrej Stritar)

Hodimo v gore!

Piše: Vladimir Habjan

Zadnjič sem se klatil po gorah nad Matkovim kotom. Čeprav sem bil tam že velikokrat, sem takrat prvič srečal človeka. Dva Korošca kar nista mogla nehati pripovedovati, kje da sta že bila in kam vse sta še namenjena. Obožujeta tisti samotni gorski svet in odkrivata neznano. Res, tam občutiš prvinski stik z naravo in gorskim svetom. Še ljudje so drugačni, boljši. To sem tisti dan občutil na svoji koži, ko me je Matkova mama skupaj z dvema sopotnicama novič pogostila z obilnim kosilom ... Je še kaj lepšega?

Pred kratkim mi je prišla v roke uvodna številka društvenega glasila Gore. V uvodniku berem: »... Hoja v gore je bila in bo intimen, osebni prostor intenzivnih občutkov, izjemnih doživetij in najiskrenejše tišine. Zunaj tega izdelanega in odgovornega sveta lahko vlada medijski trušč ali družbena koristnost ali javno dobro ali nacionalna vrednota, ki pa z gorami nima nobene stične točke. Zato je gorski svet poln življenja, raztapljanja in odnašanja, brstenja in odpadanja, korakanja, držanja za roke ...«

Ločnica med javnim in osebnim (če poenostavim), ki jo postavlja avtor, je ostra in nedvoumna. In značilna tudi za naš vestnik. Po eni strani poskušamo povzemati čim več aktivnosti krovne planinske organizacije in društev, ki so v

letošnjem jubilejnem letu še toliko bolj številne in odmevne, po drugi strani pa skrbimo za vsakega posameznika, ki zahaja v gore, tako da mu posredujemo čim več takšnih vsebin, ki mu bodo omogočile še boljši stik z gorami in naravo. V množici najrazličnejših prireditev (ki so po navadi ob koncih tedna, ko smo v hribih!) na to namreč ne smemo pozabiti. Gore so bile in bodo izvor vsega planinskega dogajanja, tudi jubilejnega leta.

Z dvojno številko končujemo prvo polovico leta in odhajamo na zasluzen dopust – v gore seveda. Vsebina dvojne številke je dopustniško obarvana in vam bo, upam, popestrila vroče poletje. Uspelo nam je malo 'počistiti' arhiv, tako da smo v številko uvrstili nekaj tistih prispevkov, ki res že dolgo čakajo na objavo, žal pa ne vseh. Spet stara zgodba – premalo prostora. Ko smo že pri jubilejih, številka, ki jo imate v rokah, je jubilejna tudi za naše uredništvo – z njo namreč zaključujemo dveletno urednikovanje. Pa bodi dovolj razpredanja misli, raje se zapodimo v breg! Za konec še sklepne besede iz omenjenega uvodnika:

»Obiščimo goro. Bodimo člani njene družine, dovolimo ji, da nam trka na okno in zvoní na vratih. Pustimo, da nam govori in poje, pošilja hrepene in nam nastavlja vabljive zanke. Pustimo ji, da nas vodi po svojih poteh, ki so nam v prid in pomoč pri osebnem zorenju in izbiri cilja. In ko nas povabi, se ji usedimo v naročje. Objela nas bo. Mati Gora. In se prepustila izmenjavi misli in neskončni želji po zlitosti in svetosti. In ko bo čas, nas bo izpustila in nam pustila ožarek do naslednjic.

Hodimo v gore!«

4-11

AKTUALNA TEMA

Bližnji tritisočaki (4)

Bleščeči velikani Dolomitov

Ko v jasnih dnevih občudujemo širni razgled z vrhov naših prelepih gora, se v daljavi na severu in zahodu zarišejo obrisi mogočnih, pogosto večno zasneženih gora. Marsikomu se bo utrnula tiha želja, da bi se povzpел na te sijajne vrhove, ki pogosto presegajo magično višino 3000 m; takih pri nas »žal« nimamo.

Andrej Mašera

12-45

PLANINSTVO

En lep pozdrav s požganih trav! (12)

Malo obešenjaški in nespodoben zapis s poti na Vrtačo

Naša hoja na Triglav (21)

List iz družinskega dnevnika

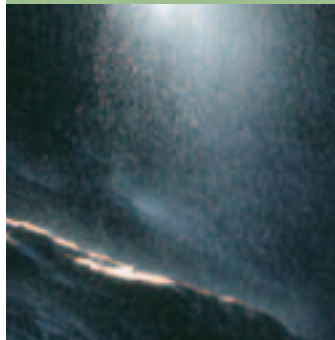
Dva potepa na brezpotni greben (25)

Dimniki in Luknja peč

Matjaž Kmecl, str. 12
Mira Papež, str. 21
Milenko Arnejšek - Prle, str. 25

46-59

PLANINSTVO

»Tršica, kdaj gremo spet v hribe?!« (46)
Zakaj voditi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami v hribe?

Avstralske Modre gore (51)

»Grmovljenje« na južni polobli

Na treking v Nepal tudi poleti (54)

Čas bujnega cvetja

Barbara Klavžar, str. 46
Marjan Bradeško, str. 51
Marija Sodja Kladnik, str. 54

NAŠA SMER

72-77

Akademska smer v Vežici

NOVICE IZ VERTIKALE

76-77

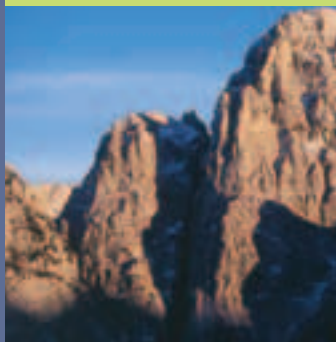
Novičke iz previsov

Martina Čufar v dobri formi

Tomaž Humar pred novim izzivom

60–66

IZLET

Prisank (60)

Mnogo je poti na goro

Po najlepši poti na očaka Karavank (64)

Prešernova kočica na Stolu

Ivanka Klopčič, str. 60
Jože Drab, str. 64

67–71

ALPINIZEM

Na ogledih v Štruci (67)

Prvi opis plezalne ture izpred štiriinšestdesetih let

Sodobnemu plezalcu bi tista gladka plat ne povzročala večjih težav, zmogel bi jo z dvema zavrtanima svedrovčema. Midva pa tedaj z najinim plezalnim železjem čez tisto gladko plat nisva mogla.

Vlasto Kopač

78–85

ŽIVLJENJE GORA

Gozdne mravlje (*Formica spp.*) (78)

Gorska žival meseca

Kako se godi našim medvedom v Brenti (80)

K novemu predlogu zakona o TNP (82)

Milan Vogrin, str. 78
Marjeta Keršič - Svetel, str. 80
Katja Šnuderl, str. 82

PISMA BRALCEV

86

Moram pobegniti

PLANINSKA LITERATURA

87

Stene, ki se jim ne moreš upreti

NOVICE IN OBVESTILA

88–96

Slavje PD Dovje - Mojstrana

50 let PD Ptuj, 20 let Haloške planinske poti

110 let PD Kamnik

Bližnji tritisočaki

Bleščeči velikani Dolomitov

Besedilo: Andrej Mašera

*Pelmo v jutranjem soncu
(foto: Urška Stritar)*

Ko v jasnih dnevih občudujemo širni razgled z vrhov naših prelepih gora, se v daljavi na severu in zahodu zarišejo obrisi mogočnih, pogosto večno zasneženih gora. Večina nas bo vedela, da gre za Visoke Ture na severu in Dolomite na zahodu, nekateri bolj razvedeni bodo tudi spoznali in ločili posamezne vrhove. Marsikomu pa se bo utrnila tih želja, da bi se povzpел na te sijajne vrhove, ki pogosto presegajo magično višino 3000 m; takih pri nas »žal« nimamo.

Tritisočaki, posebno tisti, ki se že bližajo 4000 metrom, brez dvoma že sodijo med gore, ki jih upravičeno označujemo za »visoke« in v katerih je način pristopa precej drugačen kot v naših, domačih gorah. Ne gre samo za višino, ki že lahko povzroči znamenja višinske bolezni; tam je tudi sorazmerno malo označenih in zavarovanih poti, posebno na ledeniških gorah, na katerih to ni niti možno – pa tudi na številnih dolomitskih tritisočakih, na katerih se (razen na Marmoladi) ne bomo srečali s snegom in ledom, ne bomo imeli pomoči varoval. Res pa je, da kljub stalnim nasprotovanjem varstvenikov narave tudi v svet tritisočakov vse bolj vdira železje. Njihov hvalevredni trud pač pogosto trči ob neizprosno in brezdušno logiko množičnega turizma v Alpah.

Na tritisočakih se bomo morali torej pogosto zanesti le na dobre opise, zemljevide, skalnate močice, shojeno gaz v snegu, dober orientacijski čut; morali bomo biti vajeni tudi lažjega plezanja, uporabe vrvi, cepina in derez, morali bomo nesti več tople obleke in še marsikaj drugega. Vse bo veliko bolj preprosto, če bomo najeli gorskega vodnika: za sorazmerno sprejemljivo vsoto denarja se bomo znebili številnih skrbi, se posvetili uživanju ob lepotah gorskega sveta in se ob tem počutili varnejše. Zato naj gredo na zahtevnejše tritisočake brez vodnika le zelo izurjeni in večji gorniki – tisti, ki to v resnici so in ne le mislijo, da so!

V Dolomitih je več kot 100 vrhov, ki presegajo 3000 m. Nekateri so lahko dostopni, npr. Piz Boe, 3152 m, v skupini Sella; na nekatere priplezamo po drznih feratah, npr. na Civetto, 3220 m, po sloviti Ferrati degli Alleghesi ali na Marmolado, 3343 m, po ferati, ki pelje po zahodnem grebenu (obe sta opisani v PV 6/02). Nekateri tritisočaki pa so tudi zelo težavni: običajna pristopa na Langkofel (Sassolungo), 3181 m, in na Hohe Gaisl (Croda Ros-

sa), 3146 m, po tehnični zahtevnosti in izredni dolžini precej prekašata običajni pristop na Veliko Cino, ki pa je seveda veliko bolj znan in zaželen cilj.

Za naše bralce smo izbrali opise vzponov na tri sijajne dolomitske tritisočake, ki imajo več skupnih potez: ležijo razmeroma blizu naše dežele, nanje ne pelje nobena ferata, vzponi so dolgi, zares »grandes courses«, in jih ne olajša prav nobena žičnica. Tehnično so zelo zahtevni in jih nikakor ne kaže podcenjevati. Zato na njih običajno tudi ni tiste nadležne gneče, ki ponekod prav nič ne zaostaja za triglavsko. Predvsem pa so ti praviljično oblikovani gorski lepoteči neskončno privlačni in zato pogosti motivi razglednic Bledih gora.

Monte Cristallo (3221 m)

Če bi sodili po tem, koliko ljudi ve za Monte Cristallo, kako domače zveni to lepo ime številnim gornikom in tudi tistim, ki to niso, pa poznajo Dolomite, bi mislili, da gre za kako »božjepotno goro« z velikim obiskom. Vse kaj drugega kot to: Cristallo je res vsesplošno znan dolomitski lepoteč, vendar se nanj povzpne bore malo ljudi. Razlog je očiten: gre za dolg, naporen in tudi tehnično zelo zahteven vzpon. Monte Cristallo in sosednji vrhovi Cima di Mezzo, 3154 m, Piz Popena, 3152 m, in Pomagagnon, 2450 m, sestavljajo značilno gorsko kuliso severovzhodno od Cortine d'Ampezzo. Na vse strani prepadajo navpične stene, ki glede na lego sonca žarijo v čudovitih barvah – od sivo belkaste do škrlatno rdeče ter nešteti vmesnih odtenkov. Gora ima torej primerno ime, ki jo kar najbolje označuje. Najlepši pogled na skupino Cristalla je nemara s severa, od zasanjanega jezera Lago di Landro (Dürrensee), ko pod navpičnimi stenami vidimo ostanke ledenika Ghiacciaio del Cristallo, razbrazdanega s številnimi razpokami. Leta 1888, ko je bil ledenik veliko večji, se je ob padcu v razpoko smrtno ponesrečil sloviti dolomitski vodnik Michael Innerkofler; pred tem se je tristokrat povzpел na Cristallo. Prvi uspešni vzpon na goro je 14. 9. 1865 opravil Paul Grohmann, spremljala pa sta ga vodnika Angelo Dimai in Santo Siorpaes. Na vrh so splezali po jugovzhodni steni; tam tudi danes poteka običajni pristop.

Od izhodišča na sedlu Passo Tre Croci, 1805 m, se napotimo po makadamski cesti, ki vodi pro-

Monte Cristallo

Nadmorska višina: 3221 m; višina izhodišča: 1805 m; višinska razlika: 1416 m.

Pristop do izhodišča: Mejo z Italijo prestopimo pri Ratečah, nadaljujemo do Trbiža, potem zapeljemo na avtocesto. Zapustimo jo pri izstopu Carnia in se mimo Tolmezza napotimo navzgor po dolini Tagliamenta. Skozi kraje Villa Santina, Ampezzo, Forni di sotto in Forni di sopra se dvignemo na sedlo Passo di Mauria, 1295 m, in se od tam spustimo v dolino reke Piave. Ob njej se kratek čas peljemo proti severu, nato pa zavijemo na levo v dolino Val d'Ansiei in skozi letoviški kraj Auronzo do sedla Passo Tre Croci, 1805 m, na koncu doline.

Težavnost: Alpinistični vzpon (III./II., I.). Do Passa del Cristallo se vzpenjamo po označeni

poti, tik pod sedlom nam lahko povzroči težave strmo snežišče (cepin, dereze). Naprej pa postane tura zelo zahtevna: gre za pravo, pogosto izpostavljeno plezanje v steni z odlično skalo. Orientacijo lajšajo možici, ponekod tudi pikaste označbe na skalah; na nekaterih mestih pa je kar zapletena, posebno pri sestopu. Najbolje je, da se zaupamo izurjenemu vodniku in uživamo v privlačni turi.

Koče in bivaki: Jih ni.

Dolžina ture: Izhodišče–Passo del Cristallo: 3 ure do 3 in pol; Passo del Cristallo–Monte Cristallo: 2–3 ure; skupaj vzpon: 5 ur do 6 in pol; sestop: 3 ure in pol do 4; vse skupaj: 8 ur in pol do 10.

Zemljevid: Cortina d'Ampezzo e Dolomiti Ampezzane 03. Tabacco, 1: 25. 000.

Monte Cristallo s Passo Tre Croci (foto: arhiv PV)

ti severozahodu, vendar jo po 600 m zapustimo ter zavijemo ostro na desno po stari vojaški poti, ki se zložno dviga po gozdu. Kmalu se ji z desne pridruži strma bližnjica, ki pride naravnost s sedla. Pot, označena s št. 221, se nato v zmerni strmini dviga skozi ruševje proti desni, čez čas pa strmina začne počasi naraščati. Na lepem travniku, desno od uravnave Col da Varda, 2235 m, se znajdemo ob vznožju velikanske zagruščene grape (Grava di Cerigères), ki se zajeda med navpične stene Cristalla in Piz Popene in po kateri bo šla naša pot. V spodnjem delu grape se dobro utrjena steza drži melišč na levi, pod Cristallom, više pa se usmeri na desno, pod stene Piz Popene. V zgodnji sezoni tam že lahko naletimo na prva snežišča. V vrhnjem delu postane grapa zelo strma in ozka; če je zasnežena, rabimo cepin in dereze. Tako s precej napora po tisočmetrskem vzponu dosežemo izrazito sedlo Passo del Cristallo (2808 m).

Tu se začne plezalni del našega vzpona. S sedla splezamo na skalno rebro, ga prekoračimo in sestopimo na široko polico, ki ji bomo sledili kar precej časa. Polica se poševno dviga v jugovzhodno steno Cristalla, je široka in udobna, le ponekod se zoži nad spoštovanja vrednim prepodom. Po 20 minutah smo pri možicu. Stena na desni postane precej razčlenjena. Zapustimo polico in plezamo navzgor po najlažjih prehodih kakih 50 m (možnih je več variant). Usmerimo se proti izrazitemu kaminu. Prvih 8 m je skoraj navpičnih (II), vendar je skala čvrsta z odličnimi oprimki, nadaljnjih 15 metrov pa je manj strmih (I). Iz kamina splezamo na široko polico, nato po strmem skalovju poševno na desno (II), precej visoko, do škrbine, pod katero zazija odbijajoč prepad. Zavijemo na desno in čez nekaj metrov dosežemo 20 m visoko poč, ki ji sledimo do konca (II). Nad njo po krajšem plezanju dosežemo zagruščeno ramo. Po izraziti polici se povzpne na levo, do rame v južnem grebenu, imenovane »Baston de Ploner«. Odpre se lep pogled na Cortino. Zdaj nas čaka lepo plezanje po zračnem grebenu ali tik pod njim. Težave so I.–II. stopnje; izjema je le 5 m visoka, gladka in izpostavljena plošča z drobnimi oprimki. Prvi 3 m so ključno in najzahtevnejše mesto vzpona in segajo že v III. težavnostno stopnjo. Po položnem, a zelo izpostavljenem grebenu pride mo na prostoren in samotni vrh.

Sestopimo po poti vzpona. Na težavnejših mestih so opremljena sidrišča za spust ob vrvi.

Antelao (3264 m)

Antelao je drugi najvišji vrh v Dolomitih. Če je Marmolada »Kraljica«, je Antelao vsekakor »Kralj« tega čudovitega gorstva. Antelao osvoji človeka z dovršeno obliko mogočne piramide, ki se dviga visoko nad dolino Valle del Boite. V družbi velikanov, ki obkrožajo dolomitsko prestolnico Cortino d'Ampezzo, po estetski plati gotovo zaseda prvo mesto. Visoke, strme stene se z vseh strani dvigajo proti ošiljenemu vrhu, s katerega se cepijo štirje izraziti grebeni; posebno divji gre proti vzhodu – tam se v bližini očaka pnejo trije stranski vrhovi, Punta Menini, Punta Chiggiato in Cima Fanton, sami tritisočaki. Greben, ki se spušča proti severu, sestavlja po večini strmo, ploščato, skalnato sleme, imenovano Laste – to je edina šibka točka mogočneža, po kateri gre običajni pristop. Proti severu, na sedlu Forcella Piccola (2120 m), se Antelao pripenja na skupino Marmarol. Domnevajo, da je prvi vzpon na ponosni vrh opravil divji lovec Matteo Ossi sam; vsekakor pa je spremljal Paula Grohmana, ki se je 18. 9. 1863 še z bratoma Lacedelli iz Cortine kot prvi turist povzpel na Antelao.

Antelao ni lahka gora. Čeprav tehnične težave skoraj ne presegajo I. tež. stopnje, je vzpon zelo naporen, zahteva stalno pazljivost in zbranost. Za manj izurjene bo spremlstvo vodnika še kako dobrodošlo!

Od izhodišča se napotimo po označeni poti št. 229 navkreber čez melišča do stika s potjo št. 227, ki pripelje z leve, od kočice Rif. San Marco. Po dolinici navzgor, skozi rušje, v uri in pol dosežemo sedlo For. Piccola. Na drugi strani je slabih deset minut pod sedlom kočica Rif. Galassi, 2018 m, v kateri je primerno prenočiti pred vzponom na Antelao.

Na For. Piccoli zavijemo proti jugu in se čez travnat hrbet povzpne v veliko zagruščeno krnico. Po melišču se dvignemo do stenske zapore, ki se dviga nad njo. Naskočimo jo proti desni ter plezamo po dobro razčlenjenem pečevju in izpostavljenih policah do rezi severnega grebena (I); dosežemo ga v bližini značilne skalnate glave »la

Bala«. Kmalu nato se znajdemo na začetku ploščatega skalnatega slemena Laste, po katerem se bomo naporno vzpenjali nadaljnji dve uri. Sprva so Laste precej položne in zagruščene, z višino pa str-

mina narašča. Skalna rogla »i Becett« obidemo po policah na levi (I). Na drugi del Last se povzpemo skozi gladek kaminček (I), potem pa postane vzpon res naporen in nekoliko monoton;

Antelao

Nadmorska višina: 3264 m; višina izhodišča: 1690 m; višinska razlika: 1574 m.

Pristop do izhodišča: Peljemo se do sedla Passo Tre Croci (glej pri M. Cristallu), od tam se spustimo v Cortino d'Ampezzo in po dolini Valle del Boite do kraja San Vito di Cadore. Tam zavijemo na levo na stransko cesto in se po njej dvignemo do kočice Rif. Scotter—Palatini, 1580 m. Vozilo lahko pustimo kar tam, lahko pa se zapeljemo še malo naprej, do majhnega parkirišča na višini 1690 m, pri katerem je cestna zapora.

Težavnost: Zelo zahtevna tura (II/I). Do For. Piccole vodi nezahtevna, označena pot. Pri

vzponu na vrh tehnične težave niso prehude, vendar jih ne smemo podcenjevati. Tura je tudi kondicijsko izredno zahtevna, orientacijo lajšajo markacije in možici. Če je na Lastah sneg ali celo led, postane vzpon skrajno nevaren. Lotiti se ga smemo le v popolnoma stabilnem vremenu.

Dolžina ture: Izhodišče—For. Piccola: ura in pol; For. Piccola—Antelao: 4 ure; skupaj: 5 ur in pol; sestop: 4 ure in pol; vse skupaj: 10 ur.

Koče in bivak: Rif. Scotter—Palatini, 1850 m; Rif. San Marco, 1823 m; Rif. Galassi 2018 m; Biv. Cosi, 3111 m.

Zemljevid: Dolomiti di Zoldo Cadorine e Agordine, Tabacco 025. 1: 25. 000.

Zimski pogled na Antelao (levo) in Pelmo (foto: Andrej Stritar)

skalne plošče so vse bolj gole in posute s kamenčki. Laste moramo pregristi prav do vrha; tam nalletimo na tablo, ki kaže proti bivaku Piero Cosi, 3111 m. Bivaka sicer ne vidimo, ker je skrit za robom. Nadaljnji vzpon je bolj razgiban in zanimiv. Prečimo na desno po izpostavljenih policah (I) in naprej po vse bolj zračnem grebenu. Po gladki plošči se povzpemo do vznožja vršne kupole. Najprej po zelo izpostavljeni polici na desno, nato pa skozi 7 m visok kamin, zavarovan z žično vrvjo (ključno mesto, II). Kmalu nato se čez gladko ploščo povzpemo na predvrh, od tam pa po polici na levo in končno na glavni vrh, na katerem stoji trigonometrično znamenje in nekoliko skrit kipec Marije.

Sestopimo po poti vzpona.

Monte Pelmo (3168 m)

Pelmo je gorski osamelec, mogočna gorska trdnjava drznih oblik, strmih sten in ostrih razov. Gora osupljivo lepote, ki se z rdečkastimi stenami dviga nad ljubkimi zelenimi pašniki kot kontrapunkt presunljivo moči nad nedolžno mehko travnikov. Ker nima v neposredni bližini nobenih tekmecev razen Civette, ki tudi ni tako blizu, je viden od vsepovsod, razgled z njegovega vrha pa je tudi izjemen. Zahodno se ob Pelmo tišči ošiljeni Pelmetto, 2990 m, med njima pa je ozka in prepadna škrbina La Fessura, 2726 m. Vzhodno pod vrhom leži velikanska zagruščena (ali zasnežena)

krnica; kot razširjeni roki jo oklepata grebena, ki se začneta na glavnem vrhu, končata pa z ramama Spalla Est, 3024 m, in Spalla Sud, 3061 m. Krnica je šibka točka Pelma, a do nje moramo le priplezati po značilni dolgi polici, ki se po prvopristopniku Johnu Ballu imenuje Cengia di Ball. Anglež John Ball se je 19. 9. 1857 v spremstvu domačega divjega lovca (ki ni šel čisto do vrha) prvi povzpel na Monte Pelmo in s tem začel razvoj modernega gorništvaja v Dolomitih, pravzaprav »zlato dobo« v njihovi zgodovini. Po smeri prvopristopnika gre tudi običajni vzpon. Na Cengii di Ball prevladujejo težave I. težavnostne stopnje, eno mesto, znani »Passo del Gatto«, pa je II. stopnje. Vzpon skozi veliko krnico ni zahteven, je pa naporen in slabše označen. Če so v njej snežišča, moramo biti ustrezno opremljeni. Tudi za Pelmo manj izurjenim toplo priporočam vodnika!

Od izhodišča v gorski vasi Zoppè se v slabih dveh urah po označeni poti, čez sedlo Passo di Rurtorto, 1931 m, ob čudovitih razgledih povzpemo do kočice Rif. Venezia, 1946 m, ki leži ob vzhodnem vznožju Pelma. Nad kočico, po stezi čez melišče, v 20 minutah dosežemo vznožje stene. Po nagnjenih svetlih ploščah kmalu dosežemo začetek Cengie di Ball. Polica se položno dviga proti levi, po vzhodni steni; dolga je kakih 700 m. Po večini je dovolj široka, z odličnimi oprijemi v trdni skali, je pa zelo izpostavljena – posebno na dveh krajih, na katerih se močno zoži. Prvi tak kraj, »Passo dello Stemma«, ni preveč težaven (I. stopnja), pri dru-

Monte Pelmo

Nadmorska višina: 3168 m; **višina izhodišča:** 1450 m; **višinska razlika:** 1718 m.

Pristop do izhodišča: Mejo prekoračimo pri Novi Gorici ali Sežani in se po avtocesti Trst–Benetke peljemo do Portogruara. Tam zavijemo na desno do Pordenona in naprej do Vittoria Veneta. Po dolini Piave se peljemo proti severu do Longarona, tam pa zavijemo na levo v dolino Val di Zoldo. V kraju Fornio di Zoldo zapeljemo na desno na asfaltirano, ožjo gorsko cesto, ki nas po 8 km pripelje do izhodišča v vasi Zoppe-Sagui.

Težavnost: Zelo zahtevna tura (II./I.). Do Rif. Venezia gre povsem nezahtevna, označena

pot. Pri vzponu na goro je ključno mesto »Passo del Gatto«, II. tež. stopnje, sicer težave na Ballovi polici ne presegajo I. Vzpon skozi veliko krnico je naporen, vendar stezi v grušču zlahka sledimo, razen v megli, ko moramo biti zelo pozorni na redke markacije in možice. Če je v krnici sneg, moramo biti ustrezno opremljeni.

Dolžina ture: Izhodišče–Rif. Venezia: 2 uri; Rif. Venezia–Monte Pelmo: 5 ur; skupaj: 7 ur; sestop: 4 ure in pol; vse skupaj: 11 ur in pol do 12 ur.

Kočca: Rif. Venezia, 1946 m.

Zemljevid: Dolomiti di Zoldo Cadonine e Agordine, Tabacco 025. 1: 25.000.

gem, »Passo del Gatto« (Mačji prehod), pa gre za ozko 7-metrsko nadstrešeno poličko nad globokim prepadom. Ker je streha le pol metra nad polico, jo preplezamo po zunanjem robu (II. stopnja, klin za varovanje, včasih tudi fiksna vrv). Kmalu zatem se polica razširi in konča na spodnjem robu velike krnice. Dražljivo napetost, ki smo jo čutili ob plezanju čez Cengio di Ball, bo nadomestilo naporno vzpenjanje čez meli in skalne skoke. V kratkih okljukih se dvigamo proti zahodu na zgornji del krnice; tam lahko v zgodnji sezoni naletimo na sneg (o ledeniku, ki je Ballu pri prvem vzponu povzročil kar nekaj preglavic, danes seveda ni ne duha ne sluha). Ko pridemo na vršni greben, zavije pot ostro na desno, proti severu, in po razčlenjenem skalovju v kratkem splezamo na sijajen vrh (I).

Sestop po poti vzpona. ◉

Popust pri nakupu alpinističnih čelad

Med Zavarovalnico Tilia in Planinsko zvezo ter prodajalci Anapurno, Iglu šport, Promontana in Treking šport so bile podpisane pogodbe o popustu pri nakupu alpinističnih čelad. Upravičenci do navedenega popusta so A člani PZS. S tem Planinska zveza pričenja s prizadevanji za varnost planincev in priporoča vsem obiskovalcem gora, da upoštevajo nasvete za samovarovanje.

Indok PZS

Vrh Pelma v oblakih, spredaj skupina Nuvoilau (foto: Nada Mlač)

En lep pozdrav s požganih trav!

Malo obešenjaški in nespodoben zapis s poti na Vrtačo

Besedilo: Matjaž Kmecl

Ilustracije: Danilo Cedilnik - Den

Včasih dohiti tudi kakšnega varovanca svetega Lenarta lep in vesel dan, naj se še tako počuti arestanta vsakdanjega življenja. Prijatelji, ki izražajo glasno in vztrajno željo, da bi šli gledat violo cornuto v Lemež, si prav tako vztrajno in iznajdljivo iščejo izgovore, da jim tega vseeno ne bi bilo treba storiti. Zato je treba potegniti črto, saj postaja vsaj kakšen kratek planinski sprehod vse bolj nujen – pač enoosebno, kaj hočem. In tako hodim od Zelenice na Vrtačo, nad »pravljničnimi košeninami«, kot je zapisala vnesena nemška gorohodka o Vrtači v knjigo Maerchenwiesen. Ob stezi se oglašajo ciklame kot prve znanilke visokega poletja, odcevele lilije zaslužno kimajo s semenskimi kembeljčki, za letos so skoraj že opravile svoje poslanstvo; izpod kakšnega kamna se kot majcen izbruh zlate ma-

gme širi šop sončeca – in ko se začnejo meli, se milijon pritlehnih sternbergovih klinčkov tako zelo trudi dišati, da so čisto zaripli v lička – ves vrh, vsa Vrtača je zavita v njihov sladki duh. Če bi me poslej kdaj z zavezanimi očmi gnali mimo, bi zanesljivo vedel: Vrtači okrog pasu gremo! Tako kot bi vedel, če bi videl skrotasto gorsko zidovje, polno sleča, da je to Raduha z Grohata malo od strani navzgor ali pa, če bi mi kdo pokazal cele njive lepega čveljca, kot mi jih je zdravniški prijatelj in sošolec, da je to ... ne, ne povem, ker so jih že tako in tako preveč zdelali in poteptali, celo z mehanizacijo.

Z meglo se prostor pogloblja

Tako je zdaj to: megle se mešajo po Begunjščici, iz Završnice ven, od Ljubelja gor – prav toliko, da ni nič jasno; in mi je dobro, ker ne ljubim popolne jasnosti. Ni jasno niti to, do kdaj bo vreme zdržalo brez dežja in ali misli kaj grmeti. Prostor pa z meglami postaja vse globlji in vse bolj dinamičen: kar naprej se odkrivajo in spet skrivajo najrazličnejši pogledi. Malo posije sonce, potem spet priletijo sence in nenavadno je, da ob vsem tem ni skoraj nič vetra. Nekakšna bleščeča, blagodejna tišina je poveznjena čez svet, čez rože ob poti, čez zmeraj nižje drevje, tudi čez samotnega, hladnokrvnega gamsa, ki me pozorno opazuje nad stezo.

Potem gosto poseljena civilizacija gorskih nageljnov – njihov družni napor, da bi po svoje olepšali svet – preneha in zakorakam med aristokrat-

Obešenjaški »popravek« smerokaza
(foto: Andrej Stritar)

ske individualiste: murke še po dve ne zmorejo rasti skupaj; na velik korak narazen se bahajo med šopi trav. Seveda dišijo, to se ve, vendar drugače, duh je težji – po kakšnem celo malo pokvarjenem pudingu; predvsem pa se je treba skloniti zelo globoko k njim, da je kaj – kot da se le z veliko težavo poslovijo od svojega ošabnega duha. Vmes zdrvi čez Stol nov smetanov kup megle, vrh pa je naslednji hip spet prost in svetlo rumeno obarvan s sončno svetlobo.

Nikjer žive duše; spodaj na Smokuški planini se pase množica drobcenih krav, samo kakšen udušen vzklik ali žvenket prinese gor. Lepo je.

Na enakomerni gruščnati korak se prilepi spomin, ki postaja zmeraj razločnejši: kako smo v nekdanji jugoslovanski vojski sredi črnogorske prestolnice Slovenci prepevali koračnice. Razveselim se, čeprav vojaško leto ni bilo v ničemer najsrečnejše v mojem življenju, prej bi rekel, da se mi je meglilo od vsega huđega; resnici na ljubo pa vojska ni bila vsega kriva. – Kakorkoli že, kar naprej smo nekaj korakali, čistili stranišča in orožje ter se tolkli skozi čas. Ob nedeljah smo krenili v mestni klub upokojencev, ker se je tam dalo s še najmanj denarja kar najbolj temeljito naliti; za kakšno uro smo pozabili na ves svet in celo na to, kako daleč pod »gorami Balkana« smo. Dokler smo bili še dovolj pri sebi, smo iz skritega domotožja radi skupaj pisali pozdravne dopisnice znancem in polznancem v daljni podalpski svet. Prav takrat je Dane Zajc z zbirko *Požgane trave* zakoračil na pota pesniške slave in skoraj samoumevno smo se odločili, da si tudi on zasluži pozdravno razglednico — pa čeprav ga menda ni nobeden поблиže poznal. France Vurnik nam je pomolil pod nos in v podpis dvostišje, ki se je glasilo približno takole:

*En lep pozdrav
s požganih trav!*

Poletje je na podgoriškem Čemonskem polju res kazalo videz brezupne in splošne posušenosti ali kar posmojenosti, tako da je bila pomisel na Zajčevo zbirko več kot samoumevna; in še počutili smo se temu ustrezno. Meni se je stvar ob vsej duhovitosti vseeno zdela preskromna za tako slavnega in uspešnega pesnika, zato sem dodal še dva stiha:

*... kjer zajci brez bolesti
nimajo kaj jesti!*

Slovenska pesem v spominu

Slovnico ni bilo čisto neoporečno, glede na elegično črno naravo Zajčeve lirike pa se je dodatek vsem zdel upravičen in meni tudi čezmerno duhovit. Odgovora seveda nismo nikoli dobili; kako neki pa bi ga, saj nismo dodali niti naslova niti vojne pošte; za slovensko videnje stvari smo vegetirali v popolnoma neznanem in nekoliko divjem svetu. Imeli pa smo z vsako tako kartico lep občutek, da smo zelo blizu doma, da smo čisto blizu, če že ne »v«. – Vsake toliko je moral naš zobozdravniški prijatelj na pregledovanje zob po obmejnih karavlah, s sabo pa mu niso dali ničesar, tako da je v skrajni sili izpulil kakšen pregnil zob kar s kombinirkami; kadar se je vrnil, je pripovedoval obalbanske zgodbe. Drugič spet je Ribničan Janez, ki mu je bilo ime Drčar in se je pozneje, po vojaščini, zgubil nekje v Kanadi, pripravil »priredbo«: oblekel se je v frajlo in ob velikem odobravanju ter ne najbolj snažnih opazkah odplesal baletno ali folklorno točko. Posebnega odobravanja je bil deležen, kadar je visoko dvignil

Planinsko svine

krilo, saj je vojaškemu potrebuještvu celo privid ženske dvignil temperaturo do navdušene neumnosti in neskončnih ovacij. Podoficirji so ga zato kmalu začeli klicati »drkač« in se vsakič glasno krohotali svoji duhovitosti. On pa se ni dosti zmenil za to in je popularnost hitro in učinkovito, čisto po ribniško, s širokim režanjem ali patetično zgroženim obrazom, pač po potrebi, obračal v svoj prid. Na dolgih marših se je zmeraj peljal z vozom, s katerega nam je mežikal, tolkel dolgčas in vztrajno užival, ker se mu je posrečilo »nategniti narednika«.

Oficirji so bili nekaj malega psihološko izsolani; vsaj to so vedeli, da nas morajo v trenutkih prešibke morale pripraviti k petju. Ko smo že ure in ure tolkli črnogorski prah, nas je zato kateri izmed njih naenkrat ostro pogledal in zavpil: *Ajde, vojniki, nek' se čuje pesma!* Potem smo na silo zategnili katero od tistih dveh, ki smo ju znali, toda spored je bil hitro izčrpan in spet je spremljalo pohod samo udarjanje podplatov. Ob priložnosti se je kapetan domislil novega trika in je spodbujal po narodni pripadnosti: *Ajde, Srbi, da se čuje pesma!* Toda Srbi so znali samo tisti dve, ki smo ju znali tudi sicer; nekajkrat so poskusili še z neko zateglo epsko glasbo, pa ni šla v korak in so utihnili. Nato smo prišli na vrsto Slovenci; zmenili smo se, da bi kakšno partizansko, saj so nas jih učili v šoli; malo pa nas je priložnost veselila tudi na nacionalističen način; vsekakor smo z velikim uspehom zapele *Slovinci kremeniti*. Toda poslej nismo imeli miru; kadarkoli je četa izčrpala svoj dvepesemski reper-toar, že je falzetni narednik zavpil: *Ajmo, Slovenci, pesma!* Počasi nam je stvar začela hoditi po živcih – ali smo morali zato v vojsko, da bomo kar naprej kričali? Kot da smo nekakšni glasbeni serviserji! Med seboj smo se začeli norčevati, zasejala se je ljuljka disidence in sestavili smo dolgo pripovedno pesem, ki se je prepevala na star koračniški napev v številnih kiticah; toda bila je pošteno kosmata: navsezadnje v soldaškem slogu.

Koračnica v vrtaškem grušču

Zdaj se mi ta pesem veselo valja pod korakom na Vrtači. Nič ni skladna z romantično patetičnimi razgledi »pred nevihto«, tudi ne z milo lepoto cvetja naokrog, še manj z blago tišino, ampak po-

navlja se mi, kot nas – saj vsi vemo – kakšen dan vsiljivo preganja ta ali ona melodija in se je ne otresemo, naj se še tako trudimo. Jaz pa se zdaj niti ne trudim: zabavam se in premikam noge po njenem taktu. Ob tem se spominjam večno zaskrbljenega nesrečnika, ki se je tik pred odhodom v vojsko oženil, da bi »držalo«, potem pa ni znal obdržati ljubosumnih skrbi zase; razlagal in pripovedoval jih je prav vsakomur, ki se mu ga je le ljubilo poslušati. V upokojenskem klubu ga je nabrita štajerska družina nedeljo za nedeljo tolažila na način, ki ni bil najbolj učinkovit: dopovedovali so mu, da se ženska ne obrabi kar tako, morda vsakih sto let samo za »en bukov list« ali pa niti toliko ne. Sliši se cinično, ampak ve se, da je cinizem samo surova oblika nežnosti; vsi smo bili na isti ladji. – Iz upokojenskega kluba smo se samo za posebne priložnosti selili na vrt pri mestnem hotelu; pravzaprav samo takrat, ko smo zmogli dovolj denarja in ko je kakšen srečnik med nami dobil »posjetu žene ili djevojke« – ob obilnem prosjačenju in milem gledanju so mu za takšno priložnost odobrili kakšno noč »odsustva« iz »kasarne«, že mesec prej pa je iz velike živčnosti rezerviral sobo v sicer praznem hotelu: mi pa smo vsaj v prostem času hoteli biti čim bliže velikemu dogodku, kar pod okni. Sedeli smo spodaj in ugibali, kaj neki prav zdaj počneta, domišljija nam je delala z vso močjo in hitrostjo; včasih (mogoče celo enkrat samkrat) sta se skuštrana, drobnih pogledov in patetična prikazala na balkonu, nam pomahala, v zadregi pomembno pokimala in spet izginila v notranjost hotela. Mi smo ga turobno pili naprej; grizla nas je elementarna zavist, hkrati pa smo se tolažili z mislijo, da je takle kratek obisk pasji žegen – ko se konča, je še huje in potem te morajo vse dolgo leto tolažiti štajerski fantje s svojimi dvomljivimi domislicami.

Koračnica mi vztrajno švedra pod podplati v vrtaškem grušču; tudi ko se za hip ustavim, da se ozrem v Begunjščico, ali je že kaj bolj zabasana z oblaki, ne odneha. Na čisti Begunjščici ni nikogar; že naslednji hip se ji čez rob zlijejo megle, pa spet zginejo. – Rad bi povedal besedilo koračnice, pa me je sram, ni za civiliziran svet. Ampak kaj, takšna je bila in kaj morem, da je takšna in da sem bil poleg ob njenem spočetju! Narava, ki jo je narekovala vsestransko sestradanim soldatom, ne pozna

morale in vzgojnih zadržkov! – Ha ha ha! se zarežim, ha ha ha, saj je kar duhovita! Za revni in samotni svet lenartskih ubežnikov in samotarjev kot nalašč! Kdor se boji, da bi se pokvaril in pohujšal, naj pač preneha brati; nekaj nadaljevanja je zapisanega samo za tiste, ki so vsaj za silo prepričani, da naš svet ni narejen samo za nedolžnost in spotikanje. – Torej, prva kitica:

*Na oknu deva je slonela,
k' je še nedolžno č ... imela,
okrog pa šest kocin je grela,
na levo tri, na desno tri.*

Nadaljevanje je opevalo dogodke, ki so sledili v znamenju velike erotične vročice – vse v tekočih, udarnih verzih, ki jih od Neslovencev ni razumel živ krst. Ker smo se ves čas režali in ker je bila vsaj zadnja beseda mednarodno razumljiva, so sčasoma začeli sumiti, da oddelek Titove vojske po mestnih ulicah prepeva pornografijo, torej prav nič položaju in stanju primernega. Začeli so poizvedovati, kako in kaj, vendar med Slovenci »izdajalca« ali »strahopezdljivca v celem ni bilo števili«. Res pa je, da je zaradi suma glede nravne in idejne oporečnosti besedila močno odnehalo ukazovanje, da moramo Slovenci četo oskrbovati z marši. Imeli smo nekaj miru. Poslej smo jo udarili samo še na kakšnih samotnih poteh, za svoje veselje in da je lahko vsa četa z nami vred zarjula zadnjo besedo: nanjo so ves čas našega muziciranja pozorno čakali, prosili so nas, naj jim pravočasno damo znamenje, da ne bodo prikrajšani. Šlo je pa takole:

*Ker vsaka zgodba ima moralo,
je tudi nam še to ostalo;
dekleta, glejte, vaš poduk:
škodljivo je vsak nezmeren ...!*

Razsvetljenemu bralcu ali poslušalcu najbrž ne bo težko razvozlati zadnje besede; niti najbrž ne bo imel težav z živo predstavo o udarnosti in gromovitosti konca, ki ga je na vse grlo povzela četa do zadnjega moža. – Bila je pač še ena oblika surove nežnosti, kajti prav vsakdo od njih je, sicer skrivaj in globoko pod vojaško kožo, nosil ranljivo, občutljivo, tudi zbegano civilno dušico, ki se je motovnila in tonila v domotožju, skrbeh zaradi ljubezni in strašne oddaljenosti – ni ga bilo, ki bi bil manj kot dva dni cijazenja z vlakom od doma.

Različno razumevanje vrha

Toda sčasoma mi je tudi ta melanholično-obešnjaška koračnica odveč; poskušam jo pregnati na način, na kakršnega se skušajo dekleta znebiti prevztrajnih in premalo očarljivih občudovalcev – z drugim, z drugo pesmijo. Najbližja mi je znamenita ameriška »deželna« ali »countryjevska« popevcica, ki si jo kdaj, ker ne znam besedila, zamrmram v svoji lastni priredbi:

*Ko pride spet v domači kraj,
obišče stari kupleraj;
v njem naroči si za uso noč,
potem pa vpije »Na pomoč!«*

Vendar se ne prilega dnevu, ker je prelep, z melanholičnim spominom vred. To, kar jo vseeno dela primerno, je njena življenjska vsebina, vsaj razpoloženja ne kviri. Kdo pravi, da je treba na slovesen dan prepevati same slovesne pesmi? – Huje je, da se zdaj obe tlačita druga v drugo in da nastaja neznosna pevska zmeda. Stara izkušnja pravi, da je v takšnem primeru dobro zapeti tisto, ki jo imamo rajši, na glas – doslej sem namreč prepeval navznoter, v sebi. Vem pa tudi, da je takšno glasno prepevanje po svoje nevarno; usoda ga ne mara; morda celo misli, da nas je strah ali pa da nam je

Planinski žigovec

dolgčas, in nam zato hitro napoti kakšnega človeka naproti – da bi nas potolažil, ohrabil in nam bil za družbo. Zato rajši stisnem zobe in sem tiho, rad bi ostal sam, molčim kot miš pod kamnom.

Posreči se mi: nikogar ni od nikoder, ne od bliže ne od daleč. – Oddahnem si; pogled v Poden ali Poldan onstran, plavajoč v sončni spokojnosti, prestrt z zelenimi travniki, osupljivo širok, po koroško mil in občutljiv, v hipu odslovi vse prejšnje koračnice in »folke«, vsa bolj ali manj zabavna pesnjenja nazaj v spomin, v katerem bodo varno počakala na naslednjo priložnost. Preslabotna so, da bi se mogla meriti s prelepim, močnim vtisom, ki ga oddaja v prostor prelepi koroški kot. Prejšnje razvažanje spominov na vsem lepem odneha.

Na vrhu mi malo pokvari živce velikanski, kičasto odmerjeni cepin z zvikom jeklene vrvi ob oklu, nekakšen štirimetrski spomenik slabega okusa bog ve čemu, mogoče neznanemu plezalcu, gorniku; če njemu, se sprašujem, kaj je tako slabega storil, kdorkoli je že bil, saj je v hribe gotovo hodil s čistim, nepokvarjenim srcem. V človeku očitno tiči neverjetno globoka sla, da bi s svojimi napravami, iznajdbami, prepiri in ponečedbami vseh vrst »okrasil« naravo povsod, kjer se zdi najmanj primerno; mogoče celo z dobrim namenom, pa pritlikavim duhom. Pod velecipinom je solidno zlotana pločevinasta škatla, v njej pa zbirka drobnih barbarizmov: ročaj nekdanje šampiljke, polomljen kemični svinčnik, platnice nečesa,

kar je bilo nekoč vpisna knjiga, in še nekaj podobnih smeti. Nekaj korakov naprej, to redni obiskovalci Vrtače vedo, je slovenski del vrha – na njem je vsaj škatla s šampiljko, pisalom in vpisno knjigo spodobna. Malo pa le odleže, da nismo prav zmeraj prvi v nemarnosti in da vrha še nismo »okrancljali« s kakšno sumljivo simboliko. Kot da vrh sam ni znamenje; kdor ga ne zna razumeti samega, naj mu pač Bog pomaga, kovačijo pa naj ima doma za proste sobote. Zavedam se pogošnosti takšnega naravovarstvenega nerganja, toda če že ni domiselno, je vsaj iz polnega srca in prepričanja.

Takle lep, svetel in ljubezniv dan

Ozrem se po tleh: hvala bogu, malo obiskovalcev, malo odpadkov. Pač pa me družno druga ob drugi pozdravita roži, kot da sem na Triglavu: en sam samcat in majcen cvetek triglavske neboglasnice, ki jo kar nosi od nebesne modrine, in triglavska roža, ki je odprla prvi cvet in s tem, tako kot ciklame spodaj, napovedala visoko poletje. Vse jutro so po radiu opozarjali, naj se planinci za božjo voljo ne spomnimo hoditi na Triglav, ker je organiziran velik in pomemben pohod tja gor, povrhu pa še ob stezah iz Vrat in v Steni snemajo pomemben film – naj se zato navadne ljudske množice, če že ne moremo drugače, podamo na svoja vsiljiva romanja kam drugam; prva prosta prenočišča okrog Triglava da bo mogoče dobiti šele na Doliču in na Prehodavcih. Jutranje megle in dopoldanska zakajenost so pozaprle pogled z Vrtače na Triglav: hvala bogu, tudi če bi hotel in če ne bi bili predaleč, ne bi videl ne filmarjev ne organizirane procesije bog ve katere krajevne skupnosti. Saj, resnici na ljubo, na Triglav tudi tako ne bi šel za noben denar – od julija do septembra je hoja tja gor postala predvsem stvar nedomiselnosti in histerije, skupinskih družabnih nagonov, pogosto celo neokusnosti, zlasti pa nadležne gneče. Tu, na Vrtači, sem srečno sam, nezavrženi ubežni Lenart pod Begunjščičinim varstvom; dobro mi je in pri nogah mi obe triglavski roži prav po otročje sladko in žlobudravo pripovedujeta triglavske pravljice o sladko-grenkih mladih časih.

Saj ni življenje vedno le »ječa« in »čas v nji rabelj hudi«, kot si je zapisal obupani Prešeren. Lahko je tudi takle lep, svetel in ljubezniv dan. ◉

Planinski markacist

O zemljepisnih imenih ...

Planinci lahko pomagamo

Besedilo: Milan Orožen Adamič
Ilustracija: Danilo Cedilnik - Den

Lani je bil v aprilski številki Planinskega vestnika objavljen pogovor z menoj »*Kako pravilno zapisati imena gora?*«, ki ga je zapisal Andrej Stritar. Pogovarjala sva se o delovanju komisije vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih imen. Osnovni namen pisanja je bil predstaviti njeno delovanje, v Planinskem vestniku pa je bil objavljen tudi poziv k podrobnejšemu ukvarjanju s tem, preprosto zato, ker so planinci najboljši poznavalci visokogorja. Na koncu tega pogovora me je Stritar vprašal: *Ali ste pripravljeni vzpostaviti stalen stik z našo revijo? Ste nam pripravljeni odgovoriti na morebitna konkretna vprašanja, na katera bomo naleteli? In odgovoril sem: Z velikim veseljem. Saj to je smisel našega dela in naša naloga. Res je, da smo formalno imenovana komisija, toda želimo si sodelovati na pristni, neformalni ravni, ki je po navadi najučinkovitejša. Veseli me, da sem lahko predstavil naše delo, in upam, da bomo drug drugemu koristili. Mislim celo, da bi bilo dobro, če bi Planinska zveza Slovenije ustanovila svojo skupino za zemljepisna imena, saj bi bila naši komisiji v veliko pomoč. Kdo bi bil primernejši za poimenovanje gora kot vi, planinci? Beseda je bila dana in moj dolg je treba poravnati. In ko sem začel pisati ta prispevek, sem se zavedel, da se bo morda razvil v niz najrazličnejših prispevkov, vsaj po navadi je tako. Po svoje je presenetljivo, da smo Slovenci velikokrat zagreti zagovorniki ene ali druge oblike zemljepisnega imena in smo o tem tudi pripravljeni pisati, po drugi strani pa včasih povsem nekritično privzamemo kakšno tujo obliko poimenovanja, na primer »Evropsko unijo« namesto lepe in enako povedne domače »Evropske zveze«.*

Ne predstavljam si, da bomo imeli vlogo kakšnega »*vrhovnega razsodnika*«. V komisiji vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih

imen vidimo svoje poslanstvo v usklajevanju različnih pogledov, multidisciplinarnem prizadevanju za razčiščevanje problemov. Zato je ta komisija sestavljena tako, da v njej sodelujejo slavisti, zgodovinarji, geodeti, geografi in predstavniki različnih ministrstev. Njen namen ni avtoritarno vsiljevanje stališč. Ob vsakem problemu si prizadevamo oblikovati kar se da podrobno in pretehtano utemeljitev in potem predlagati ustrezno rešitev. Na koncu pa seveda odločijo življenje, raba in velikokrat tudi taka ali drugačna lokalna skupnost – navadno občina, iz katere izvira zemljepisno ime.

Klasifikacija zemljepisnih imen

V slovenski planinski literaturi je kar veliko različnih zapisov o imenoslovju. Tuma je v znameniti *Toponomastiki* (1925) zapisal, da so si ljudje zaradi boljše predstave o pokrajini in iz drugih razlogov razvili učinkovit sistem razvedenja in del tega sistema so zemljepisna imena, ki so največkrat nastala z opredeljevanjem krajev po imenih in imen po teh krajih. Nič manj pomembni niso Badjurovi (1953) zapisi v *Terenskem izrazoslovju*. Peršolja (2001) je zapisal, da zemljepisna imena nastajajo stalno, veliko zemljepisnih imen, zlasti voda, gora in naselij, pa je zelo starih. Za zemljepisna imena je značilno, da pripadajo natančno določeni prvi in pokrajini ali geografskemu objektu v njej, ki ga velikokrat še podrobneje določajo in pojasnjujejo. Slovenski pravopis določa tudi pravila zapisovanja zemljepisnih imen, ker pa se je pokazalo, da so le okvir za reševanje mnogih zapletenih primerov zapisovanja, so bila na predlog naše komisije izdelana podrobnejša navodila za pravilno zapisovanje zemljepisnih in stvarnih lastnih imen (Furlan, Gložančev, Šivic – Dular, 2001).

Zemljepisna imena so pomembna za vsakega od nas, ker:

- ob njihovi pomoči identificiramo pokrajino, objekt,
- z njimi izražamo identiteto naroda,
- pomenijo del naše kulturne dediščine,
- so temelj orientacije,
- pomembno prispevajo k celovitemu zaznavanju in razumevanju sveta okoli nas.

Poznamo vrsto različnih tipov zemljepisnih imen. Za razvrščanje uporabljamo spodnji osnovni šifrant:

1000 IMENA KRAJEV

1100 DOMICILONIMI

- 1101 naselje, mesto
- 1102 zaselek, del naselja
- 1103 del mesta, mestna četrt
- 1104 ulica, trg

1200 DOMUSONIMI

- 1201 domačija
- 1202 cerkev, sakralni objekt
- 1203 pomemben objekt (pot, turistični objekti, vodni objekti, lovska koča, mejni prehod)

2000 HIDRONIMI

2100 POTAMONIMI

- 2101 tekoča voda, reka, potok, hudournik, nestalni tok
- 2102 kanal (odprt)
- 2103 izvir
- 2104 izliv, ustje reke
- 2105 slap, slapišče
- 2106 rečni brod, rečni pristan

2200 LIMNONIMI

- 2201 jezero
- 2202 del jezera, jezerski zaliv, jezerski pristan
- 2203 manjša stoječa voda, bajer, mlaka, ribnik, kal, lokev
- 2204 močvirje, trstičje
- 2205 ledenik, snežišče in snežna tvorba

2300 MAREONIMI

- 2301 morje
- 2302 del morja, morski zaliv, morski pristan
- 2303 soline

3000 ORONIMI

3100 ORONIMI

- 3101 gorovje, hribovje, gričevje
- 3102 vrh vzpetine, vzpetina, planota
- 3103 sedlo, prelaz, preval
- 3104 del vzpetine, pobočje, hrbet, greben, stene in stenske oblike
- 3105 dolina, soteska, vintgar, globel, suha dolina, kraško polje, dolinsko dno, rečni otok
- 3106 rt, polotok
- 3107 kraška jama, brezno, udornica, zijalka, vrtača, vrtačast svet, ponor
- 3108 osamljena skala, balvan

4000 HORONIMI

4100 REGIONIMI

- 4101 država
- 4102 občina
- 4103 katastrska občina
- 4104 upravna enota
- 4105 pokrajina
- 4203 krajinski del, ledina, predel
- 4203 gozdno območje

4203 INSULONIMI

- 4203 morski otok, jezerski otok
- 4203 rečni otok, sipina sredi reke
- 4203 čer, plitvina, podvodni greben

Pomembne so tudi druge lastnosti, na primer pri imenih naselij število prebivalcev, pri gori višina in podobno. Seveda se razume, da je lokacija objekta, ki ga ime opisuje, ključnega pomena, še posebno zato, ker se pogosto dogaja, da enako ime opisuje več različnih lokacij.

Slovenija – gorska dežela

Pri vsem skupaj ni dvoma, da je Slovenija gorska dežela, njena povprečna nadmorska višina je kar 557 m (Perko, 1999). To je zato, ker so naše osrednje in najbolj poseljene ravnine na nadmorski višini okoli 300 m. Razumljivo je, da je razporeditev naselij in prebivalstva povezana z nadmorsko višino. Nad to povprečno nadmorsko višino oziroma 600 m (33,2 % površine) in više se delež in gostota naselij hitro zmanjšata. Od skoraj 6000 naselij v Sloveniji jih je tam le 15,3 % in v njih je leta 1961 živel 7,23 % prebivalcev, leta 1991 pa že

veliko manj – 4,82 %. Proces odseljavanja iz hribovitega in gorskega sveta se nadaljuje, hkrati pa se visokogorski svet razmeroma hitro zarašča. V začetku 20. stoletja je bilo v Sloveniji približno 35 % z gozdom poraslega sveta, danes pa ocenjujejo, da ga je že več kot 56 %. Iz teh, seveda le okvirnih podatkov, se da sklepati, da se je delež »domačega« prebivalstva v gorskem svetu zelo zmanjšal, po drugi strani pa se je sorazmerno povečal delež »nedomačih« obiskovalcev.

Razumljivo je, da si ti ob načrtovanju in obiskovanju gora pomagajo z najrazličnejšimi viri, temeljni pripomoček pa je zemljevid. Zato ni slučaj, da si planinska organizacija skoraj od svoje ustanovitve prizadeva za izdajanje specializiranih zemljevidov. Tako imamo v Sloveniji izredno veliko planinskih pa tudi drugih zemljevidov. Od teh je najbolj znan Atlas Slovenije, ki so ga doslej v različnih oblikah natisnili že več kot 150.000 izvodov. Odlično! Poleg tega je na svetu le malo dežel, ki bi imele svoje celotno ozemlje kartirano in publicirano na tako podrobnih zemljevidih kot pri nas (v merilu 1 : 5.000 in 1 : 10.000; drugo merilo velja za manj naseljena območja). Poleg teh obstajajo še zelo podrobni katastrski načrti. Vsi ti najpodrobnejši zemljevidi so bili še nedavno uradna tajnost, danes pa seveda niso več. Gotovo pa so preveč podrobni za vsakdanjo rabo. Na vseh zemljevidih je seveda zapisanih tudi veliko zemljepisnih imen in osnovni namen tega je razpoznavanje, orientacija v prostoru. V Sloveniji imamo iz različnih kartografskih virov v posebni podatkovni bazi zajetih približno 200.000 zemljepisnih imen. Nekatera zemljepisna imena, zajeta iz različnih virov, še niso standardizirana. To je dolgotrajen proces, ki pa ob vztrajnem delu brez dvoma pripomore k boljšemu in učinkovitejšemu komuniciranju. V registru zemljepisnih imen (REZI, Geodetska uprava RS) so zbrana vsa stalna imena objektov, ki imajo časovno, zgodovinsko, etnološko ali družbeno uveljavljeno identiteto; to pomeni, da so v okolju bolj ali manj trajna. To v veliki meri velja tudi za definicijo zemljepisnega imena. Centralno bazo zemljepisnih imen so začeli graditi leta 1997. Zajemanje zemljepisnih imen iz državnih nomenklturnih načrtov in kart v različnih merilih (1 : 5000, 1 : 10 000, 1 : 25 000, 1 : 250 000) je končano in začela sta se pregledovanje zapisov ter standardizacija.

Planinci lahko pomagamo

Pri tem pa je treba povedati nekaj zelo pomembnega: na zemljevidih najrazličnejših meril še zdaleč niso zapisana vsa zemljepisna imena. Zaradi kartografskih razlogov, zlasti pa omejitve prostora na karti in drugih tehničnih razlogov (generalizacija), so zapisana le najpomembnejša. Gre torej za izbor zemljepisnih imen, ki naj bodo na zemljevidu. Prav tu pa se začno težave: je kartograf izbral prava imena, jih je prav zapisal, kaj se dogaja z imeni, ki jih ni zapisal na karto, in tako naprej. Še več, prav mogoče je, da so posamezni vrhovi ali druge oblike nekoč že imeli ime, ki je danes le malo znano ali celo pozabljeno. Prav tu pa se začne naloga planinske organizacije; treba je opraviti konkretno terensko raziskovanje in »papirno« poizvedovanje. Šele potem se da razmišljati o novem poimenovanju. V Sloveniji je kar nekaj dvatisočakov, ki v Atlasu Slovenije nimajo pripisa-

Planinski zborovalec

nega zemljepisnega imena. Pred nekaj časa smo dobili v komisiji prijazno pismo g. Davida Ipravca, ki je predlagal konkretno poimenovanje kar 105-tih slovenskih dvatisočakov. Tako je na primer za neki 2569 m visok vrh (str. 79, B1 v Atlasu Slovenije) predlagal ime Davidov Kanjavec, za 2403 m visoki vrh na str. 53, A2 Davidova gora in tako naprej. Po drugi strani pa smo bili zelo veseli pisma upokojenega zdravnika Jake Vadnjala iz Loga pod Mangartom, ki nas je opozoril na številne zadrege in netočnosti in zapisal »malomarnosti« s tega območja. Veseli smo vsakega takega pisma, ker je to pot postopnega približevanja večji točnosti prikaza ozemlja. Navsezadnje so kartografi le zmotljivi ljudje.

V prihodnje si želimo, da bi taki »spontani« dopisi prerasli v bolj organizirano obliko, morda pod pokroviteljstvom planinske organizacije. Menimo, da nas vse združuje skupna želja – kar se da pravilno zapisovanje zemljepisnih imen in vsega, kar je s tem povezano, pa ne le na zemljevidih. Prepričani smo, da ne gre za prerekanje ali doka-

zovanje drug drugemu, kdo več ve in kdo je pаметnejši ali natančnejši, pač pa želimo prispevati k boljši razpoznavnosti naše dežele, torej prostora, v katerem živimo in delujemo. Saj je to naš dom in ni dvoma, da si ga želimo sooblikovati.

Literatura:

- Badjura, R., 1953: *Terenško izrazoslovje*. Ljudska geografija, Ljubljana, Državna založba Slovenije
- Furlan, M., Gložančev, A., Šivic – Dular, A., 2001: *Pravopisno ustrezen zapis zemljepisnih in stvarnih lastnih imen*. Ljubljana, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Peršolja, B., 2002: *Zgoščeni imenik zemljepisnih imen Slovenije*. Dela 18, str. 363-373, Ljubljana
- Spletna stran komisije vlade Republike Slovenije: <http://www.sigov.si/kszi/index.htm>
- Tuma, H., 1925: *Toponomastika*. V: Geografski vestnik, Ljubljana
- Perko, D., 1999: *Nadmorske višine površja*. Geografski atlas Slovenije, str. 84, Ljubljana ◉

Svečano in množično ob 110 letnici SPD

Na Kopitniku, Donački gori – Rudijev dom, na Goričkem v Prekmurju, na Robleku, na Prehodavcih, pri Krnskih jezerih, v Kamniku, na Lubniku, na Govejku in še kje.

Vsa priznanja PZS, društvom in MDO, ki so v prvem polletju organizirala tako skrbno pripravljena srečanja planincev ob 110 letnici organiziranega planinstva na slovenskem. Preko pet tisoč udeležencev je obiskalo svečanosti, ki so se doslej odvijale v šestih MDO. Vsi ostali jih bodo organizirali v drugi polovici leta. Na Kopitniku so praznovali Zasavci ob 50 letnici PD Rimske Toplice, na Goričkem Prekmurci ob 30 letnici PD Mura, na Prehodavcih Zasavci ob 50 letnici začetka gradnje Zasavske koče na Prehodavcih. Ob koči pri Krnskih jezerih so praznovali planinci Posočja, lahko bi rekli, da je bilo to srečanje vse slovensko saj so se ga udeležila številna društva iz Slovenije in zamejstva. Udeležencev je bilo preko dva tisoč. Ob prijetnem kulturnem programu je bil slavnostni govornik predsednik PZS Franci Ekar. Poudariti velja, da je bila izvedena tudi svečana otvoritev elektrifikacije tega območja Krna. Prisotni so bili tudi župani Nove Gorice, Kobarida in Bovca. Da je prireditvev tako uspela, gre zahvala PD Nova Gorica in predsedniku društva Cvetu Hvali. Pri Roblekovem domu pod Begunjščico so praznovali gorenjski planinci – PD Radovljica, 70 let doma, na Lubniku PD Škofja Loka, 50 let koče. V Kamniku 110 let planinstva. Še enkrat iskrene čestitke vsem, ki ste na planinski – kulturni način izvedli praznovanja.

Adi Vidmajer

Naša hoja na Triglav

List iz družinskega dnevnika¹

Besedilo: Mira Papež

Majska dneva, ki ju nikoli ne pozabiš; podoživljaš ju vedno znova in znova: ob spominu in ob prebiranju teh vrstic. Dneva, katera smo vsi čakali z velikimi pričakovanji. Pomenila sta družinski praznik – Špelin podaljšan rojstni dan. Za 10. rojstni dan si je zaželela videti in se sprehajati ob Sedmerih triglavskih jezerih. Za nekoga nepomembna želja, za Špelo pobožna in srčna želja. Tak družinski praznik v osrčju Triglavskega narodnega parka doživi malo družin. Nismo bili vsi; doma je bila še Nina, s katero smo bili vseskozi na zvezi po mobilnem telefonu, da smo lahko navdušenje in vtise delili skupaj. Nina je to pot sicer že prehodila in odkrivala, toda v drugi družbi.

Tu vrtnari sam bog

Petkovo ukradeno jutro: nama s Špelo ni bilo treba iti v šolo. Z dovoljenjem sva si vzeli prost dan. Jutro je bilo sončno, nebo umito. V zgodnjem jutru smo s polnimi in težkimi nahrbtniki, s Špelino novo spalno vrečo (Ninino darilo za rojstni dan) krenili mimo slapa Savica na Komarčo. Čez razpito Komarčo, ki je nam pomenila čisto navaden vzpon. Nekatere stopnje so malce višje in težavnejše, toda pogledi čudoviti: na bučeci in pršeči slap, ki daje moč in energijo, ki te notranje očiščuje s svojo pršečo vodo, pa spet številni majhni in nedolžni, a tako ljubki slapovi tik ob poti. Ni slajšega užitka in občutka, da pot s čela otreš s čisto studenčnico, ki se skoraj peni, da počepneš in v dlani loviš vodo in srkaš živi sok zemlje, ki vre na dan. Prebijemo se do vrha, pred nami je prehod v dolino Komne, praviljično zasanjane pokra-

jine, skoraj neresnične in odmaknjene. Špela hodi, silna energija veje iz nje, pričakovanje je veliko. Že smo ob vznožju Dvojnega jezera, ki preščipnjeno deli jezero na dva dela. Špela si je ob nahrbtnik privezala zvonček, katerega sva ji prinesla s Krna. Prijetno zvonči, zvonči pa tudi v naših dušah. Gore so nekam odmaknjene, misel skoraj šepeta: »Tu je tako lepo, zakaj naprej?« Tam prepadna Tičarica, a mi v osrčju nebesnega parka, kjer vrtnari sam bog, tako je vse enkratno in neponovljivo, edinstveno, narejeno z roko in dušo umetnika. V jezeru se zrcali tvoja podoba, zadaj pa se bohota skalna lepota, njen vrh, ob poti cvet ...

Koča pri Triglavskih jezerih je še zaprta. Zaslužena malica in Špelino vprašanje: Kje se pa Komarča konča? Zdi se ji namreč, po pripovedovanju nekaterih, da mora biti pot bolj zahtevna in težavna, kot smo jo prehodili do sedaj. Naša Špela je pogumno in vztrajno dekletce, kali pa se na takih poteh. Po nekaj urah hoje srečamo starejša zakonca; poklepetamo, pomalicamo, planinca odideta nazaj. Dušan utone v spanec pravičnega, midve s Špelo pa raziskujeva okolico, pregledava zimsko sobo, okolico jezer, koča je še zaprta, nikjer nikogar. Slišiva ptičje petje in smrčanje našega očija. Z radovednostjo zvedavega otroka tečeva do naslednjega jezera, Špeli se zdi pot še mikavnejša ... Malo se oblači, nebo prepredajo temni oblaki, toda odpravimo se dalje, saj spet posije toplo pomladno sonce. Ob mogočni in kraljevi dami Tičarici prehajamo v Zlatorogovo kraljestvo – skrivnostno in magično preddverje bajeslovnega sveta, kjer je doma mir, neokrnjenost, nedotakljivost ... Roka Stvarnika je bila tu radodarna, nizal je lepote, buril domišljijo, prepredal resničnost z nebesnim svodom. V tem čudovitem, samo nam podarjenem dnevu, v prvobitnosti in spojenosti z naravo čutiš,

¹ Iz družinskega planinskega dnevnika, petek in sobota – 26. in 27. maj 2000

kako si res njen del: majhen, neznatn, a s človeškim umom in sposobnostjo čuditi se majhnim preprostim stvarim; drobni bilki, nežni kaplji na drevesnem listu, ptičji pesmi, tisti skali, ki ima obliko žabje glave, tam je čudna rogovila, tu skrivnostno deblo, vidiš tam v skali samotn viharnik?

Srečen je človek, ki se zna čuditi majhnim in preprostim stvarim

Dan je bil podarjen res samo nam, saj v celem dnevu nismo srečali nobenega človeka več. Bili smo čisto sami, noga previdno in spoštljivo stopa v svet, kjer po izročilu vlada Zlatorog, skoraj boli ta tišina, čutiš to samotnost, ki pa je tako polna in živa, da te neustavljivo privlači, tako kot je triglavska roža privlačila lovca, da jo ponese svoji ljubi. Kjer tišina šepeta, je sporočilnost velika. Tam je Veliko Špičje (mikavna pot za turo). Špeli pokažem, kje sem se slikala s kozorogi, spoštljivo, skoraj šepetaje se pogovajamo, palice se tiho dotikajo tal, da ne

Gre tudi on gor? (foto: Marjan Bradeško)

bi povzročali hrupa. Tedaj zaslišimo grmenje kamenja in gruščatik pod vrhom nas opazuje gams. Z daljnogledom skušamo približati sloko postavo samotnega vojščaka pod goro, v objektiv aparata smo ujeli čudovito cvetje ...

Pozdravi nas Veliko jezero – Ledvička. Skočil bi in se okopal ... Ker si samo človek, tako poln lepega. Špeli pripovedujeva o lanskoletni hoji po isti poti, pripovedujem ji pravljico o Zlatorogu. Otrok strmi in srka vase pripoved, ne čuti utrujenosti. Kratek, presunljiv žvižg. »Tam v skalovju!« zavpije Špela. In glej: iz vseh lukenj lezejo svizci, na zadnjih nogah, podobni zajčkom, majhni in drobni klobčiči se valijo po skali. Pravo otroško igrišče sredi planinskih višav! Špela je vzhičena! Zada se pojavi še čreda velikih in malih gamsov, sedaj je čas mladičkov. O Bog, hvala ti, za tako darilo otroku. Tam skala, polna različnih rož, oblikovana kot oltar. Špela se kar pokriža; tako iskreno bogoslužje je najlepše.

Popoldansko sonce pripeka, zapuščamo Triglavska jezera, omenim Vodnikovega očaka Vršaca, ki se nam ponuja v pogled. Pa čakati podložnik Triglava – Kanjavac.

Kolikokrat sem plehko razlagala otokom v šoli odo Vršac – nisem razumela prave sporočilnosti in naboja pesmi. Sedaj gledam na ta svet drugače. Ko razlagam in recitiram take pesmi ali berila, je v meni neki žar in ogenj, ki prehaja na otroke, začutijo, kako bije moje srce ... In to je največ, kar lahko daš mladim rodovom. Pozitivna energija, ki jo izžarevaš, prehaja nanje. Važno je sporočilo, ne stopica, verz ali rima.

Sopihamo mimo Hribaric, oblaki ostajajo za nami, sonce pa hodi z nami. Pesniško, a resnično. Odločimo se priti do Doliča, kjer bomo prespali in se naslednje jutro odpravili na Triglav. Špeli zastaja sapa: »Na Triglav, a res, a čisto zares?« Vem, Triglav je bila njena tiha želja, ki se je ni upala izreči naglas. Pot postaja nevarna, številna melišča, ki jih moramo prečkati, prekriva sneg, bliža se večer. Čeprav je nebo čisto jasno, me začne skrbeti. Ne za naju, za Špelo. Bo zmogla? Za nami je 8 ur hoje – sva precenila njene zmožnosti in moči? Toda otrok hoče naprej, ni utrujen, želja je močnejša od utrujenosti.

Presenetilo nas je toliko snega. Nikjer nikogar, koče še niso odprte. Toda Špela hoče na Triglav!

Strah potiskam v kotičke srca, spodbujam z besedami. In zdaj prvič zagleda Triglav! Ob sedmih zvečer smo v Tržaški koči na Doliču, v zimski sobi. Tudi midva prvič. Sredi maja, pa vse naokrog še polno snega, ki se močno udara. Na levo je markacija za Kanjavec, na desno pa pot na Triglav. Prespali smo v koči, skupaj s tremi Čehi. Tako jasne, mirne in zvezdne noči še nisem doživela. Mesečina je bila močna kot dnevna svetloba, lahko si hodil tudi ponoči.

Le sanjaj o hoji na Triglav!

Špela prvič spi v spalni vreči v zimski sobi na Doliču – vse prvič. Le sanjaj o hoji na Triglav – jutri bodo sanje resničnost. In tam zadaj je pot na Triglav!

Jutro. Zadaj za Tržaško kočjo je markirana pot na Triglav. Kakšna je pot? Tudi midva še nisva šla na Triglav po tej poti. Malo me skrbi za Špelo, za njeno psihično, ne fizično pripravljenost. Jo bo strah višine, klinov in jeklenic? Sončno, jasno jutro brez oblaka. Neomadeževano. Spremlja nas pas skal, pa kamenja, snega, pa spet kamenja ... Nevarno je, skale so spolzke, drugod je sneg, močno drsi. Na levi nas spremlja trop gamsov, vodnik je prvi, majhni, divji kozlički jim skakljaje sledijo – zadaj pa čista jasnina. Po dveh urah smo pred razpotjem na Triglav. Špela preizkuša psihično moč – Dušan jo naveže na dvajsetmetrski vrh in že gremo v steno. Vidim strah v njenih očeh, čisto na začetku, potem ne več. Junaško premaguje strmino, zelo spretno, previdno, odločno. S koraki nekoga, ki jasno vidi svoj cilj. Včasih mi zadaj zastane dih (sem le mati), a ni potrebno. Dušana boli noga in koleno, zato zelo počasi napredujemo. Z vrha nam nekdo maha. Špela vriskajoč steče do vrha, vse okoli je še sneg. Razgledujemo se, vetrovno je, da komaj vtisnemo žige in se zapišemo v knjigo obiskovalcev. Izkušen planinec nas slika: kakšna fotografija za družinski album in naš planinski dnevnik! Žal pa nobena slika ni uspela, film je bil čisto prazen. Slik ni, ostajajo le spomini. Krstimo jo z vrvjo za Triglavsko lisičko. Obljubim ji, da ji napišem posebno priznanje oziroma diplomu, kot je ona nama lansko leto naredila edinstveno priznanje, ki ima neprecenljivo vrednost (Priznanje je v našem dnevniku!). Ob povratku srečamo le nekaj

izkušenih planincev, ki bežijo pred številnimi romarji na Triglav, in ga hočejo osvojiti, še preden začne pobesneta množica oblegati vrh.

Tako samotni vzpon in sestop si lahko le želiš. Oba dneva, čas in prostor so bili dejansko poklonjeni samo nam. Taki darovi so najdragocenejši, nepozabni ostajajo najsvetlejši utrinki. Ko oživijo iskre spomina, znova oživi pot, pogovor, celo vonj čutiš ... Vse je spet tako blizu. Sestopimo na Planiko, kjer malicamo. Kličemo Nino, da smo bili na vrhu, vsi. Odločimo se, da se bomo vrnili mimo Vodnikove kočje na Pokljuko. Sploh ne čutimo utrujenosti, polni smo energije, ko nas dohitita dva izmed redkih planincev. Razvije se prijeten klepet, starejši nam prijazno ponudi, da nas odpelje do avta. Vsi se veselimo samotnosti poti; smo pravi uživači. Planinca sta prijazna sogovornika, videti sta izobrazena in mlajši se mi zdi nekoliko znan. Njegova hoja je zelo hitra, toda Špela mu urno sledi. Prijazen možak ji razlaga, kako je treba hoditi po melišču ...

Po hudourniški strugi mimo pastirskih stanov pridemo do avta na Rudnem polju. Za slovesen zaključek Špela naredi še nekaj prevalov in koles, o utrujenosti ni sledu. Naša nova znanca nas gostoljubno pripeljeta do avtomobila, nočeta nobene zahvale, zato ju povabimo, da se oglasita pri nas. Vžig motorja nas prestavi v svet resničnosti, ostajamo polni vtisov preživetih dni v samotnosti gora. Jutri je pred nami spet nov delovni dan, toda kmalu bo nedelja, in z njo spet nova gorska tura ...

V torek Špela dobi paket. Od radovednosti se ji tresejo roke, vse oči so uprte v odprti omot papirja. Od presenečenja zavpije: »Mami, knjiga je – Matilda!« Slovesno jo odpre, v oči zbode nalepljeni rožnati listič. Vsi se sklanjamo nadenj, Špela bere: Čestitam, neverjetna Špela: po hribih divjaš ko gazela! Pristrčno, Bogdan! In tokrat zavpijem jaz: »Tisti je bil Bogdan, tisti planinec, ki mi je bil tako znan. Bogdan Gradišnik – prevajalec Matilde.« Vsi smo ganjeni nad darilom, Špela pa je ponosna, saj je dobila svojo najljubšo knjigo kot priznanje za vztrajnost, pogum in odločnost. Naj bo ta prispevek hkrati srčno priznanje Špeli in zahvala Bogdanu, predvsem pa vodilo za družine, kako se na takih planinskih poteh družina zbližuje. Tu je čas za pogovor, za odpiranje srca, za doživljanje prave družinske sreče. ○

Na Babjem zobu

Miniatura

Besedilo: Borut Korošec

Značilno škrbino na koncu Jelovičinega hrbta gledam pravzaprav vsak dan; ob jutrih, ko se vozim iz Lesc v službo na Bled, in popoldne, ko se vračam, se mi prikazuje v vseh mogočih barvah in vremenskih razmerah. Enkrat, že zelo dolgo tega, sem bil s starši v Jami pod Babjim zobom. Bolj kot speleoloških podrobnosti se spominjam golaža, ki so nam ga potem delili vojaki iz Bohinjske Bele. Pa še en spomin imam iz otroštva. Ko me je nekoč bolel zob, mi je, medtem ko sva čakala pri zobozdravniku, mama rekla: »Vidiš, kako šele mora boleti babo Jelovico njen zob!«

Na začetku letošnjega poletja pa smo se s prijatelji povzpeli nanj. Bil je lep in sončen dan. Sava Bohinjka je bila nebeško zelena in prijeten hlad je vel od nje, Jože, Milan in jaz pa smo se peljali do Kupljenika (640 m) in pustili avto na ovinku, kjer se odcepi pot, ki pelje proti Jami pod Babjim zobom in Kristalni jami. Mahnili smo jo do razpotja in zavili desno. Pot je dobro uhojena in vodi skozi gozd. Rahlo se spusti po melišču, vendar ji nismo sledili, saj vodi k jami; mi pa smo jo nekje na sredini ubrali strmo navzgor po brezpotju. Grizli smo kolena v strmino, naravnost navzgor po melišču na desno, dokler se nismo skoraj zaleteli v steno. Ogledovali smo si, kje je vstop, a ker je zelo zakrit, ga nismo našli in smo začeli plezati po kuloarju bolj v levo. Nekaj kasneje se nam je smer odkrila in morali smo se premakniti desno. Prejšnji dnevi so bili deževni, zato je bilo vse mokro: skale, trava, prst, vejevje. Na izredni strmini je v blatu zelo drselo, zato smo se zaradi varnosti navezali. Vseskozi po gmajni, ves čas navzgor. Po nekaj metrih lažjega plezanja in po preskoku skalne razpoke smo prišli čisto pod vznožje skalnega stebra, s katerega visi jeklenica. Z njeno pomočjo smo se potegnili pod vrh in po ozki polički krenili malo v levo, se

dvignili in po nekaj korakih stopili na vrh (1128 m). V steklenem kozarcu je vpisni zvezek, ki smo ga z zanimanjem pregledali. Dva dni je manjkalo do enega leta, kar je na njem stal zadnji obiskovalec pred nami.

Razgled je čudovit, pogled seže proti Bledu, Julijcem in Karavankam, vsa dežela je kot na dlani. Navezani smo se počasi in varno spuščali, spodaj smo našli tudi vstop, ki smo ga prej zgrešili. Občutek zadovoljstva in izpopolnitve z vrha Babjega zoba sta neizbrisno v meni in lahko si ju kadar koli prikličem v spomin. Če drugače ne, potem takt, ko ga med vožnjo vidim z blejskega klanca. To pa je skoraj vsak dan. ●

Macesen

Maja Lokar

nagajivo se
mi smejiš
zelene roke
iztezaš proti meni
nezaupljiva
se ti izmikam

mežikaš mi
s sončnim žarkom
zbodeš z iglicami

to je tvoja igra
jaz le Figura

Podpis pogodbe

Na sedežu Planinske zveze Slovenije je bila 4. junija 2003 podpisana Pogodba za obnovo slovenskih planinskih koč. Podpisniki pogodbe so: PZS, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez in Poslovni sistem Helios, d.d. Partnerji so se dogovorili, da bodo letos ob visokih jubilejih slovenskega planinstva izpeljali skupen projekt obnove nekaterih znanih planinskih koč. Gre za nadaljevanje lani uspešno začetega sodelovanja pri projektih v slovenskih gorah na področju varnosti in ekologije. Z akcijo Markirajmo Slovenijo smo lani očistili in popravili planinske poti in obnovili številne markacije na 1442 planinskih poteh.

Indok PZS.

Dva potepa na brezpotni greben

Dimniki in Luknja peč

Besedilo: Milenko Arnejšek - Prle
Fotografiji: Vladimir Habjan

Dimniki in Luknja peč sta vrhova, ki sta jasno vidna iz gorenjske ravnice in sta mi v povezavi z Rjavino vedno vzbujala radovednost. Predvsem, ko je padel prvi sneg ali bolj jesenski dež, je bil greben Triglav – Macenovca prvi bel. Takrat sem si skoraj vedno zaželel, da bi bil tam. Vendar bi to privlačnost težko utemeljil. Mogoče zaradi vzvišenih občutkov, zaradi pogledov, zaradi domnevne samote, zaradi okolice, zaradi lege grebena, zaradi odprtosti, zaradi pričakovanj, zaradi stika s prostorom, zaradi očiščenja, zaradi doživetja, zaradi povezave z naravo, zaradi ... Greben

Triglav – Macenovca je nekaj posebnega v Julijcih. Od vrha Triglava do Dovških vratc je lepo prehodno z dobro označenimi potmi, od Dovških vratc do Macenovca je mestoma težko prehodno brezpotje, kjer potrebuješ alpinistično znanje in opremo, včasih pa še trmo, da se prebiješ skozi ruševje.

Strmine nad Krmo in Kotom

Posebna značilnost grebena Rjavina, Luknja peč, Dimniki, Macenovca so izredno velike višin-

Dimniki, Luknja peč in Rjavina

ske razlike med dolino in vrhovi grebena. Na južno stran proti Krmi padajo tisoč, tudi tisoč tristo metrske skalnate, skrotaste in skoraj navpične travnate stene. Na severno stran proti Kotu je pogled še bolj grozljiv. Navpičnica sten in grap je med največjimi pri nas, svoje pa doda še velika višinska razlika. Melišča pod stenami niso obilna in kamni so precej veliki, kar pomeni, da mora biti kamenina kar solidna, vendar pri taki obarvanosti vedno nastopa dvom. Vendar pa imajo severne stene Rjavine, Luknja peči in Dimnikov gredine, ki se lahko dvigajo od zahoda proti vzhodu in se končajo raztežaj pod običajno spodjedenim grebenom, razen zahodno od okna med Luknja pečjo in Dimniki, kjer vodi pot PP.

Strogo po grebenu se skoraj ni mogoče gibati, ker te oblikovanost sili večinoma v južna, skrotasta pobočja, kjer se najdejo gamsje prečnice. Narava je zelo posebna, mešanica skal in trav z zaplatami ruševja, vmes pa se najdejo macesni. Rože, predvsem planike, so po mojem mnenju med najbolj impresivnimi v slovenskih gorah.

Dostopi in opisi

Dostopa na greben Rjavina – Macesnovec sta dva: od vzhoda in od zahoda. Od vzhoda se greben začne od Macesnovca, na katerega od studenca na Jakijevi poti (pot iz Kota proti Staničevemu domu) vodi udobna, tudi zelo romantična lovska pot. Kratek opis: deset metrov naprej od studenca, preden pot prečka majhen hudournik, zaviješ levo in se napotiš ob levi strani hudournika proti severnima stenama Luknje peči oziroma Dimnikov in nekje na polovici zaviješ levo na pot, ki vodi čez melišče in kasneje med macesne in ruševje. Pot je kar shojena in v eni uri dosežeš škrbino med Macesnovcem in Dimniki, od koder je možno sestopiti po Ambroščevem žlebu v Krmo, pot na vrh Macesnovca pa vodi pod škrbino. Drugi dostop na vrh Rjavine je od Dovških vrat (markirana pot), možen pa je tudi iz Kravje doline.

Posebno težavo predstavlja pomanjkanje literature. Ta, ki mi je bila na voljo, mi ni odgovorila, kam in od kod naj se odpravim in kje poteka najlepša in najudobnejša pot. Ni mi dala niti odgovora, ali naj grem od zgoraj navzdol ali obratno. Fo-

tografije in vrisane smeri so nepopolne, na njih pa sploh ni narisane grebenskega prečenja.

Prvi vzpon

Najbolje bo vstopiti v ostenje s severne strani in se prebiti na vrh. Potem bom na kraju samem ugotavljal, kje je sestop. Načrt oziroma logistika bo taka: vstopila bova v police (Kolesarska smer – B. Mlač), pod veliko gredino pod severno steno Rjavine in prečila proti vzhodu do vrha Dimnikov, po grebenu na Luknjo peč, sestop na sedlo Luknja, 2117 m, spust na gredino pod severno steno Rjavine in sestop na Jakijevo pot.

Mojca, prizadevno dekle, ki si želi postati mlajša alpinistična pripravnica, se je strinjala. V nedeljo, 15. 9. 2002, sem jo pobral ob 6.30 in odpeljala sva se do Lengarjevega rovta, si naložila nahrbtnika in oddvela do studenca. Na primernem (skrivnem) mestu pusti Mojca pohodne palice. V steno sva vstopila približno 150 metrov nižje od praga pod gredino pod severno steno Rjavine. Prvi raztežaj je bila skalna polica iz čvrste skale, na dveh ali treh metrih obrasla z mahom, petnajst metrov naprej pa zdrav macesen. Tam sem se odločil, da bova napredovala na kratki vrvi, saj je bila polica široka, nad in pod nama pa rušje. Tako sva po rahlo dvigajoči se polici nadaljevala in prehodila skoraj pol stene in prišla do težko prehodne grape. Pred njo sva se vzpela po rušnatem pobočju in po približno stopetdesetih metrih rušja, predorov pod njim ali ekvilibrističnih umetnij po debljih, vse v vzorni strmimi, odkrila prehod v grapo, nadaljevala po njej navzgor, dokler se police levo (gledano v steno) niso zopet pojavile. Po teh dvigajočih se policah in kratkemu vzponu sva naletela na pot (na skali je bilo zapisano PP) ter čez nekaj sto metrov prišla skoraj do grebena. Pot PP je šla levo, jaz pa sem se odločil za graben in po lahki grapi, kjer sva malo plezala, sva prišla na Dimnike.

Z Dimnikov

Dimniki so ploščat greben z dvema vrhovoma in možicema. Tam sem se odločil, da na Luknjo peč ne bova splezala, ker sem vzel s sabo samo petdesetmetrsko 9-milimetrsko vrv za občasno neprobematično varovanje in spuste. Okrepčava se, ma-

lo se razgledujeva, si čestitava, opazujeva redko sodro iz temnih oblakov in uživava v divjem svetu. Sestopiva na južno stran grebena in po skrotju prečiva proti vzhodu. Kmalu naletiva na pot PP, ki se je vila izpod grebena. Greva po njej in vidiva v grebenu zanimivo okno. Potem se ponovno spuštiva v južno pobočje, zapustiva pot PP in se prebivjeva na greben Dimnikov in sekundarni vrh (?). Ali je primarni ali sekundarni nisem želel ugotavljati, ker je čas priganjal. Na oko pa se skoraj ne da videti, kateri je višji. Pri drugem možicu nadaljujeva proti vzhodu in vedno manj so mi vseč kratke navpične stopnje. Na koncu je kratkih zmanjkalo in ni nama ostalo drugega, kot da poiščeva prehod na skrotasta južna pobočja.

Okoli druge ure popoldne se je vreme začelo izboljševati. Spuščava se po vrvi tako, da jo ovijeva okoli korenin ali debel rušja, včasih tudi okoli tankih majavih macesnov in na koncu prideva do previsnih sten. Zabijem klin, s katerim me je veliko-dušno oskrbel zgornjesavski član GRS, rekoč: »Pr-

le, z veseljem ti jih dam. Zate vem, da jih boš uporabil tam, kjer bo koristilo vsem planincem!« Spust po zraku je komaj zadoščal, da sva se spustila na skrotasto polico. Police proti Macesnovcu so izpostavljene proti Krmi. Po približno pol kilometra in okoli stopetdeset metrov pred sedlom, ob prvem mraku zaslišim od zadaj: »Tu se bova ustavila!« Jaz nazaj: »Potegni, saj je še čisto malo.« Čez pet minut in raztežaj zopet: »Dajva se ustavit'!«

»A 'maš težave? Samo še malo, pa sva ven!«

»Oprosti, imam leče in slabo vidim.«

Bivak

Joj, Prle, Tropov, pa še Murphyjev sindrom deluje. Zopet bom bivakiral, temperature so že jesenske, v službi pa moram biti ob pol desetih zjutraj. Le s težavo jo prepričam, da se spusti do mene, od koder jo še enkrat spustim na približno raven, pa še vedno viseč, travnato vlažen prostor, kjer sva se pripravila na bivak. Dam ji kapo, meni

Macesnovec, Dimniki in Luknja peč s Požara

bo zadoščal trak, pa kapuca od windstopperja, majica in srajca, svoje bo doprinesla še zaščitna folija, če bo treba, se bomo pa še stiskali. Saj ne bo prvič. Vročine ne bo. Noč bo dolga. Spanje je bilo na obroke, zvezde lepe, položaj telesa enkrat na žličko, drugič na nož, tretjič na hrbet, gretje enkrat frontalno, drugič hrbtno, tretjič na daljavo, ki ga je vsake toliko pokvaril veter, ki je dvignil folijo. Osupljivo hitro se je pokazala mlačna zora z lečastimi oblaki na vzhodnem nebu.

Po ekspresnem pospravljanju se prebija čez zadnji rušnati pas in zdrviva po poti do studenca. Ker se mi je mudilo, sem Mojci rekel, da palic ne bova šla iskat, ker moram priti v službo. Skrite so dobro in bodo že počakale. Na pol poti zapiska mobitel in SMS mi je povedal, da ima učenka šolske obveznosti in je ne bo na uro. Z rahlo mešanimi občutki, po rahlo prvenstvenem vzponu, sem neobrit in v alpinistični opravi prišel pravočasno v službo do drugega učenca. Tudi kinkanja pri poslušanju dolgočasnega, brezdušnega igranja do šestih popoldne, ni bilo.

Drugi poskus

Toda praznina je ostala. Neizpolnjenost. Moram priti na Luknjo peč. V drugo bom šel po krajši poti brez grebenov in blodenja. Normalni dostop bo zadoščal. Poklical sem Mojco in jo po dolgem obotavljanju prepričal. Tekoče sva prišla do studenca, še naprej do palic, ki so potrpežljivo čakale. Fotoaparatom sem na račun hitrosti pustil doma. Še kar hitro se prebijem čez malo zoprni vstopni prag (II) na gredino z zvitimi klini in varujem Mojco. Nenavezana nadaljujeva po široki gredini. Na koncu so naju pričakale gladke plošče. Levo od njih sem pristopil na grebenček in pogledal čez. Na drugi strani je bil obupno divji grapast svet. Dobro: greva do kota med steno in rebrom, pa bova že videla. S kota zlezem proti levi na rob. Na rebru me je že čakal klin. Prav sva. Tu Mojca omeni, da je pozabila plezalni pas. Prav, se bo pa navezala okoli pasu, po načinu starih mojstrov. V mojih začetkih smo plezali brez.

Najlepši raztežaj

Po ozki, sedem metrov dolgi izpostavljeni polici desno (III) pridem do kota. Dva metra višje sta

dva klina. Nad mano strma, čvrsta bela skala s precejšnjim razdaljami med oprimki. Plezanje je čudovito lepo (III–IV). Strmina je velika, zavarovanost še boljša in neskončno sem užival v teh dveh raztežajih. Če sem v knjigi *Moje gore* napisal, da so v slovenskih Alpah štirje enkratni raztežaji, tukaj spreminjam mnenje in dodajam, da jih je pet. Mimogrede, Albin Roessel je to mesto 10. avgusta 1910 (!!) preplezal sam! Ala (oprosti: Sieg heil) mu vera! Z varovališča sem potegnil še raztežaj do rušja, od tega še enega malenkostno dol proti grapi, ki pada od sedla Luknje. Grapa je izredno strma in se konča s skokom, naloženo kamenje v njej pa drsi po podlagi in lahko samo upaš, da te ne potegne čez skok. Še dobro, da v grapi ni večjih skal.

Na Luknjo peč

Od sedla sva se napotila proti vzhodu, najprej gor na travnat grebenček po skrotastih policah do južnega raza Luknje peči. Osem metrov pred razom sva stopila v kamin, višje na greben in levo od grebena po večinoma skrotastem, naloženem, precej strmem in krušljivem pobočju prišla na vrh. Orientacijo olajšujeta dva možica, kar pride zelo prav pri sestopu. Še drvenje do sedla Luknja in rahlo avanturistično sva sestopila po grapi, kjer moraš pravočasno odskočiti, da nisi v kamniti reki, ki niže bobni čez skok. Po isti poti do rušja, spust do klinov in še dva spusta na gredino. Zgodaj popoldne sva sestopila po spolzki Jakijevi poti.

Če bi me kdo po opravljenih turah vprašal, katera je bila lepša, bi mu težko odgovoril. Tura čez Dimnike je bila bolj negotova, bolj doživljajska ter bolj v stiku z naravo, medtem ko je na Luknjo peč za odtenek lepša, z enkratno lepima raztežajema. Toda obe sta taki, da se ju bom z radostjo spominjal. ◊

Kmalu spet pridi!

Neizčrpana zakladnica gora vabi

Besedilo: Mojca Novak
Fotografiji: Marjan Bradeško

Leto in še nekaj mesecev sem štela, ko sem prvič stopala navkreber. No ja, nekaj časa sem cepetala, ko pa mi vse skupaj ni več dišalo, sem dala vedeti, da je prišel čas, da me nesejo. Na glavo so mi posadili velik planinski klobuk in me še ravno do mraka prinesli na vrh Uršlje gore. Takšen je bil moj prvi vzpon. Sama se izleta prav nič ne spominjam. Pravzaprav ga obuja samo slika, ki so jo posneli na vrhu, pa še ta je zelo temna.

Nepozabni začetni koraki

Kasneje so me najbrž nosili še marsikam. Ko sem doumela, da moram sama hoditi, smo se večkrat podali na okoliške hribe. Vedno sem kje našla kakšno mravljišče, ki sem se ga izognila že od daleč, storž, ki ga je brat z veseljem zalučal proti meni, žival, za katero nisem smela teči, blato, v katero mi je vedno uspelo stopiti. Oprtali so mi majhen nahrbtnik, mi izrezljali pohodno palico, včasih še piščalko, nataknili klobuk in pričakovali, da bom veselo in navdušeno hodila zraven. In tudi sem, a najbrž ne zaradi piščalke, klobuka in palice. Teh stvari smo se kaj hitro naveličali ali pa jih nismo znali uporabljati. Zabavo smo si morali poiskati otroci sami. Če nas je bilo več, smo veselo pripravljali zasede, se skrivali in metali storže na mimoidoče. Meni je bilo v razvedrilo dotikanje vsake belo-rdeče pike na drevesu ali kamnu.

V desetem letu sem doživela tisti prvi stik z gorami. Prvi stik s pohodništvom v pravih, skalnatih gorah. Nepozabno potepanje iz Robanovega kota na Ojstrico, Planjavo in prek Okrešlja v Logarsko dolino je v meni pustilo globok vtis. Stopanje po kamnitih gmotah, tavanje med nizkimi, po smoli dišečimi borovci, oprijemanje mrzle skale in mo-

Kočna s Kozjega vrha

čno stiskanje jeklenih varoval pri plezanju, počitek na mehkih ležiščih visokogorske trave, oziranje v nebo, kjer so bila letala večja kot v dolini, mrzel nočni zrak, ki je uhajal skozi špranje v zidu na Korošici, strah zadnjih sto metrov pred vrhom Ojstrice in našeskana zadnja plat na vrhu mojega prvega dvatisočaka so najlepši spomini. Morda se je takrat rodila moja ljubezen do gora.

Nova križišča, stara ljubezen

Hrepenim po dogodivščinah, vpijam znanje in nemirno pričakujem vsak nov dan. Sem v obdobju, ki se ga starejši najbrž spominjajo z nostalgijo, mlajši od mene pa ga ne razumejo. Odkrivam svoje sposobnosti. Iščem se na mnogih področjih in raziskujem pot, ki jo nosim v svojem srcu. Prišlo bo še veliko križišč, na katerih bom iskala pravo smer, razritih in prašnih cest, ki me bodo utrdile in vodile dalje. Naprej. Na nove cste, z novimi križišči.

Vedno pa bo ostala ljubezen do gora. »Ljubezen do gora ne more nikoli miniti. Človek, ki se jim enkrat zapiše, jim pripada vedno. To je najčudovitejša pripadnost in blaženo suženjstvo.« Kaj hrani mojo ljubezen? Hranijo jo hlad zelenih gozdov, milina modrega neba, pojoča pesem vetra na grebenih, opojnost cvetočih travnikov, vznemirljivost globokih prepadov, žvižg letočih ptic in šelestenje gozdnih živali. Senco ji dajejo ostenja mogočnih gora, z žarki jo boža razgreto sonce. Brsti in cveti. Ob najlepšem macesnu ponosno dviguje glavo in se razkazuje. Vabi moj pogled in z vonjem me zavaja. Pusti mi, da se je nežno dotaknem, jo povonjam in se uležem poleg nje. Zaprem oči in sanjam.

Cel teden smo bili v gorah. Hodili smo po vrhovih in se zabavali. Vežalo nas je skupno hrepenenje. Bili smo učljivi in vodljivi. Ob večerih smo neumorno razgrajali v šotorih in se do zgodnjih jutranjih ur hihitali pripovedim prijateljev. Jutra so nestrpno čakala, da oprtamo svoje nahrbtnike in se podamo navzgor. Grizli smo kolena, včasih še prste na nogah. Verjeli smo Aljažu, ki je zapisal: »Če se po ravnem izprehajaš, imajo le noge dobiček, če pa zležeš na goro, vsi udje.« Pomnožilo se nam je število rdečih krvnih teles in čutili smo se prerojene, čeprav smo prihajali v dolino utrujeni. A nismo uživali le v pohodništvu. Razveseljevale so

nas skupne igre, majhna opravila, kot so pomivane posode in nabiranje drv, skakanje za žogo ali kar s pravim padalom, norčevanje na račun drugih, smeh in družabno življenje. Med nami so se stkale nevidne vezi. Med nekaterimi so postale celo vidne. Resnično smo se spoprijateljili, »saj so ljudje v gorah odprti. Svobodni. Kogar koli srečaš, se z njim pogovoriš. Vsakdo se ti odpre.«

Bilo je rečeno: »Če v mladih ljudeh ni želje po pustolovščini, bo usahnila, bo odmrla vsaka civilizacija, pa naj bo še tako prosvetljena, vsaka država, pa naj bo še tako urejena!« Takšen bi lahko bil moj zagovor za tisto poletje, ko se mi je porodila ideja o daljšem potepanju po gorah, na katero sem povabila še tri prijatelje in prevzela vodstvo te male ekspedicije. Bili smo zanimiva družina. Zame sta bili značilni želja po vodenju ter skrb za druge in vso turo. Vsakdo se je po čem prepoznal. Naj je bila to bolečina v kolenu, zvit gleženj, noge, polne žuljev zaradi premajhnih planinskih čevljev, opekline. Hodili smo počasi, da smo se naužili vsega, kar so nam gore dajale. Spoznali smo preprostost in dobrosrčnost ljudi, ki smo jih srečevali. Ob zahajajočem soncu smo prisluhnili oskrbnikom v kočah, kjer smo prenočevali. Učili smo se iskanja poti po zemljevidu, imen sosednjih gora, hoje po različnem terenu. Poznali smo le rododendron in svišč ob stezi. Planik nikjer nismo videli. Niti sanjalo se nam ni, kakšna pot je pred nami, in ubogljivo smo poslušali planinca, ki nas je dobrodu prestražil z opisom poti skozi Žrelo. Trepetajoč smo čakali na tisti zloglasni del. Pa smo ga zlahka preplezali. Zame je bila pustolovščina še nekoliko daljša, ker sem se okužila z neko mlečno bakterijo in sem na vsakem ovinku na poti domov planila iz avta do prvega grmovja.

Čarobnost življenjskega toka

Še vedno hodim v gore. Tam se spočijem in dobim novih moči. Vsa dolinska nabitost mrakobe, tegob, skrbi in problemov zapusti telo skupaj s potom, ko jo urno režem navkreber. Kristalčke soli, ki se prilepijo na kožo, odplaknem v kakšnem hladnem gorskem potočku ali pa pustim soncu, da jih osuši in nato sami odpadejo. Vsa bremena pustim v dolini in prepustim se naravi, da me vodi. Uživam v popolni samoti ter se popolno in do-

končno pomirim. Previdno delam korake, da ne pohodim cvetja ali sprožim kamenčka. Umaknem se močeradu, pazim na mravlje, pobožam toplo skalo, pogladim gladko rušo in mislim svoje najljubše misli. Pogovarjam se z naravo, šepčem z goro. Prepustim se ji z vso dušo, ona pa mi pokaže bogastvo. Hoče me celo, površnosti ne trpi in mi vrača ljubezen. S slovesnim razkošjem me sprejme in mi govori v mogočnem jeziku. Pripelje me do toplega kotička in me prijazno povabi, da sedem. S svojim živalstvom v gozdovih, po skalovju in v zraku, z barvami, svetlobami in sencami, s plesočimi meglami in jadrajočimi oblaki mi zaigra čarobne igre, da si nobena človeška domišljija ne more izmisliti mikavnejših, kratkočasnejših in razkošnejših. Iz svoje neizčrpne zakladnice mi v bleščečih vrstah razprostira pred nogami dragocenosti, kakršne moreta ustvariti samo božanska moč in umetnost. Polni me s svojo čarobnostjo in zaliva s tokom življenja, ki ga vsebuje. In ko zapustim nedrje njene veličine, se obrnem in zašepče mi: »Kmalu spet pridi!«

Belaču v slovo

Zvonko Čemažar

Macesni bodo kmalu porjaveli,
A ti njih barv več ne boš dojemal,
Razkošja sten, vrhov ne boš objemal;
Ja, Marjan, zate vsi so onemeli.

A mi še čuli bomo pesmi glasne,
Na te spominjala bo vsaka skala;
Use višje mimo njih nas pot bo gnala,
Ker jeza in sovraštvo tam ugasne.

Enkratno bilo je življenje tvoje,
Resnično radi vsi smo te imeli,
Še peli, Marjan, bomo pesmi tvoje.

In čas je krut, usoda ne izbira.
Čeprav ne bomo dolgo več živeli,
Usmerjen bo korak spet do izvira.

Mišeljski greben

»Moja« Dleskovška planota – Veža

V iskanju znamenj po samotnem svetu

Besedilo in Fotografije: Ciril Velkoverh

V zadnjih desetih letih začenjam skoraj vsako zgodbo z besedami: »Šele ko sem odšel v pokoj, sem se odločil, da bom tudi fizično prehodil Slovensko planinsko pot. Ob poti sem želel poiskati vse cerkve in druga verska znamenja (350 jih je), del naše vredne kulturne dediščine, ter jih sebi v veselje tudi fotografirati. Najprej sem poiskal vse ustrezne oznake na zemljevidih. Posebno pa sem bil vesel, če sem našel kakšno znamenje, ki ga na zemljevidih ni bilo ali pa celo niti domačini niso vedeli, kam so ga postavili njihovi predniki. Najbolj sem se razveselil kapelic, posvečenih sv. Cirilu in Metodu.« Poti nisem prehodil vse naenkrat, ampak po odsekih.

Razsejane planine Veže

Tudi Dleskovško planoto – Vežo v Savinjskih Alpah – sem prvič obiskal posebej, nato pa še večkrat. Iz Luč ali Podvolovljeka se lahko pripeljemo na planoto mimo osamljenih kmetij, med katerimi je največja pri Planinšku. Tam so pred kratkim uredili manjšo okrepčevalnico, v kateri radi sprejmejo vsakogar in si vedno vzamejo tudi vsaj malo časa za pogovor z njim. Na Planino Podvežak ali Planino Ravne (1500 m) se lahko pripeljemo z osebnim avtomobilom po dokaj dobrih gozdnih cestah. Domačini so na obeh planinah postavili novi pastirski koč, v katerih so turistom pripravljene postreči in jih celo prenočiti. Manj kot uro hoda od tam so še druge planine. Proti severu je planina Polšak, na kateri je pastirska bajta pred kratkim pogorela. Domačini si pri obnovi želijo občinsko pomoč za kritje materialnih stroškov.

Proti zahodu pa se vrstijo še druge planine. Na planini Dolge trate že stoji nova pastirska koč, na planini Jezerca pa si je koč postavil privatnik. Koča na planini Vodole je zapuščena, na planini Vodotočnik pa leži tudi manjše jezerce. Najbolj zahodno pa je planina Korošica (1808 m) s Kocbekovim planinskim domom. Nad njimi kraljujejo nad 2000 m visoki vrhovi z Ojstrico (2350 m), kraljico

Razpelo na sedlu Prag (1780 m)
z Ojstrico v ozadju (2350 m)

Razvaline Kocbekove koč in nova kapela sv. Cirila in Metoda na Molički peč (1780 m)

Nova kapela sv. Cirila in Metoda in obnovljeno Kocbekovo zavetišče na Molički planini (1775 m)

Savinjskih gora in po anketi v Planinskem vestniku našo drugo najlepšo goro.

Zame pa je najzanimivejša Molička planina (1775 m) z bogato kulturno zgodovino. Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva je tam že leta 1894 kot protiutež nemškemu domu na Korošici postavila Kocbekovo koč, drugo najstarejšo slovensko planinsko koč, dve leti pozneje pa na bližnji Molički peč (1780 m) leseno kapelico, posvečeno sv. Cirilu in Metodu. V petdesetih letih je kapelico porušil »skrivnosten plaz«. Stara pastirica mi je nekoč pripovedovala, da se spominja, kako so pobirali stare deske na tej podrtiji in z njimi kurili v Domu na Korošici. Ob premoči življenja na Korošici pa je propadala tudi Kocbekova koč. Domačini so si ves čas želeli obnoviti obe zgradbi. Na Molički peč so po načrtih arhitekta Franceta Kvaternika že leta 1990 postavili novo kapelo sv. Cirila in Metoda v za ta kraj nenavadnem kraškem slogu. Za obnovo koč pa je primanjkovalo volje ali pa finančnih sredstev. Moličko planino sem prvič obiskal jeseni leta 1995 in v lepem vremenu tudi fotografiral razpelo na sedlu Prag (1870 m) z Ojstrico v ozadju ter kapelo

sv. Cirila in Metoda s Peco (2125 m) v ozadju. Kake planinske koč pa sploh nisem opazil, saj tedaj še nisem poznal zgodovine Savinjskih Alp. Nanjo me je opozoril šele g. Peter Jež iz Luč, ko sem nekoga petka v marcu naslednjega leta želel obiskati in fotografirati te lepe kraje in znamenja v zimskih razmerah. Na zasneženem gorskem svetu brez ene same gazi v snegu sem se celo izgubil. Prišel sem na goro Deska (1970 m) in ugledal Ojstrico, lepoticco v snegu, ovito z meglenim pajčolanom. Da bi naslednji dan lahko še enkrat poskusil poiskati pravo pot, sem prespal na otepu sena v hlevčku na planini Podvežak. Da me ne bi zeblo, sem vsaki dve uri vstajal in telovadil. Tudi prava pot na Moličko planino, na katero sem krenil naslednji dan, je bila brez ene same gazi. Pokazali so mi jo smučarji, ki so prišli v soboto uživati v gorske višave. Razpelo na sedlu Prag je bilo še v snegu, v ozadju pa Ojstrica, lepa kot vedno.

»Molička« je oživila

Na Molički planini je res stala podrtija stare Kocbekove koč. Njena fotografija pa pomeni veli-

ko prelomnico. Župljani Luč in člani Gorniškega kluba Zgornje Savinjske doline so že pred časom govorili o obnovi koč. Toda ob pogledu na fotografijo, na kateri so prvič videli, da se je pogreznilo tudi sleme, so se odločili za geslo: »Pr' mejdun, fantje, na juriš!« Po partnerskem dogovoru med Župnijskim uradom Luče, Gorniškim klubom Zgornje Savinjske doline, Pašno skupnostjo Ravne, Pašno skupnostjo Podveža, Občino Luče in Slovensko vojsko so se lotili dela. Vsi so zbirali oziroma prispevali prepotrebna finančna sredstva, Slovenska vojska je opravila helikopterske prevoze, večino fizičnega dela pa so opravili člani obeh pašnih skupnosti. Tudi Planinska zveza Slovenije je pašnim skupnostim dovolila, da na tem zemljišču vnovič zgradijo koč in upravljajo pastirski stan –

Kocbekovo zavetišče. Kadar je pastir na planini, je pripravljen postreči s toplimi in hladnimi napitki, po dogovoru pa lahko planinci tam tudi prenočijo. Konkurence s Kocbekovim domom ni več, saj je za vse dovolj dela in dovolj prostora. Odprtje koč je bilo zelo slovesno, z mašo in govorniki, ob navzočnosti 1500 ljubiteljev lepot Moličke planine.

Ta gorski svet sem pozneje obiskal še večkrat. Z domačini se zelo dobro razumem in veseli smo, kadar se srečamo. Ob tem sem poleg lepe gorske narave fotografiral tudi vse stanove in vsa znamenja, ki so si jih postavili domačini: lurško Mater božjo v skalni niši Pr' Prek, razpela na planinah Jerzerca, Dolge trate in Ravne, zadnje ob enkratnem sončnem vzhodu.

Na svidenje na Molički planini! ◊

Karavanke v pomladanskem cvetju

Dnevi, ko vzcveti življenje

Besedilo: Breda Pirc

Zdi se mi, da je minila že cela večnost, odkar sem bila zadnjikrat v gorah. Čeprav je minilo komaj tri tedne, se je v tem času v gorah marsikaj spremenilo, vleče me tja gor, na sončna pobočja, kjer so se se prve pomladanske cvetke gotovo že prebudile v novo življenje. Skale so še mrzle, krušljive, pravega snega za turno smučanje že primanjkuje, zato je zdaj prišel čas za sredogorje.

Kapljice rose na narcisah

Parkirava na Pristavi nad Javorniškim Rovtom, na tej strani ob tako zgodnji uri še ni veliko ljudi. Mirno in spokojno jutro je in prvi sončni žarki naju dosežejo na travnikih za Zoisovim dvorcem. Nešteto narcis trepeta v rahlem vetriču, povešajo

cvetove pod težo kapljic rose. Spomnim se na Šifrerjevo pesem o deklicah, ki so tukaj izgubile nedolžnost, vsa ta množica narcis naj bi bila spomin na izgubljene »krančne«. Ko človek zabrede v to morje cvetov, bi kar legel mednje, srkal njihov vonj in poslušal pesem pomladi. Namerno se ogneva markirani poti in slediva stezicam, ki se izgublajo v gozd in vodijo na nove in nove jase, bele, dišeče od cvetja. Občutek imam, da sem prvi človek, ki je stopil v ta paradiz, previdno, previdno stopam, da ne bi pohodila krhkih cvetov. Bližnjica naju vodi do križišča z znamenjem, naprej pa po gozdni cesti do Pustega Rovta. Kot bi se kolo časa vrtelo nazaj. Tu se pomlad šele začne, macesni še spijo, na bukvah se nežni zeleni lističi šele odpirajo. Blazinice modrega svišča prekinjajo sveže

ozelenelo preprogo gorskega pašnika. Više nad planino so tudi bukova drevesa še v zimskem spancu, ko doseževa sedlo Kočna, pa naju v kotanjah presenetijo debele zaplate snega. Trava je tu vsa potlačena in presušena od hudih zimskih preizkušenj. Le tu in tam bodejo ven krhki alpski zvončki, tako krhki, da ne razumem, kako jim je uspelo predreti plasti poležane trave. Na prisojah se jim pridružijo tudi čokati alpski kosmatinec in majcene narcise, ki so še v popkih.

Tu je tudi prva prava razgledna točka. Na zahodu v naročju oblakov lebdijo dobro poznani Julijci, na njihovi desni se nekje v daljavi izgublja venec Karavank, vrhovi se prerivajo med sabo, kot bi tekmovali za prvo vrsto. Golica, Baba, Rožca, Kepa, le kateri hudomušnež jim je dal sama ženska imena ... Če jih opazuješ od tod, imajo čisto drugačno podobo, niso več tako nedolžne in mehko zaobljene, njihove severne strmali jim dajejo spoštljiv videz, kakršnega si tudi zaslužijo. V divjih skokih se spuščajo v dolino Rož, kjer se nizajo ljubke vasice ob desnem bregu Drave. Ti kraji so mi še posebno pri srcu, čas je, da jih spet kmalu obiščem, najraje s kolesom, saj le tako začutiš njihov pravi utrip.

Cvetlična preproga nad Belsko planino

Pot se prijetno vzpenja, če znaš opazovati, pozabiš na strmino in napor in samo še uživaš in piješ vso to lepoto. Na ovinku tik pred Belsko planino se začne tista preproga cvetja, o kateri pogosto sanjam v pustih dneh brez sonca. Ne morem se odločiti, katera barva prevladuje, ali rumena barva zlatih in jegliča, ali modrovijolična barva sviščev, ki odpirajo svoje razkošne zvonce proti soncu. Gosta mehka trava vabi v svoje naročje. Ne branim se, z največjim užitek se prepustim zvokom in vonjavam planine. Misli so jasne, vse tisto, kar ne sodi sem, je ostalo daleč, daleč v dolini.

Pot naprej na vrh Struške je ena sama cvetlična preproga, prepoznavam nove in nove rože, jegličem in sviščem se pridruži še ušivec, slečnik, najrazkošnejša pa je nežno rumena Zoisova vijoličica, ki kraljuje le na pobočjih Karavank. Enkratna je, tudi če bi prišla sem gor le zaradi te drobne rožice, bi bil dan izpolnjen. Stojiva na vrhu Struške.

Alpski zvonček (foto: Jože Šter)

Razgled od tod je še razkošnejši, od tod pogled seže celo do Kamniško-Savinjskih Alp, pa do Stola, Vajneža, Velikega vrha. Pogled v dolino Rož pa je popolnoma drugačen, kot je bil s sedla. Spodaj ob stenah se kopičijo koprne megle, veter jih besno trga in žene na Struško. Pohitiva z vrha, pa naju megle kmalu dohitijo in spustijo pršeč dežek na naju. Nič hudega, taka pomladna ploha je lahko prava dogodivščina in preskus kondicijske pripravljenosti. Spodaj na planini Seča dež poneha, in ko se spuščava po Medjem dolu, naju že spet pozdravlja sonce. Kmalu zaslišiva bučno šumenje vode, malo stran od poti je eden od izvirov Javornika. Voda vre izpod korenin smreke in v kratkih enakomernih skokih drvi po strugi, ki je vsa obrasla z mahom. Niže doli se potoku pridružijo novi mali izvirčki, malo nad zajetjem pa se združi s penastim tokom največjega izvira in divje plane v jezero.

Krožna pot se konča s prečkanjem pašnikov za Pristavo. S pogledom še zadnjič objamem bele planjave narcis, gručo ovac, ki se pase v ogradi, star senik na robu senožeti, zdi se mi, da bo zdaj zdaj mimo prikoralak Kekec s svojo pesmico: »Dobra volja je najbolja ...«

V gorah s šumi Soče

Utrinki s posoških gora v visokem poletju

Besedilo: Janez Šeme
Fotografiji: Marjan Bradeško

Snežna ploha na Vrhju Krnice

Loška stena je prek šest kilometrov dolga veličastna gorska pregrada med Loško Koritnico in Bavšico oz. njeno višjo stransko dolino Balo. Sestavljajo jo kar deset samostojnih dvatisočakov in nekaj stranskih, od glavnih pa se iz Bovca vidi le močorni Vrh Krnice, ki s svojo razvejano zgradbo zakriva vse druge. To je gora, ki mami planinca z vsaj malo pustolovske žilice bolj kot Rombon in vse druge tam okoli. K sreči nanjo ni markacij in poti do vrha, torej se gneče tam ni bati, zahteva pa trezno glavo in nekaj poguma, kjerkoli se je lotiš.

Med dopustom leta 1989 sem izbral 2. avgust, svež in bleščeč dan po prehodu hladne fronte, za pristop iz Bale, ki ga še nisem poznal. Kmalu nad zapuščenim zaselkom Logje sem zapustil markirano pot skozi Balo in sledeč opisu v vodniku Julijske Alpe krenil po strmi in vse manj vidni, že zdavnaj opuščeni pastirski stezi do Male Rupe, nato pa zelo strmo navzgor po brezpotju v Veliko Rupo in iz nje desno čez skalnato stopnjo (kamin) na greben med Vrhom Krnice in Oblico. Tu je zazijal pred menoj silen prepad v Koritnico in ob nenadnem razgledu tja čez proti Mangartu in Jalovcu bi gotovo užival enega najlepših trenutkov v gorah, če ne bi videl za Mangartom celega zidu temnih oblakov. Pohitel sem levo po ozkem grebenu na bližnji vrh, ko pa so po zraku zaplesale snežinke, sem se streznil. Čeprav je bilo do pravega vrha največ deset minut veliko lažje poti, kot me je čakala na povratku, sem se ustavil, hitro oblekel in takoj obrnil. Nekoliko me je skrbel tisti kamin, ki je najlažji prehod prek skalne zapore, v megli bi ga pa prav lahko zgrešil, druge možne prehode pa od zgoraj še teže našel. Veliko poti v gorah sem že

prehodil kot samohodec, tudi po brezpotjih, zato vem, da moram biti takrat še posebno zbran. In sem doslej tudi vedno bil!

Snežna ploha je bila kratkotrajna in pod kaminom me je spet žgalo poletno sonce. Take so pač gore – vsaka tura kot vse življenje v zgoščeni obliki – in tudi zato me tako vleče tja gor ... Da bi se spet obrnil proti vrhu, bi bilo proti mojim načelom, saj je bil spust v Bavšico po isti smeri še zelo dolg in predvsem globok, izkazalo se je pa tudi, da je orientacija v tistih travnatih strmih na povratku res veliko težja kot pri vzponu. S tem je pač ves čas treba računati. Na nekaj mestih sem se prav dobro varoval kar držeč se šopov goste in visoke trave (temu pravim, če sem v družbi, »travnate zajle«).

Utrujen, a presrečen zaradi čudovite ture, sem prišel do avta, ki se je že dolgo hladil v globoki senci.

Prvič na Rombonu

Če katera od številnih visokih gora, ki v skoraj sklenjenem vencu obkrožajo Bovško kotlino, zasluži naziv hišne gore Bovca, je to Rombon (ali Veliki vrh po starem, kar pa je za goro takega slovesa res kar premalo eksotično). Ta gora je s tem mestecem in z vsem Posočjem močno povezana v en pojem tudi zaradi svoje žalostne vloge, ki jo je odigrala skupaj s tem prelestnim koščkom domovine v prvi svetovni vojni. Kako si torej tudi kot planinec ne bi želel najprej tja gor, ko sem poleti leta 1985 začel redno zahajati v mesto pod ozelelenimi skalami nad nebeško lepo Sočo!

Po več izredno vročih in soparnih dneh konec julija, ki so se kot običajno končali z nevihtami,

smo bili pozno dopoldne ravno v trgovini, ko sem pogledal skozi izložbeno okno ven v oblačno nebo: nad Rombonom se je že dvigal zastor oblakov in kazala se je tista modrina, ki obeta lep dan za v gore, z daljnimi razgledi, povrhu pa še prijetno hojo. Čeprav je bila ura že enajst, sem se samo poslovil in odhitel v Kaninsko vas pripraviti nahrbtnik: Rombon, danes bom tvoj!

Namesto v petih urah sem bil na gori prek plaine Goričice v štirih, saj ni bilo na sicer zelo vroči poti nobenega poletja, na vrhu pa celo hladno, saj je nebo po prehodu hladne fronte prekrila visoka oblačnost, ki pa ni ovirala širnih razgledov. V popolni samoti (na vsej turi sem srečal le dva človeka, pa še ta dva sta lovila kače!) sem užival mir, o kakršnem denimo v triglavskem pogorju lahko poleti le sanjaš, obenem pa sem si skušal predstavljati, kaj so tu morali prestajati vojaki, prignani sem gor na silo in večinoma od zelo daleč, da bi služili človeškemu pohlepu po slavi, moči in bogastvu, čeprav je bila seveda večina pod vplivom propagande in pranja možganov kot vedno in povsod v vojni prepričana, da služi domovini in opravlja svojo sveto dolžnost. O »hudi uri« na gori in pod njo je zdaj k sreči že veliko napisanega, a če je še

tako pretresljivo in nazorno, bedo in trpljenje ustrahovanih in zavedenih ljudi res razumeš šele na taki poti! Žal teh in podobnih poti skoraj ne ubirajo tisti, ki bi se morali iz njih česa naučiti, da ne bi sočloveku povzročali gorja, ko se vzpenjo ...

Povratek po isti poti ni bil sicer nič posebnega, več časa pa sem imel za stikanje po rovih in kaverinah v bližini, saj bi si tudi sam želel imeti kak rjast spomin na najtežje čase teh krajev. Razen nekaj kosov eksplozivnih topovskih granat in tulcev puškinih nabojev pa nisem našel nič posebnega, saj po kamenju nisem ril in si za to dejavnost nisem jemal veliko časa, kot nikoli pozneje ne, ker je bil moj osnovni namen vedno občudovati gorsko naravo in dihati z njo v vsakih okoliščinah. Prav zato sem spotoma skočil še na bližnjo Čuklo in si še z nje ogledal položaje italijanske vojske med »veliko vojno«, ki so se tam v bližini stikali z avstrijskimi, katerih vrhunec je bil vso vojno prav Rombon. Nekdanji spomenik padlim italijanskim vojakom na Čukli je bil ob tem mojem prvem (kopnem) obisku že skoraj povsem porušen od strel in drugih gospodarjev teh višin in šele precej pozneje obnovljen.

Že pot s Čukle nazaj v Bovec je dolga in zelo globoka, če pa v pol dneva opraviš vzpon na Rom-

Ostanki vojne: Vrh Laških Brežičev nad Možnico

bon in povratek v dolino kot jaz tisti dan, moraš imeti res dobro kondicijo, da te noge ne izdajo. No, mene niso, čeprav bi bil na Visnah pri koritu prav vesel avtomobila, da bi si prihranil vsaj tistih zadnjih dvajset minut opotekanja prek kamnov in korenin ...

Naravnost na Krn

28. julija 1988 se mi je v družbi nečaka Boštjana izpolnila še ena planinska želja, ki se mi je zbudila vedno znova, kadar sem stopil na balkon v Kaninski vasi: Krn vidim od tam ravno v »praznini« med Javorščkom in Polovnikom in kaže mi prav zahodno steno in raz, po katerem poteka smer Silva Korena naravnost na vrh. Edino tam še nisem šel gor.

Peljala sva se torej v prijazno, sončno Drežnico, ki se je z njenimi čudovitimi gorskimi kulisami ne bi mogel nagledati nikoli. Izbrala sva zahodno drežniško smer na Krn mimo bivaka na Črniku, telovadila po Korenovi smeri na vrh v oblačnem vremenu in se vračala po nenadni razjasnitvi po Krnski plošči in pod Kožljakom nazaj v Drežnico. Oba naju je na povratku najbolj prevzelo pisano in bogato cvetje na poti z vrha; nikoli ne bom pozabil planik ob robu strelskega jarka iz prve vojne pod Kožljakom, saj tako bohotnih dotlej še nisem videl. Pozneje sem še večkrat občudoval zame takrat »rekordne« planike in vedno so bile v neposredni bližini ostankov prve svetovne vojne, kot bi hotele tako počastiti spomin na trpeče fante in može. ○

Divjina nad Možnico

Ena 'spod Špička

Jože Praprotnik

Da je bil oskrbnik Franci Ciuha radoživ in vedno za šale, je znano. Bil je enkrat v vročem avgustu, ko na nebu ni bilo oblačka in niti malo sape, ki bi ohladila človeka, ko smo posedali pred bajto – midva z boljšo »tričetrtino« in France – in čekali o tem in onem. France je sem in tja segel po daljnogledu, pogledal na pot iz doline, potem pa dejal: »Obisk prihaja.« In res, čez kakšne pol ure se prikažejo ata, mama pa dva otročaja ter kar popadajo za mizo. Žeja kajpak, pijača pa popita že pred urama. France se galantno postavi prednje in pobara: »Želite, prosim, s čim vas smem postreči?« »Kokakolo!« Francelj se zasuka na petah, med obračanjem izreče: »Samo trenutek potrpljenja!« in se čez hip prikaže s pladnjem s štirimi čaji. Tudi čaj je bil potlej hudo dober. Potem pa jim je prijazno povedal, da druge pijače pod Špičkom pač ni, da pa mora vsaj kdaj pa kdaj zaigrati vlogo ustrežljivega dolinskega natakarja. Da ne pride iz vaje.

V megli na Savinko

Barvna harmonija letnih časov

Besedilo: Milka Bokal

Barvitost se v naravi najbolj izrazi v jeseni, ko začare gozdovi. Zlati, oranžni, rjavi, rdeči, rumeni toni se prelivajo v raznih odtenkih med opustelo sivo zelenimi nadihi travnikov in košenin. Pomladi pa prekipeva zelena barva, ki začne spodrivati belo-črno zimsko sliko. Vendar prevladujočim zelenim tonom prebujajoče se narave botrujejo še drugi, v najzgodnejši pomladi poleg belih tudi vijolični.

Zima je bila dolga, hladna in zdi se, da je z bolečo muko mraza segla tudi v dušo. Vendar je toplota sonca spet prebudila življenje in tudi željo po gibanju, po zmagoslavnem občutku obvladovanja vsakdanjega pehanja, po zdravih razdaljah, ki ga dajo le višine.

In sva šla. Na Savinko. Srednjo vas v Polhograjski dolini gozdnato omejuje na severovzhodni strani. Sem pa tja je na njenem hrbtu med drevesi moč opaziti skale. Zato daje vtis goratosti sosedov iz naših Alp. Ni pomembno, da ni poznan griček. Taki so včasih še bolj vabeči. Štropotajoče pikapanje na dežniku tudi ni prav nič motilo, še celo prijetno je bilo poslušati naravno pesem pomladnega deževja. Nekaj hiš je bilo hitro za nama. Tudi nekatere domačije so bile vmes. Na eni od njih je bilo v prostoru, namenjenem za steljo živalim, videti suho listje. Spomin se poglobi v jesen; kako toplo je hoditi po njem. Tudi živalim je gotovo prijetneje počivati na suhem kot pa v vlažnem žaganju.

Na sedlu, kjer je pogled naprej zajel strmino, so požagana debla smrek oddajala pradaven vonj po lesu, po smoli, po gozdu. Sede, v miru ga je še lepše uživati. Potem pa navzgor. Ozka stezica je zadnje čase bolj prehojena. Včasih je bilo težko najti njeno komaj razpoznavno smer. Sem pa tja se vije prav nad prepadom. A danes poleg vznemirljivega občutka brezskrajnosti ponuja še nekaj. Na-

njo se viseče zgrinjajo bogate zaplate pomladnega vresja. Vijoličaste blazine, ponekod bolj blede, drugje pa skoraj rdečkasto nadahnjene mehko valovijo po gozdu. Sem pa tja se stapljajo s pomirjujočo temno zeleno barvo borovcev. Višje se drevje umika in zaplate še bolj vijoličasto-rdeče žarijo. In razum prešine misel. Ta zeleno-vijoličasta harmonija oživljuje narave je značilna za pomlad v goz-

*V meglo potopljeno Polhograjsko hribovje
(foto: Marjan Bradeško)*

du. K temu se v predstavi prikažejo še neskončne planjave žafranov izpred nekaj let. Na Bevkovem vrhu jih je bilo za malo vijolično morje. Drugačnega odtenka so in dopolnjujejo to barvno podobo pomladi. To je protiutež jesenske pestrosti. Drugačna je, kot je drugačno sporočilo tega letnega časa. Mogoče je prav zaradi tega zelenja v pomladi zelena barva simbol upanja, rasti; vijoličasta pa

po obdobju, povezanim s tesnobo predvelikonočnega obredja, tudi izzveni v zmagoslavno alelujsko pesem življenja in veselja.

Pot navzdol je bila mokra. Noga se je vdiralav blato. Dežnik ne pomaga in dež je premočil obleko. A nama je lepo. Med kamenčke doživetij v naravi se je danes skotalil še eden. Barvit je, zeleno in vijoličasto. Kako bi ga imenovali?

Gora ni nora ...

Besedilo: Jože Praprotnik

... nor je tisti, ki gre gor – najbrž pravijo tisti, ki se na prelestno sobotno ali še nedeljsko dopoldne raje potikajo po nakupovalnih centrih, midva z ženko pa čičava na klopici gori na katarinskem Jakobu in se predajava milim sončnim žarkom. In takšnih, ki se ne zmejnijo preveč za vremenske napovedi in komaj čakajo, da se lahko poberejo od doma in počakajo sonce kje čim više med skalami, je vedno več.

Potem sedem in tuhtam. Z nami Slovenci mora biti nekaj narobe. Med konci tedna, nekateri pa si vzamejo celo dopust, to ljudstvo oprtano z nahrbtniki leze in rine vse više v gore. Prav mazohistično si grize v kolena, briše potne srage, sope, a prav srečnih in veselih obrazov, vednih pozdravov in brez grdih besed trmari svojim ciljem naproti. In bolj je gora visoka in skalnata, bolj je pot napeta, bolj so hribolazci prešerni in zgovorni in povsem drugačni od tistih – tudi naših – bitij, ki jih srečujemo v dolini in predvsem po službah. Tam je vse zamorjeno, nobenega smeha, nobene tekmovalnosti, nobenega pravega naprežanja, razen pri tistih, ki so za napredovanje po plačilnih klinih pripravljene brez trohice sramu lesti in niniti še foma tja, od koder po obilni jedi rado zaudanja in neprijetno diši.

In tako se spomnim, da smo se neko nedeljo pred velikim šmaranom dobesedno prebijali s Storžiča navzdol proti Bašelskemu prevalu. Okoli poldneva je bilo na vrhu več planincev kot navijačev Olimpijinih žogobrcarjev, gor pa so lezli novi in novi ožarjeni obrazi. Mi počasi dol, trume pa gor. Pa rečem nekemu lepo okroglo zalitemu trebušniku, ki me pobara, koliko je še do vrha: »Ejga, ne hodi gor, ker boš tako moral dol. Še nihče ni gori ostal, za jurja ti povem, kaj je tam.« Potem sem mu zastonj povedal, da mu bo na vrhu zmanjkalo gore, da ne bo več strmine in skal, torej, da se že ves dan zama peha, otipava skale, se trudi z melišči, šopi trave, podrtimi drevesi, koreninami macesnov in ruševja in da bo prelil potoke znoja samo zato, da mu bo na vrhu zmanjkalo hriba in bo nad njim le še prazen zrak, pod njim pa prepadi, stene, skratka, sama praznina vse do dolin. Nič ni pomagalo moje pregovarjanje, naj se raje obrne in gre dol, da gori ni biFeja, pa da smo polokali že ves pir in pograli po grlu vso redko hrano, niti to, da se bo vsak hip dvignila megla in skrila vse razglede. Možakar si je otrl znojno čelo, me smejoč se zavrnil, rekel živjo in se spet pognal v strmino. Na isti način sem poskušal še nekajkrat, pa so se mi prepoteni planinci in planinke le režali in pokali od smeha. In ker s prepričevanjem, da je z vsakim korakom gore vse manj in da je njihov trud tako rekoč zastonj, nismo dosegel nič, sem znova vključil program planinskega pozdravljanja: dober dan, bog daj, srečno, in tako smo počasi lezli na preval, s katerega se pobereš na levo na samotno pot pod severnimi pobočji Storžiča.

Gora ni nora, nor je tisti, ki ostaja doli, to bo kar držalo, če pomislimo, kaj vse smo doživeli in preživeli letos in kaj vse nas še čaka. Referendumi, varčevanje, zategovanje pasov, kljubovanje roparskim ali Ropovim, saj je vseeno, zato je prav, da smo v dobri kondiciji. Zato, ljudje, le pojdemo v gore, kjer sta radost in veselje ...

Planine – moje veselje

Obrobna zadeva je prerasla v strast

Besedilo in Fotografija: Aleš Tacer

Lahko mi je bilo vedno razumeti, če se je za-trapal v hribolazništvo človek iz mesta, ta, ki célo življenje živi v betonski džungli in mu hoja v plani-ne pomeni beg od smoga in asfalta. Sam pa sem od malih nog živel na deželi, še tistih par let v Ma-riboru sem komaj prestal. Tudi hiško smo sezidali odmaknjeno od mestnega vrveža, a vendarle ne predaleč v planinah.

Ob popoldnevih, ko sem se vrnil iz službe, sem vedno kaj brkljal okoli hiše. Večkrat sem v garaži izdeloval različno pohištvo za sebe in svoje najbli-žje. Kakšne malenkosti seveda, da si ne nakopljem na vrat »dacarjev«. Videl sem planince, ki so v goj-zarjih in z nahrbtniki hodili mimo naše hiše.

»Le kaj rinejo v hribe?« sem pomislil. »Mar bi ostali doma; če že nimajo kaj pametnega početi, naj pa gledajo televizijo. Kar se mene tiče, jaz že

ne bom nikdar tako neumen. Doma imam dovolj dela, lahko se razgibam po mili volji.«

Življenje pa je nanese tako, da sem svoje mi-šljenje korenito spremenil. Postal sem navdušen planinec, predvsem po zaslugi brata Rudija in nje-gove žene Ivanke. Ko sem na njuno prigovarjanje šel nekajkrat v planine, so me te tako prevzele, da ne morem več brez njih. Gore so kot opij, kot opoj, človeka osvobodijo vsakdanjih bremen, telo se razgiba in duša se napije njih večnih lepot.

Kako pa sem pričel s hojo v gore? Za ilustraci-jo naj bo tale zgodba.

Moje prvo osvajanje gora

Že po naravi sem nepredvidljiv, trmast in neu-čakan. Kadar mi kaj šine v glavo, se mora tisto zgo-diti; takoj, tisti hip, tisti trenutek, pa če je še tako neumno in nemogoče. Zaradi te svoje napake sem imel že velikokrat težave, a me še ni izučilo. Za kratek čas me sicer takšni primeri ozdravijo, a kar hitro vse skupaj pozabim in spet gre vse po star-em. Tak sem, kaj pa morem! In zato se mi je pri-petil tudi dogodek, ki ga bom v nadaljevanju opi-sal. Malo pa se ob tem tudi tolažim: če ne bi bil tak, kakršen sem, se mi vse to ne bi dogodilo in prikrajšan bi bili jaz osebno in tudi tisti, ki bodo ta moja opisovanja brali.

Ker v službi na žalost v glavnem sedim, sem ne-kega lepega julijskega dne začutil, da bi mi res prav prišlo malo gimnastike.

»Hoj, sinko!« sem zaklical. »A greva jutri malo v hribe? Saj sva še kar aktivna, ampak malo razgi-balnih vaj nama tudi ne bo škodilo. Kaj, če bi se odpravila kar na Triglav? Vsaka ženska pride gor, pa bova tudi midva, kaj praviš?«

Mulc je bil seveda takoj za to. Takrat, pred leti,

Občutek zmaganstva na vrhu ...

sem ga še lahko spravi kamorkoli, danes pa veliko raje ubira svoja pota v spremstvu nežnejšega spola. Domenila sva se, da vzameva na pot še njegovega prijatelja, in kar se da zgodaj sva se odpravila spat.

Trda tema je še pokrivala pokrajino, ko smo že brzeli čez Avstrijo in se potem skozi Karavanke zapeljali spet na našo stran. Kar hitro smo bili v Mojstrani in tudi pri Aljaževem domu. Parkirali smo, se preoblekli in si nataknili planinske čevlje (mimogrede: takrat s sinom še nisva premogla svojih in sva si jih sposodila; vsaj toliko pameti sva premogla, da nisva šla na pot v copatih.) V koči sem kupil še zemljevid Triglavskega pogorja. Prav dobro se še spomnim dveh Zagrebčanov, ki sta po svoje komentirala našo poglobljeno študijo poti:

»Pa pravijo, da Slovenec ni Slovenec, če še ni bil na Triglavu. Tle so najbrž še pravi *greenhorni*, saj kar naprej tiščijo nosove v tisto mapo.«

Malo smo zardeli ob tej izjavi in jo urno pobrisali po dolini navzgor.

Stisnilo me je pri srcu in kolena so postala negotova, ko sem stal pod mogočno Severno triglavsko steno. Prvič v življenju sem jo videl v živo in izredno impresivno je delovala na mojo ubogo dušo. Mislim, da se mi je v tistem trenutku petelinji greben kar pošteno povetil. Ampak kar tako se pa tudi ne damo, ne!

»A smo ali nismo!« sem pogumno pljunil v roke. Zagrizli smo v steno za skupino, ki je bila tik pred nami. Skrivaj sem od strani opazoval moja

Stara fotografija Uršlje gore

spremljevalca, da bi ugotovil, kako jima je pri srcu. A mladost ne pozna strahu in omahljivosti! Na njihovih obrazih je bilo zaznati zgolj drznost in odločnost.

Prvo uro ni bilo težav. Na kline in jeklene vrvi smo se privadili, čeprav smo jih prvič videli in čutili pod svojimi prsti. Tudi drugo uro je še šlo. Potem pa se je pričelo. Prav nevidno in hinavsko so izginjale moči iz telesa, namesto njih pa se je vanj prikradla utrujenost. Vedno pogostejši so bili postanki in pot je pričel izstopati iz vseh mogočih telesnih por. Blizu vrha, za studencem, smo zavili levo, proti Staniču. Malo se bo vendar treba okrepiti in odžejati.

Prva izčrpanost

Sprejel nas je hrup in obilica planincev se je drenjala pred zavetiščem in v gostinski sobi. Bil sem do kraja izmučen, ko pa mi je oskrbnik povedal, da so vse sobe zasedene, me je minila še vsa dobra volja. Neizkušen zelenec, kot sem bil, nisem vedel, da se vedno najde kakšna stopnica, če že ne kaj drugega, kjer lahko utrujen planinec prespi noč na (vsaj) eni nogi in se zjutraj za silo spočit odpravi naprej dogodivščinam naproti.

Zleknili smo se torej na toplo trato pred kočo in gledali proti Triglavu. Moja mlada sopotnika sta delovala še zelo sveže in sta hotela na vrh. »No, ati, kaj je s tabo? Nič vzpodbudno ne izgledaš. Menda ja ne boš tukaj obupal?« Zdravko me je nestrpnost pogledoval. A jaz sem bil tik pred kapitulacijo. Nisem mogel več nikamor. Odpovedal sem na celi črti. Oj, kako me je bilo sram pred samim sabo in pred drugimi! Obenem pa bi v tistem trenutku z veseljem dal celo mesečno plačo, če bi se pojavil na trati helikopter in me odpeljal nazaj v dolino. Pa četudi bi moral viseti na vrvi ... Zaprl sem oči in kot v pravljici čakal značilni ropot. Pobral nas bo in čez pet minut bomo že ob avtu pri Aljaževem domu!

A nič takega se ni zgodilo. Po dobri uri oddiha smo zaključili vzpon in se odpravili nazaj v dolino. Pogledal sem proti vrhu Triglava. Zdelo se mi je, da bi ga lahko dosegel z roko. Nekje globoko v sebi sem zaslutil veličino tega pogleda, nekaj v meni se je zganilo in hotelo na površje. A le za en sam samcat trenutek. Takoj zatem me je vsega

preplavila le ena velika želja: priti čimprej v dolino, čimprej iz teh vrtoglavih višin in strmih prepadnih sten na varna ravninska tla, kjer ti lahko tudi pošteno spodrsne, pa ne boš padel daleč ...

Prva pot navzdol

Pot navzdol se da opisati le z eno samo besedo: bila je peklenska. Noge me niso več držale, kolena so se mi tresla in klecala. Sploh jim nisem več zaupal, saj bi me lahko nad strmim prepadom pustila na cedilu. Tako mi je ostalo le eno: na izpostavljenih delih sem se usedal na zadnjo plat in se tako nekako po treh urah kalvarije pridričal v dolino. Vmes nas je ujela še ploha, vedrili smo pod redkimi macesnovimi vejami in med kapljanjem vode z nosu sem krel svojo usodo.

Ko smo izstopili iz stene, sem se sezul in potisnil pekoče noge v hladno vodo potoka. Obrnil sem se nazaj in z dvignjeno pestjo zažugal:

»Gora nesrečna, pa sem ti le ušel! Nikoli več se ne vrnem!«

Bil sem neizmerno srečen, da sem prišel mimo vseh skal in pasti, ki prežijo tam zgoraj. Med vožnjo domov sem imel težave z rokami. Posebej desno roko sem po pretikanju iz prestave v prestavo težko dvignil ponovno na volan, saj sem takoj začutil krče v ramenskih mišicah. Zvečer, ko sem se privlekel domov, sem poklical brata Rudija. Bila sva dogovorjena, da se mu javim s Kredarice.

»O, pa si le poklical!« se je razveselil. »Kakšno

imate kaj vreme tam gor?«

»Ne vem, pa me tudi ne zanima. Sem doma,« sem brezvoljno odgovoril.

»Kaj? Doma si?« Rudi kar ni mogel verjeti.

Ko sem mu pripovedoval in opisoval ves svoj križev pot tistega dne, se je smejal, da se je tolkel po kolenih. Videl tega sicer nisem, a tako sem sklepal. Bil sem kar malo užaljen.

»Saj sem ti rekel, da hoja v gore ni kar tako! Za nekoga, ki ni sploh nič treniral, pa sploh ne!«

Doma pa sem naslednje tri, štiri dni hodil kot kakšen grdi posiljeni raček in še lep čas sem se izogibal hoji po stopnicah navzdol ...

Izkušnja

Danes sem v planinarjenju že bolj izkušen, prehodil sem v celoti Slovensko planinsko pot in tudi s temena našega očarljivega očaka sem že večkrat zrl svet pod seboj. A zelo dobro vem, da je poleg dobre opreme v planinah najpomembnejša dobra fizična in psihična pripravljenost. Če si na tem področju dobro podkovan, si kos še tako težkim naporom in težavam, v katerih se včasih znajdeš. Tale zgodbica je napisana v rahlo šaljivem tonu, a na dan dogajanja ni bila čisto nič smešna. Na srečo se je končala brez posledic, vedno pa konec ni tako srečen. Zato naj služi kot v opozorilo vsem začetnikom v gorništvu, vsem prenapetim in razgretim glavam, da se bodo znali v določenih trenutkih pravilno obnašati. ●

Visok obisk na visoki ravni

Jože Praprotnik

Bilo je spet gori pod Špičkom. Zasedba ista, midva z ženko in France in nenadoma brenčanje v zraku, toda priprčal ni kačji pastir, ampak helikopter; iz njega urno izskoči miličnik, za njim pa se zakotali nihče drug kot Stane Dolanc. Oba jo brišeta proti bajti. Policaj, pardon, miličnik jo privcirna dvajset korakov pred pesono in že od daleč govori Francetu: »Kaj ne veš, kdo je to?« »Vem,« odvrne France in obsedi. »No, če veš, potem pa skoči in brž skuhaj kavo, dvojno kajpak, da se razumeva!«

France še vedno ne premakne svoje ta zadnje in mirno odvrne: »Ni kave. Saj sam dobro veš, da je pomanjkanje, enkrat ni kave, drugič ni praškov, če pa oboje je, pa denarja ni ...« Policajček odhiti h gospodu tovarišu, malo še postavata, potem pa se spakirata v brenčalo in odprčita. Ko ju ni več, se France obrne k nama in nagajivo reče: »No, zdaj bomo pa spili še eno kavo, prmej!« in se zareži. No, ni še minila ura, ko spet brenči pod Špičkom. Iz brenčala skoči policaj, prinese gor vrečko in reče Franceljnu: »Tovariš Stane ti pošilja ti dve kilci kave!« To dé in odprči nazaj v dolino ...

BOLNA LISIČKA

Besedilo: Darinka Kobal

Ilustracija: Tamara K. Lavrič

V majhnem mestu je živala deklica, ki je bila tako navihana, da ji je babica pogosto rekla:

»Zvita si kot lisička in svetle lase imaš spete kot lisičji rep. Le malo rdeče barve ti manjka, pa bi bila prava zvitoropka.«

Lara, tako je bilo deklici ime, ji je odgovorila:

»Tako rada bi videla lisičko od blizu in pobozala njen košati rep. Greva jutri v gozd? Če bova imeli srečo, jo bova srečali.«

»Mogoče bova res šli in mogoče jo bova zares

videli, a potem moraš takoj v posteljo. V gozd greva zgodaj zjutraj, če jo hočeva ujeti, ko se bo vračala z nočnega lova.«

Deklica ji ni ugovarjala. Tiho si je pripravila obleko in se brez besed odpravila spat. Ponoči se je mala Lara premetavala po postelji in ves čas nekaj šepetala. Prebudila se je nasmejana in zgovorna:

»Saj ne boš verjela, babi. Danes se mi je sanjalo, da sva v gozdu srečali lisico. Bila je velika, s posebno lepim košatim repom, spodvitim pod zadnje tace. In prav nič ni bila strahopetna. Kar naravnost proti meni je šla. Hotela sem jo pobožati, ko si prišla ti. Zakričala si in jo prestrašila, jaz pa sem se prebudila. Če bi prišla le trenutek pozneje, bi jo lahko videla od blizu in jo pobožala. Greva zdaj brž v gozd, mogoče jo bova še ujeli.«

Babica je resno pogledala deklenco in rekla:

»Saj greva, a med potjo se bova pogovorili o lisici brez strahu in s spodvitim repom.«

Ko sta hodili, je babica pripovedovala o bole-

znih pri ljudeh in živalih, o različnih znamenjih ter odzivih med boleznijo.

»Lisica je previdna žival. Če je zdrava, se ne bo nikoli približala ljudem. Kadar pa lisica zboli, takrat ji iz gobčka teče slina, spodviije rep in se brez strahu približa ljudem. Če se ti je tako sanjalo, potem je bila tvoja lisička bolna. Najbrž je imela steklino. To je nevarna bolezen, zato bodi vesela, da sem te še pravočasno zbudila. Kajti če bi te ugriznila stekla lisica, bi morala takoj k zdravniku.«

Lara je presenečeno poslušala. »Nisem vedela, da lahko lisica zboli. Mislila sem, da živali niso nikoli bolne.«

»Žal si se zmotila. Tudi živali zbolijo in bolezen prenesejo na drugo žival ali celo na človeka. Zapomni si in bodi v gozdu previdna. Svetujem ti, da ne hodiš sama, da se med sprehodom pogovarjaš in se doma skrbno pregledaš. O majhnih, nevarnih zajedavcih pa se bova pogovarjali prihodnjič.«

Fotografiranje za šparovne

Jože Praprotnik

Časi so trdi, težki, zato je treba vsak tolarček dvakrat obrniti. Pa tole pisanje ne zadeva le nas Gorenjcev, ki nas že tako prištevajo med »ohrne«, pač pa še bolj druge Slovence, ki se morajo še navzeti te imenitne lastnosti. Pred vami je naravnost sijajen varčevalni predlog. Čeravno sem najmanj 113-odstoten Gorenjec, vam ga ne prodajam, ampak le ponujam v uporabo, ker vem, da se hribom ne bi odpovedali, za noben denar ne. Toliko vas pa že poznam. Pa poglejmo moj predlog. En sam samcat škljoc vam prinese dve ženki (ali dečvi, če še »plavšate«) pa dva Jalovca pa dvojno macesnovno gmajno pa toliko oblakov, da boste mislili, da se bo vsak hip uscalo, in še toliko sočne travice, da bi se še tako zahtevna kravica oblizovala. No, najbrž bi me kdo izmed vas pri priči zatolkel,

Moja boljša ona pa polovica pa dva Jalovca, zato zame ni bilo prostora na sliki.

češ da ima že ene babnice čez glavo, večina preostalih Kranjcev pa bi – takšni se mi dozdevajo – v istem hipu pomislila, kako bi spravili sem gor svojo najljubšo, najbolj čislano, najbolj »zglancano«, torej svojo naj naj koreto. Ne bom posebno začuden, če bom julija na Vršiču naletel na koga, ki po koscih nosi tja gor na Fotografiranje razkošno koreto. No, to je moj predlog, vi pa naredite, kar hočete, prmejl!

»Tršica, kdaj gremo spet v hribe?!«

Zakaj voditi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami v hribe?

Besedilo in Fotografiji: Barbara Klavžar¹

Na izletu

Ko smo se v nedeljo zjutraj zbudili, je zunaj sijalo sonce. Pripravili smo zajtrk in počakali, da je tovarišica Barbara našla torbico z zdravili. Potem smo se s kombijem odpeljali k tovarišici domov, da je vzela zemljevid. Skupaj smo razmišljali kam bi šli – na kateri hrib. Odločili smo se, da gremo na Vojsko. Odpeljali smo se proti Idriji. Malo sem se bala grdih ovinkov. V Idriji smo parkirali, si razdelili malico in peš odšli proti Vojskem. Med hojo se mi je naredil žulj na peti, pa ga je tovarišica obvezala. Na vrhu je bil zelo lep razgled. Med potjo je Robi našel še star radio in potem smo skupaj peli. Tovarišica nam je pokazala tudi nekaj zdravilnih rastlin. Hodili smo skoraj štiri ure. Nazaj smo šli po bližnji in prišli hitreje. Meni se zdi, da je tovarišica Barbara res lepo naredila ta izlet in še bi šla na izlet. Tisti, ki niste šli, vam je lahko žal!

Vesna, 14 let (članek v šolskem časopisu)

Tiste prve nedelje kot vzgojiteljica začetnica v Vzgojnem zavodu Planina o teh pohodih še nisem razmišljala kot o aktivnostih, ki poleg prijetno zapolnjenega časa vsebujejo še kaj drugega. Spontano in samoumevno se mi je zdelo, da otrokom ob hoji pripovedujem o rastlinah, ki smo jih videli ob poti, o različnih oblakih, zakaj moramo pozdravljati vsakega pohodnika, ki ga srečamo. Pogovori so nanesti tudi na druga področja in kaj kmalu je bilo moč čutiti, da je dinamika skupine drugačna kot v zavodu. Na cigarete skoraj niso pomislili, če pa že, so jih znali takoj povezati s težkim dihanjem ob hoji v klanec.

Kasneje sem opazila, da z vsakim planinskim izletom raste med nami nekakšna prijateljska vez. Ta odnos smo obujali in ohranjali tudi v zavodu, pa čeprav smo skupaj preživljali le nekaj uric mesečno! Avtoriteta, o kateri razmišlja predvsem mlad in/ali neizkušen vzgojitelj (ali vodnik!) kot o nujno potrebni sestavini za naše uspešno delo, je v teh uricah izgubljala svoj pomen. Zakrila se je namreč z lastno izkušnjo vsakega posameznika skupine, posebej o nujnosti lastnega aktivnega delovanja, ki je obenem pomenilo tudi pogoj za funkcioniranje cele skupine. Z lastnim zgledom odgovornosti na vsaki poti in vsaki preizkušnji, pa čeprav je to le manj prijazen oskrbnik koč.

Kot vzgojiteljica in planinska vodnica sem sama vodila naše izlete, potem pa se mi je pridružil še Kajetan. Otrokom sva želela ponuditi nadstandardni program, zato sva želela počasi in zavestno vnašati izrazitejše strokovne teme. Planinski pohod ni bil več le stvar otrok, ki pač zaradi različnih okoliščin preživljajo vikend v zavodu, temveč sva najprej želela, da sami pokažejo željo za udeležbo. Seveda ni vedno najlažje osnovati prijetno skupinico otrok, ki v planinarjenju ne vidijo le garanja! Ideja pa je vendarle zaživela in se skozi mesečne pohode počasi kalila – midva sva spoznavala otroke in preko njih dobivala najrazličnejše izkušnje in ideje za vnaprej, in tudi otroci so vedno bolj samoiniciativno sodelovali pri nastajanju teh pohodov. Najini izleti so postali samoumevna mesečna dejavnost. Sprva sva želela sestaviti heterogene skupine, kjer bi lahko starejše mladostnike privajala tudi na skrb za mlajše in/ali šibkejše otroke, in kjer bi potekal prenos nekaterih znanj preko

¹ Barbara Klavžar, profesor socialne pedagogike, vzgojiteljica v Vzgojnem zavodu Planina.

starejših na mlajše. Vendarle pa so najine izkušnje ter prvotni cilj kazali v smer dela z bolj homogenimi skupinami, kjer je sicer priprava na pohod lažja, vendar – kar je za naju pomembnejše – skupini je tako moč posredovati mnogo več dodatnih znanj in spretnosti iz planinske vzgoje, ekoloških vsebin ... Čeprav se je izkazalo, da lahko tudi en sam otrok dvigne dinamiko skupine s svojo neustrezno aktivnostjo na terenu na raven prave avanture (predvsem za vzgojitelja!) in obratno, povsem zadovoljivega odgovora na vprašanje o sestavi skupine, primerne za najrazličnejše vzpone, nisva dobila. Želela bi krepiti občutek pripadnosti in večje povezanosti med njimi, ki je za uspešno gornštvo tako zelo pomemben faktor. Iz najrazličnejših dogodivščin vsakega pohoda posebej se učiva z otroci vred, teživa pa k vedno bolj kvalitetnemu celoletnemu programu dodatnih znanj.

Pomembna vloga vzgojitelja

V dvoletni beri našega druženja se je tako nabralo preko dvajset pohodov najrazličnejših stopenj zahtevnosti. Od enodnevni lažjih pohodov za najmlajše (od 10–14 let), do zahtevnih večdnevni tur po visokogorju slovenskih Julijcev, ki terja od posameznika že kar lepo mero vztrajnosti in premagovanja lastnih meja. Osnovni pojem DOŽIVETJE pride še bolj do izraza prav na teh večdnevni pohodih in daje poti le še večji pečat. Premagovanje lastnih meja, telesna utrujenost, opazno sprošča močna čustva. Poznan je občutek jeze nase ali na vse druge – vse do stopnje joka. In kot posledica obojega se pojavi tudi poglobljeno zavedanje o smislih in nesmislih, o preteklih izkušnjah, ki jih lahko v nastalo situacijo prenese. Predvsem pa je to trenutek, ko lahko vzgojitelj – vodnik izrabi ta proces za posredovanje novih vsebin in za snovanje in poglobljanje odnosa z otrokom. S konkretno pomočjo ali le moralno vzpodbudo. Ko po več dnevih na poti določen otrok »odpove«, ko se vzgojitelj – vodnik sreča z otrokovim metanjem nahrbtnika po tleh in s pravimi histeričnimi izpadi, je to sicer nevarna situacija, ki zahteva popolno prisebnost in pravo reagiranje vzgojitelja. Prav tako pa je lahko to zelo močna izkušnja za otroka, iz katere lahko črpa vzpodbudo za svoje življenje: »Zmogel sem, čeprav je bilo zelo težko!« To je tudi trenutek, ko lahko vzgojitelj – vodnik tudi izven

planinskih poti na otroka pozitivno (življenjsko) deluje. Doživeto je lahko tako orodje, ki bo otroka in vzgojitelja – vodnika povezovalo še dolgo po zaključku planinske ture. Priznanje po opravljenem vzponu in iskren stisk roke je vzpodbuda za uporabljanje naučenih znanj (o sebi) tudi v nadaljnjem življenju – iskanje notranjega miru, zgolj sproščanje ali le zdravo zapolnjevanje prostega časa, nove izkušnje in samopotrjevanje ob osvojenih vrhovih, pa tudi priložnost za druženje v planinskih društvih, so predvsem za naše gojence lahko zelo pozitivne, saj imajo odnos do zdravega druženja pogosto oslavljen ali pa so od okolice ožigosani.

V današnji družbi, ki gibanje v naravnem svetu z moderno urbanizacijo močno omejuje ter poskuša mladim najrazličnejše izkušnje posredovati le še preko televizije ali osebnih računalnikov, so pohodništvo in podobne dejavnosti zelo pomembne. Pogosto mladi, ki ponavadi v bližini bivanja nimajo možnosti udeleževanja v naravi, le-tega niti ne čutijo ali ne želijo. Kljub vsemu pa v njih ostaja nenasičena potreba, ki išče svoje ventile pogosto v neustreznih ali celo nedovoljenih dejanjih. Razvijeni otroci, ki jih je tudi med našo populacijo dovolj, pa niti ne občutijo aktivne udeležbe pri lastni aktivnosti, kar se zlahka kvarno prenaša na vsa področja

Zadovoljni na Blegošu

njihovega življenjskega delovanja. Tudi s pomočjo preprostih planinskih projektov naj bi otroci in mladostniki vendarle doumeli, da lahko svoje življenjske pogoje spreminjajo le z lastno aktivnostjo.

Biti vzgojitelj in obenem vodnik na takih projektih je tudi za strokovnjaka z izkušnjami precej zahtevna naloga. Poleg lastne popolne udeležbe vseh 24 ur v vsakem dnevu projekta (kar pomeni tudi skoraj popolno odpoved zasebnosti), potrebuje vzgojitelj – vodnik tudi dobro telesno pripravljenost, veliko izkušenj in znanj o gorništvu, prvi pomoči, vremenoslovju ter velik prispevek lastne iznajdljivosti pri organizaciji še pred odhodom in seveda veliko izkušenj z izbranimi otroki in mladostniki. Izjemnega pomena pa je vendarle osebnost vzgojitelja.

Poleg lastnega aktivnega vložka je vsekakor potrebno omeniti tudi nujnost dobre predpriprave na izvedbo daljših tur. V zadnjem letu v neposredno pripravo na pohod vedno intenzivneje vključujeva tudi otroke in mladostnike, ki se bodo pohoda udeležili. Od priprave opreme za na pot, do priprave hrane, izbire poti, vzdrževanja opreme in čiščenja kombija po zaključku poti. Le redkokdaj se zgodi, da bi otroci ali mladostniki tovrstno sodelovanje odklonili! Vse to naju še dodatno vzpodbuja in nama dokazuje, da je najina pot pravilna!

Naša prihodnost

Kako torej naprej? Vrhov in poti nanje nama ostaja še mnogo. Ostaja pa nama tudi vedno večja želja po kvalitetnih projektih, ki bodo imeli v sebi strokovno pedagoško znanje in kvalitetne izkušnje udeležencev. Prav v duhu tega se stika najina, že omenjena, težnja po še bolj homogeni, predvsem pa trajni skupini mladih planincev iz vrst otrok in mladostnikov našega zavoda, ki bodo tako prišli na vrsto za pohod večkrat na leto, se skupaj dobivali tudi v okviru zavoda na tematskih večerih, pripravah na daljšo turo, na skupnih evalvacijah, kjer bi opravljeno le še bogatili z razmišljanji o lastnem doživljanju.

In če nama bo skozi najrazličnejše dejavnosti, ki jih običajno življenje v moderniziranih okoljih ne vsebuje, uspelo vsaj za trenutek v teh otrocih in mladostnikih zbuditi občutke samozaupanja, doživetja uspeha, kreativnosti, sposobnosti povezovanja in zaupanja tudi drugim osebam, upoštevanje pravil, razumevanje šibkejših in drugačnih, prevzemanje odgovornosti zase in za druge, gradnja vzdržljivosti in spodbujanje izkustva in odkritja samega sebe ... Kaj jim pravzaprav sploh še lahko ponudimo?! In zato je vredno tudi otroke s posebnimi potrebami voditi v hribe! ●

Spomin na prehojeno pot – pod Slemenovo špico

Pohodništvo oseb s posebnimi potrebami

Planinstvo tudi v Centru Dolfke Boštjančič

Besedilo in fotografije: Zdenka Virant

Center Dolfke Boštjančič je zavod za osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Nekateri hodijo na izlete z našo pomočjo, tako da se nas držijo za roke ali se na nas opirajo, drugi hodijo brez pomoči, le nekoliko usmerjanja potrebujejo, da ne zaidejo s poti.

Okolica našega Centra v Dragi pri Igu je primerna za sprehode po različnih terenih in to pogosto s pridom izkoriščamo. Še vedno lahko odkrijemo kakšen kotiček ali pot, ki nam je bila skrita in nepoznana. Lahko se podamo na kratko pohajkovanje do bližnjih bazarjev ali pa gremo do

bolj oddaljenih hribov in vasic s tistimi, ki to zmorejo. Z varovanci, ki jim hoja povzroča najmanj težav, smo začeli obiskovati znane in tudi nekoliko manj znane izletniške točke izven zavodskega okolja.

O naših ciljih ...

Po izvedbi prvih izletov smo ugotovili, da je to aktivnost, ki nam lahko popestri in obogati življenje. Že nekaj let imamo eno soboto v mesecu rezervirano za naše pohodniške podvige. V teh letih smo osvojili že veliko vrhov in izletniških točk: Završsko Sveto goro, Čemšeniško planino, Jošta nad Kranjem, Jakob nad Preddvorom, Primoža nad Kamnikom, Jakob nad Katarino, Mrzlico, Slavnik, Tamar, Slivnico, Krim. V letošnjem letu načrtujemo še vzpone na Osolnik, Blegoš, Planino Korošico, aktiven konec tedna v gorah s prenočevanjem v planinski koči in ponoven vzpon na nekatere že obiskane vrhove.

Edini cilj, ki ga nismo osvojili, je Rašica, saj so bile poti v tistem času poledenele. Nekatere točke so se nam zaradi svojih pristopov posebej priljubile, zato smo bili tam že večkrat. Cilji, ki smo si jih zadali, so različni. Najpomembnejši so: spoznavanje novih krajev in poti, razgibanje in krepitev telesa, navajanje na previdno hojo po različnih tleh, vztrajnost pri premagovanju telesnih naporov, spodbujanje k opazovanju, širjenje znanj o naravi, doživljanje zadovoljstva ob doseženem cilju, skrb za čisto naravo, vključevanje v zunanje okolje. Kot dobra oblika motivacije se je izkazalo zbiranje žigov v knjižico Ringa Raja.

Zimski vzpon na Sv. Jakob

O šoli v naravi na Krvavcu ...

Enkrat letno skušamo izvesti pohodniško šolo v naravi. Zadnja je bila še prav posebej doživeta, saj je bila organizirana in izvedena na nekoliko drugačen način. Imeli smo izredno srečo, da nam je Gorska reševalna služba Kranj odstopila kočo na Krvavcu, ki smo jo osem dni pridno uporabljali. Drugače je bilo že to, da je bilo potrebno s seboj pripeljati vse, kar smo potrebovali za bivanje v koči: hrano, drva, spalne vreče, zimsko in poletno garderobo ... Zajtrke, malice in večerje smo pripravljali sami in se seveda urili v pomivanju in brisanju posode, na kosilo pa smo hodili v sosednji planinski dom. Vsako jutro in vsak večer je bilo potrebno zakuriti v peči, saj so bili dnevi že prav mrzli. Pred vsakim pohodom smo polnili nahrbtnike z malico, ki smo jo s slastjo pojedli na cilju.

Udeleženci so zelo uživali v igri pred kočjo, pri nabiranju drv, opazovanju krav, ki so se takrat še pasle naokoli. Sami so si izmislili igro »lov na kravice«, ki so se jo igrali dan za dnem.

Zaposleni smo bili tudi z izdelovanjem lastnih razglednic, ki smo jih potem poslali prijateljem in domačim v dolino. Pomembnejše dogodke smo

zapisovali v dnevnik, ki smo ga poimenovali »Novice z vrha Krvavca«.

Vsak dan smo se odpravili na raziskovanje okolice. Prehodili smo mnogo poti, ki so bile markirane, še več pa tistih, ki niso bile in smo jih raziskovali na svoj način. Malo smo hodili po poteh, malo po travnikih, če je bilo potrebno smo se plazili pod vejami ali si utirali poti med grmovjem. Večkrat smo se podali do Kriške planine, prehodili smo krožno pot po smučišču Njivice, šli do doma na Gospincu, večkrat in po različnih poteh smo prišli na planino Jezerca. Od tam, s sosednjega hriba, smo gledali »našo kočjo«. Ponosni smo bili, ko smo osvojili Veliki Zvoh. To je bil naš največji podvig, naš višinski rekord.

Poskusili smo tudi z nočnim pohodom. Po tistem smo šli ven vsak večer, saj so otroci vztrajno prosili, da gremo spet ven v temo. Pot smo si osvetljevali z ročnimi in čelnimi svetilkami. V temi se je lepo videlo luči v dolini, opazovali smo pristajanje letal na Brniku in ugibali, kateri kraj je kje, in kdo od tistih, ki jih poznamo, tam živi. Osem dni gorske idile je hitro minilo. Lepe spomine smo odnesli s seboj v dolino, za vse to pa gre velika zahvala GRS Kranj. ◻

Pot na Zasavsko Sv. goro

Slikovna uganka

Kako poznamo naše gore?

Smo v Julijcih, vrh na sliki je višji od 2200 m. Nanj ni markirane poti, čeprav je prav blizu priljubljena kočja. Kje je to, od kod je slikano? Rešitve pošljite do 30. julija na naslov Uredništvo Planinskega vestnika p. p. 214, 1001 Ljubljana ali na pv@pzs.si.

Avstralske Modre gore

»Grmovljenje« na južni polobli

Besedilo in Fotografije: Marjan Bradeško

Tistega dne je bila železniška proga Sidney – Katoomba zaprta, zato so nas nekje vmes prestavili na avtobus. V počasnem vzpenjanju sem ob cesti večkrat videl stojnice s sveže nabranimi češnjami. Novembra. Tako je pač na južni polobli, »down under« – tam spodaj, kot rečejo. Tako drugače in tako prijetno. Celotna hoja v gore je v Avstraliji »obrnjena na glavo«.

Modrina evkaliptusa

Mestece Katoomba leži na planoti, kakih tisoč metrov nad morjem, in lesene hiše dajejo vtis, kot da so tu ravnokar končali snemanje kakšnega kavbojskega filma. Sicer pa je kljub turistični razvpitosti dokaj mirno, na široke ulice se sklanjajo cvetoči hibiskusi, sonce neusmiljeno žge in že dolgo menda ni bilo dežja. Kar po najdaljši ulici jo uberem, tja na rob, kjer celotna planota pade nekaj sto metrov v globino. Avstralske Modre gore, mogočna planota, preparana z globokimi dolinami. Neskončni evkaliptusovi gozdovi, njihovi listi že tako delujejo nekoliko modro, k modrini pa prispevajo menda še hlapi evkaliptusovega olja, ki v vročem avstralskem soncu izpareva v nebo. Resnično, že ob prvem pogledu sem opazil, da je vse isto zelenilo res bolj »modro« od naših gozdov. Kriki belih kakadujev se izgublajo v brezkončnost prostora, na modrini neba se včasih pojavi kakšna jeklena ptica, ki s sydnejskega letališča odhaja na dolgo pot – kratkih preprosto ni mogoče ubrati.

Kljub utrujenosti sem nemudoma krenil na pot. Mimo znamenitih treh sester (Three Sisters – trije skalni stebri, ki kraljujejo nad dolino in simbolizirajo okamenele sestre) sem se spustil po strmih stopnicah preko stene. Resda se sliši malce čudno, ampak večina poti je v zgornjem delu pošte-

V Modrih gorah se vračaš »navzgor«

no nadelana, za turiste. Ko pa si enkrat pod steno, je povsem drugače. O tem, kako običajni turisti dojemajo za nas, planince, povsem navadne sprehajalne poti, govori izjava zasoplega mladeniča, ki sem ga srečal že v dnu doline: »Samo hudič pride sem dol.« In je odsopel nazaj gor, težko delo ga je še čakalo. Zares, vse te poti v Modrih gorah imajo to napako, da te po nekaj urah pohajanja po dolini in že dodobra utrujenih nogah pričaka še povratek – žal ne v dolino, saj v njej že si, pač pa iz nje – vsaj kakšnih tristo višinskih metrov ti ne uide. Resnično naporen konec ture. Tak je bil tudi moj zaključek tistega dne. Po Furberjevih stopnicah (Furber steps) sem se izvil iz objema prelepih evkaliptusovih gozdov, iz šuma in vrišča, ki ga povzročajo različne vrste ptic, od kakadujev do neke vrste rdečih papig, poleg tega pa v drevju žde nekakšni »škržati«, ki preglase vse. K sreči so na povratku tudi lepa počivališča z razgledi po vsej dolini pa globoko navzdol v grapo, po kateri teče potok, pa na slap, ki pada preko mogočne stene. Ko se pot končno zravna, me pozdravi prijeten potoček, povsem mirno vijuga, le dobrih petdeset metrov, preden omahne preko stene. Ves je v zelenju, nenavadne praproti in čisto navadne kalužnice, ki me spet spomnijo, da je v Avstraliji jeseni vendar pomlad.

Nevestina tančica

Naslednji dan, ki mi je še ostal, sem se odločil narediti pošteno turo. Najprej po robu planote proti vzhodu, do kraja Leura, potem pa na primeren mestu dol, pa po dolini, in ko bo zmanjkalo navdušenja, nazaj gor. Rob se marsikje zajeda v planoto in stene v dolino mečejo dopoldanske sence, ki modrino neskončnih gozdov le še bolj pomodrijo. Nenavadno grmovje s še bolj nenavnimi plodovi videvam, pa različno cvetje, ki mu ne vem imena, zveržene sklade kamnin, nad vsemi pa kraljujejo siva evkaliptusova debela. Potka je dobra, razgledi veličastni. Za pot navzdol si izberem prav tropsko različico, ob vlažnih deblih, curljajoči vodi, visečih praproti in drugem bujnem zelenju, v zraku je zaznati celo trohnočni vonj. V mah odete skale, preko katerih mezi potoček. Niže doli se približam najlepšemu slapu daleč naokoli. Nevestina tančica (Bridal Veil) mu pravijo, saj se njegova voda razprši v prelestno lepo tančico, in

Nevestina tančica v Modrih gorah

ob pravem času, da je še sonce na primernem mestu, je pogled na slap resnično nekaj lepega. Uspel sem ga ujeti v najboljši uri dneva. Že blizu dolinskega dna, ko se potka zravna, postajajo evkaliptusi debeli, visoko v nebo se pno ravna debela, vmes oko uzre nenavadne rdeče ptice, ki posedajo po vejah. Seveda je bujno tudi grmovje, in ni čudno, da takemu pohajanju rečejo »bushwalking« (po domače bi rekli hoja oziroma potikanje po grmovju, lahko poskusimo tudi z »grmovljenjem«).

Pred mano je še dolga pot – pod stenami proti zahodu, do območja, kjer pripelje v dolino zobata železnica, in še naprej. Zanimivo je, da poti niso ne markirane ne pretirano označene, tako da je treba kar dobro gledati na zemljevid. Ko po dolgi poti zapustim najbolj obljudeni del, ni nikogar več. Stezica je slabša in približam se veličastnemu podoru, nad katerega se sklanjajo rdečerumene stene, videti so pravi raj za plezalce. Glede na podor pa seveda podvomim o trdnosti skale. Nekako se vije pot preko nasutin, drevja ni več in sonce neusmiljeno žge. Počasi mi zmanjkuje moči, kajti pogled, ki se ustavlja šele v sinjini neba, sporoča, da bo povratek gor, do vrha sten, krepak podvig. Posedim, naredim nekaj posnetkov in se odpravim nazaj. Vem, da bi lahko podaljšal pot še za kakšne tri ure, vendar je preprosto prevročje. Po pol ure sem nazaj pri Furberjevih stopnicah in po že znani poti se zaženem kvišku. K sreči je tu precej zeleno in veliko sence. Ko se končno pot zravna, grem še na eno od razglednih točk pogledat slovito vodoravno žičnico, Scenic Skyway. Ta ni tam za nič drugega, kot za povisevanje radovednih turistov globoko nad prepadom. Priznam, razgled je veličasten, saj je zelena modrina nepreglednih gozdov pod zamolklim avstralskim nebom tako izjemno zlitje, da samo nemo strmim.

O tem, kako je žgalo sonce na utrujenega potnika po glavni ulici v Katoombi, pa ne bom pisal. Naj ostane v spominu le zanimivo križišče s starinskimi tablami, pa cvetoči hibiskusi, ki se sklanjajo z vrtov, in seveda občutek, da sem naredil imenitno turo po Modrih gorah nekje na drugem koncu sveta. ●

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibram) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Tri okamenele sestre

Na treking v Nepal tudi poleti

Čas bujnega cvetja

Besedilo in Fotografije: Marija Sodja Kladnik

Čeprav je najboljši čas za treking v Nepal spomladi (marec, april) in jeseni (oktober, november), velja poskusiti tudi poleti. To še posebej velja za vse, ki ne marajo gneče, za učitelje (zaradi dopusta) in za botanike, kajti v mokrem monsunskem obdobju je flora Himalaje v najlepšem cvetu.

V primerjavi z jesenjo so poleti že v Katmanduju višje temperature (okrog 30 stopinj) in velika zračna vlaga, zaradi katere se strašno potiš. Zaradi nizke sezone so cene v Katmanduju nižje kot ponavadi, še zlasti ugodno pa je kupovanje v Pokhari, ki je s svojo lego poleti še napornejša za bivanje (temperatura okrog 33 stopinj in še veliko več dežja). Ni težko najti proste sobe v hotelih in gostiščih, cene prenočevanja so nižje oziroma dobiš popust na normalno ceno. Poleti odpadejo vse težave in problemi zaradi prevelikega števila turistov, ni težko najti taksija ali rikše, v vseh restavracijah je dovolj prostora, prodajalci so pripravljene popuščati pri cenah. V najbolj obiskanih templjih in svetiščih ni gneče. Posebej si oddahneš, ker ne srečaš vrste organiziranih skupin turistov, ampak prevladujejo domačini, ki so priromali poklonit se svojim bogovom v molitvi.

Težave lahko pričakuješ pri notranjih poletih, saj v slabem vremenu ali megli letala ne letijo. Zanesljivejše so zasebne letalske družbe. Informacije o zanesljivosti oziroma nezanesljivosti posameznih prog dobiš v turističnih agencijah. Cestni prevoz je objektivno najnevarnejše opravilo, saj avtobusi kljub zlizanim gumam neusmiljeno drivjo po izpostavljenih mokrih cestah, se po klancih spuščajo brez prestave in po možnosti prehitvejajo,

kogar le morejo. Večkrat cesto zapre tudi zemeljski plaz, da je treba čakati cele ure ali pa plaz prečkati peš in presesti v drug avtobus.

Monsunska pravila

Monsunsko deževje je znano po obilici padavin, vendar ima svoja pravila. Če jih na trekingu upoštevaš in če imaš s seboj osnovno dežno opremo (dežnik, pelerino, nepremočljive čevlje, prevleko za nahrbtnik in dobro voljo), lahko kar normalno hodiš. Načeloma so jutra in dopoldnevi brez dežja. Če vstaneš zgodaj, se odpraviš na pot okrog šeste zjutraj, lahko do poldneva ali vsaj neke do dveh prehoiš dnevno razdaljo. Okrog poldneva se začnejo zbirati temni oblaki, iz katerih se kmalu radodarno ulije. Pada uro, dve ali tri, potem se pred večerom velikokrat še zjasni, da se lahko sprehodiš po sveže umitih in namočenih riževih poljih. Zvečer in ponoči pa spet neusmiljeno lije, tako, kot zna le v monsunskem pasu. Pravi monsunski nalive je treba doživeti pod pločevinasto ali slamnato streho ali pa celo na prostem. Dež je topel in pada tako neusmiljeno, da se domačini zaradi tega sploh ne sekirajo. Dežnike premorejo bolj redki, pa saj so tudi tisti, ki jih imajo, kmalu mokri do kože, zebe jih pa ne. Tako so mokri vsak dan in vsak dan znova jih spet posuši toplo sonce, ki se po nalivu spet pokaže. Kakšen dan pa lije že navsezgodaj in popoldne nič ne odneha ali pa cel dan narahlo prši, ampak tega monsunu ne moreš zameriti. Vsako jasno jutro z lepimi razgledi na zasnežene gore je božji dar in ponavadi ne traja dolgo. Takrat se spleča zgodaj vstati in uživati v razgledih.

Zaradi obilnih padavin se steza velikokrat spremeni v eno samo dolgo lužo ali celo potok in hoja postane nekakšen smešen balet, ko skačeš z enega kamna na drugega. Nevarno zna biti prečkanje neštetihih potokov in hudournikov, ki tečejo preko steze in nato padajo naprej kot slapovi čez navpične stene. Če te tukaj vzame voda, je to za vedno. Če se bojiš deroče vode, se je najbolje sezuti in močnejše potoke prebresti. Velike reke se prečka čez jeklene viseče mostove, ki so zelo varni. Mostovi čez manjše in nič manj deroče reke znajo biti prav provizorični in zahtevajo dobro koncentracijo.

Ves čas si moker, če ne od dežja, pa od znoja. Ker je tako vroče, se skoraj ne moreš prehladiti. Dobro moraš paziti, da se zaradi neizmernega potenja ne izsušiš. Piti moraš neznanske količine pijače (vsaj štiri litre dnevno). Zaradi zdravja je pametno piti vodo iz plastenk (ki se dražijo hkra-

ti z oddaljenostjo krajev) ali pa kupovati na zalogo cenejšo prekuhano vodo, da jo lahko piješ ohlajeno.

Zaradi stalnih padavin oživijo tudi številni zemeljski plazovi, ki so lahko nevarni. V predelih z mnogo usadi moraš biti pozoren. O prehodnosti poti ali o nevarnih novih plazovih dobiš informacije od domačinov v vaseh in od tistih, ki ti prihajajo nasproti. O svežem usadu govori tudi blatna, kot kavna usedlina gosta rjava voda, ki morda teče čez pot. Zadnja, a ne najhujša od monsunskih nevarnosti so pijavke, dolge tri do štiri centimetre, zamolklo sivorjave barve, ki jih je v nižjih, z grmovjem in konopljo zaraščenih predelih veliko. Opažiš jih, ko ti začnejo plezati po čevljih, ali pa šele, ko imaš na nogavici velik krvav madež. Njihov ugriz nič ne boli in tudi ranica se hitro zaceli. Visoki čevlji so kar dobra obramba pred njimi, poskusno sem preventivno namazala nogavice s sred-

Vas Braga na vrhu doline Marsyandi

stvom proti mrčesu in je kar delovalo. V predelih, kjer je veliko pijavk, se ne ustavljaš po nepotrebnem ali pa za postanek izberi odprt prostor oziroma večjo skalo.

Na popularnejših trekinških smereh je v vsaki vasi veliko gostišč (angleško lodge), družinskih hotelov, kjer prespiš in ti tudi skuhamo. Poleti jih je veliko zaprtih, saj lastniki ne živijo stalno v gorah, ampak so tam le v turistični sezoni. Kljub temu skoraj v vsaki vasi najdeš hišo, ki te vzame pod streho. Saj domačini hodijo gor in dol po dolini vse leto in tudi ti potrebujejo streho nad glavo.

Samotne poti

Poti v globokih himalajskih dolinah so poleti veliko samotnejše kot v visoki turistični sezoni. Turisti so redki. Manjkajo tudi karavane mul in oslov, saj so potrebe po oskrbovanju višjih predelov veliko manjše kot v sezoni. Domačini, lastniki gostišč, imajo poleti več časa in so prav veseli turistov, več se pogovarjajo in ti pokažejo kaj zanimivega. Tudi kosilo ali večerja sta hitro skuhana, saj nimajo polne hiše obiskovalcev, da bi na preprostem ognjišču cele ure pripravljali hrano, kot se to dogaja v turistični sezoni. Sladokusce bo presenetila ponudba svežega sadja, zanesljivo biološke pridelave. Na prodaj je tisto, kar je pravkar dozorelo na vrtu: slastne bele breskvice, neskončno dobre drobne marelice in že prva jabolka. Sadje je tudi zelo poceni, veliko cenejše kot v Kamanduju.

Jedilniki so praktično v vseh gostiščih enaki in tudi cene so v isti vasi enake. Tako dobijo bolj čiste in urejene hiše več gostov. Tu je raj za vegetarijance, meso imajo le ob praznikih, ko zakoljejo domače živali (kure, koze, ovce, jake). Med pohodniki so popularne juhe, ki ti nadomestijo izgubljeno tekočino. Velikokrat skuhamo kar industrijske iz vrečk (znamenito pikantno juho Rara z rezanci), ki jim včasih dodajo svežo zelenjavo iz vrta. Morda je izjema krompirjeva juha, ki jo znajo v gorskih delih imenitno skuhati z dodatkom magiju podobne rastline. Drugače so glavni riž, testenine, krompir in različne jedi iz jajc. Vsako jed lahko dobiš v karijevi omaki, s popečeno zelenjavo, z jajcem ali npr. tunino iz konzerve. Za zajtrk

je dober tibetanski kruh, ki je podoben ocvrtim flancatom, ali pa zmleta ovsena kaša. Ne pozabite poskusiti vsakdanje nepalske jedi dal bat – riža z lečino juho in zelenjavo, ki mu včasih dodajo tudi seitan ali celo meso. Okus juhe je nenavaden, pa se ga navadiš. Riž je bazmati, droben dolgozrnati himalajski riž. O, kako lepo diši, pa tudi dober je! Domačini si ga naložijo celo goro na krožnik. V gorah dal bat nadomesti okusna mešta iz mešanice ajdove in ječmenove moke s krompirjevo juho.

Jegliči velikani so lahko visoki tudi pol metra

Spremembe v vaseh

Ob poti imaš možnost videti, kako na veliko gradijo nove hiše oziroma gostišča ali povečujejo in popravljajo stare hiše. Skoraj v vsaki vasi te pozdravi značilno topotanje, hiše gradijo iz kamenja, ki ga prej na roke s kladivom obklešejo v približno pravokotno obliko. Ves material za gradnjo se prinese na hrbtih, večinoma človeških. Zemlja od izkopa se nosi v koših, tramovi po dva ali trije ali celo pet pa na hrbtu. Zidar nima orodja, vse opravi z golimi rokami. Malta je iz ilovice, ki jo v posebnih jamah zmešajo z nogami.

Obratno pa se nekatere vasi, ki so le malo bolj oddaljene od trekinških poti ali pa niso na pravem mestu za prenočevanje, praznijo. Žalostna je poleti jabolčna vas Bratang na znamenitem trekingu okrog Annapurn, o kateri piše Zoran Jerin v svoji knjigi Himalaja, rad te imam. Tu je živa le še ena hiša in šola ima le še dva učenca. Žalostna je videti najlepša himalajska vas Braga pred Manangom (spet po Jerinu), imenitno postavljena v prisojno strmino, kjer hiše in tudi samostan stojijo v nadstropjih, saj je vsako leto več hiš praznih. Tudi v samostanu so utihnile molitve lam pred kipi neskončno usmiljenega Bude. Zdaj šele vidiš, koliko bolj živa je cela dolina med turistično sezono in da turizem kljub nekaterim negativnim vplivom prinaša dovolj dela in dohodka, da bodo te imenitne vasice ostale žive.

Čas bujne flore

Za konec pa sem prihranila najlepše: prelepe in najbolj nenavadne rože te spremljajo celo pot. V nižjih predelih opazuješ posamezna cvetoča drevesa med riževimi polji, ki jih množično obletavajo veliki pisani metulji. Okrog hiš rastejo banane, papaje, mandarine in še kakšno neznano sadje. Zanimive divje rože srečaš ponavadi ob strmih senčnih stenah, kjer se med praprotmi skrivajo neznani lepi cvetovi. Višje v gozdovih bora, smreke in jelke te čakajo lilije, rumenorjavnasti cvetovi neznansko dišijo. Še višje so najbolj zanimive ledeniške morene, kjer najdeš prve znanilce gora, rododendrone in svišče. Široke gorske doline in planinski pašniki pa so prečudoviti. Odeti so v pisan plašč cvetja in počutiš se kot otrok v trgovini z igračami, povsod najdeš kakšen nov, prečuden

cvet: nebesno modre make, kosmatinke s skuštrano frizuro, grmičke dišečega volčina ter celo vrsto jegličev in sviščev.

Treking okrog Anapurn sva od 20. julija do 4. avgusta 2000 prehodili Marija Sodja Kladnik in Irena Redko. ◉

Nebesno modri mak

Stoti jubilejni pohod slovenskih železarjev na Triglav

Besedilo: Pavel Dimitrov

Ilustracija: Danilo Cedilnik - Den

Ob praznovanju 100-letnice Železarne Jesenice smo poleg proslave organizirali še vrsto drugih dejavnosti. Izdali smo jubilejno značko in poseben almanah, za nekakšen sklep praznovanja pa smo si omislili še pohod 100 železarjev na Triglav. Pobudo za ta simbolični pohod je dal Janez Krušič, eden najboljših slovenskih alpinistov in takratni načelnik alpinističnega odseka pri planinskem društvu na Jesenicah.

Takoj smo začeli priprave. Varno spraviti sto ljudi na vrh Triglava in jih potem pripeljati nazaj v dolino je bila zelo odgovorna naloga. Toliko bolj, ker je bil pohod s tolikšnim številom udeležencev izpeljan prvič in nismo imeli nikakršnih izkušenj. Zavedali smo se, da bo treba to množico pohodnikov tudi prenočiti, ker večina pohoda v enem dnevu ne bi zmogla. Računali smo tudi s tem, da bo med pohodniki nekaj neizkušenih in neustrezno ali slabše opremljenih, veliko pa se jih bo na Triglav povzpelo prvič.

Pohod je bil izveden 19. in 20. julija leta 1969. Udeležilo se ga je 200 delavcev Železarne Jesenice in njihovih svojcev. V nedeljo, 20. julija leta 1969, se je množica plavžarjev, martinarjev, valjavcev in drugih delavcev povzpela na vrh Triglava – simbola Slovenije. Tam sta bili krajša slovesnost ter obvezen krst tistih, ki so se prvič povzpeli na Triglav. Za konec slavlja pa je zadonela Aljaževa pesem »Oj, Triglav, moj dom«. Zatem je sledil sestop v čudovito dolino Krme. Pri Kovinarski koči na Zasipski planini je godba na pihala jeseniških železarjev izvedla koncert. Utrujeni in zadovoljni smo se ob prijetnem kramljanju in obujanju spominov na pohod oddahnili tako organizatorji kot tudi udeleženci. Ugotovili smo, da je pohod povsem uspel in da bi bilo dobro kaj takega organizirati tudi v prihodnje. Prve izkušnje smo že imeli. S tem prepričanjem smo se proti večeru zadovoljni razšli z željo, da naslednje leto pohod ponovimo.

Tako smo nekaj let zapored organizirali pohod na Triglav za delavce in njihove svojce iz Železarne Jesenice. Po združitvi vseh treh železarn – Jesenice, Ravne na Koroškem in Štore – leta 1971 in nekaj let pozneje, leta 1974, ob pridružitvi predelovalcev – Verige iz Lesc, Plamena iz Kroke, Tovila iz Ljubljane, Žične iz Celja, Metalurškega inštituta iz Ljubljane in direktcije SŽ Ljubljana – so se nam pri pohodih in tudi pri organizaciji le-teh priključili še drugi. Pohodi so postali tako množični, da so včasih preseglji tudi številko 500. Tolikšno število pohodnikov pa je presegljo zmogljivosti koč okoli Triglava. Tudi javno mnenje planincev Slovenije je našim pohodom nasprotovalo, zato smo po 10., jubilejnem, opustili vsakoletne pohode na Triglav, najbolj oblegano goro v Sloveniji. Začeli smo pohode na vrhove drugih gora po Sloveniji.

Jeseničani so jih doslej izvedli 33: na Triglav 12, na Stol 3, na Golico, Mojstrovko in Sleme nad Vršičem po 2 ter na Mežakljo, Bohinjska vratca, Prisojnik, Vršič z okolico, Debelo peč, Mangart, Pokljuko (Blejska koča), Špiček, Krn, Vajnež, Ratitovec in Ciprnik po enega. Ravenčani so jih izvedli 30: na Peco 10, na Uršljo goro 5, na Olševo 3, na Raduho in Smrekovec po 2 ter na Obir, Kepo, Pristovski Stor-

šič, Okrešelj, Češko kočo, Korošico in Rogatec po enega. Štorjani so prinedili 21 pohodov: na Kamniško sedlo, Okrešelj 8, na Strelovec 4, na Svetino 3 ter na Paški Kozjak, Boč, Lisco, Menino planino, Raduho, Snežno jamo in Korošico, Klemenčo jamo po enega. Predelovalci so izvedli 12 pohodov: na Begunjščico 2 ter na Vodiško planino, Nanos, Ratitovec, Viševnik, Porezen, Črno prst, Blegoš, Krim in Pokljuko po enega.

Iz evidence je razvidno, da so se slovenski železarji v 34 letih družili na 96 planinskih pohodih, ki se jih je udeležilo več kot 36.000 planincev, s povprečno udeležbo 374 pohodnikov na pohod.

Na vseh pohodih so se kovala prijateljstva in znanstva med udeleženci, ki delajo v raznih kolektivih od Jesenic do Raven na Koroškem, od strmih Julijcev do zelenega Pohorja. Za varnost na pohodih so skrbeli člani postaj GRS z Jesenic, iz Mojstrane, s Prevalj in iz Celja. Med njimi so bili tudi planinski vodniki ter vodniki iz slovenskih železarn. Vsem imenovanim gre zasluga in pohvala, da so bili pohodi izvedeni brezhibno ter brez kakšne večje nezgode.

Letos bodo slovenski železarji in predelovalci izvedli še štiri pohode. Zadnji, stoti, jubilejni pohod na Triglav bo organizirala Železarna Jesenice, in sicer 26. in 27. julija 2003. Število pohodnikov bo omejeno na 300. V noči s 26. na 27. julij bodo prenočevali v Planiki, Kredarici in Staničevem domu. S tem bodo omenjene planinske kočje polovično zasedene, zato prosimo slovenske planince, naj se na ta dan izognejo prenočevanju v omenjenih kočah ter vzponu na Triglav in izkoristijo za to kak drug dan. V primeru slabega vremena bo pohod preložen za teden dni, in sicer na 2. in 3. avgust 2003. O tem bodo slovenski planinci pravočasno obveščeni v sredstvih javnega obveščanja.

Na turo?

OBLAČILA ZA V GORE

www.vrh-sp.si

TEL.: 04 57 42 777

Prisank

Mnogo je poti na goro

Besedilo: Ivanka Klopčič
Fotografija: Vladimir Habjan

Zgodnje jutro smukne v planinski dom, ko odpremo vrata in nas osupne z lepoto še spečih gora. Belo skalovje zadržuje sence v svojih prelomih in globelih in otrplo od pravkar pobegle noči ponuja tišino in roso na pozno jesenskih travah. Vedno znova očara popotnike prvo spogledovanje z novim dnem, ki se tokrat napoveduje z jasnino in razgledi, ki bodo, čim več bo korakov proti vrhu gore, širši in slikovitejši. Radosti nas obet sončnega dne, saj se v gorah bolj kot kje drugje približamo pradavnemu bivanju prednikov, ko sta vreme in narava s svojo spremenljivostjo ljudem določala vsebino dneva.

Kogar so zasvojile gore, prihaja k njim podobno, kot roma vernik k različnim svetiščem istega Boga; gornik preizkuša različnost poti, oblik in izživov, vernik prosi, moli in se zahvaljuje za razne reči v svojem minljivem bivanju. Zakaj se rodi privrženost do različno oblikovanih in neenako visokih vzpetin našega čudnega in edinega sveta, je neumestno razglabljati. Kakor se ne da pojasniti, zakaj nastane ljubezen med dvema človekoma, ki ju ne povezuje sorodnost krvi, ni razumnega vzroka za različnost naših nagnjenj do stvaritev narave.

Ubežniki iz vsakdanjosti

Jutranje svitanje vedno drznejše odstira belino, po kateri slovijo slovenske gore. V preddverju planinskega doma se oblečemo in zdaj hrskajo naši podplati po kamniti stezi, ki vodi proti melišču. Božo se spotika in benti, saj se navaja na neenaka čevlja, ki ju je pred kratkim vzel v roke in ju najprej nejeverno gledal. Rjava sta bila oba, le da je bil vsak od drugega para, moti pa predvsem razli-

čna debelina podplatov. Še dobro, da je eden levi in drugi desni, se je tolažil in obžaloval, da mu jih ni pripravila žena. Lažje se je jeziti na drugega kot sam nase. »Kako ti gre?« vpraša Joži. »Šepal bom. Kaj hočeš, skleroza in sila ...« odgovarja prijatelj.

Dan odriva jutro z njegovimi sencami in odgrinja stezo, ki pelje stran od cest, koč in nižin. Pet nas je, ubežnikov iz vsakdanjosti, ki smo za en dan ušli iz ravnine v gore z željo ponovno okusiti vzpon, vrh in razgled s Prisojnika, mogočne gore, ki jo turisti gledajo iz Kranjske gore in ji pogosto ne vedo imena. Na vijugah vršiške ceste ni vozil, tudi na stezi smo sami. Najraje bi zavpili v dolino: pridite za nami, dan je ustvarjen za vrhove! Oktobra že lahko pade sneg in potem bo težje hoditi tod. Ugibam, da je to najbrž moj sedmi vzpon na Prisojnik. Vselej, ko grem na goro, kjer sem bila večkrat, spomin poišče prejšnje vzpone in najde ljudi, ki so bili tedaj zraven, izgrebe zanimive pripetljaje in včasih kaj že pozabljenega. Takšno spominjanje je podobno srečanju mladostnih prijateljev, ki jih naključje ali namen pripeljeta skupaj, potem ko jih je življenje razmetalo med kraje in ljudi.

Spomini na nekdanje dni

V skupini starejših planincev smo se nekaj desetletij nazaj znašli trije mladi, dve dekletki in fant ter se, čeprav neznanci, zmenili, da pojdemo na Prisojnik po Kopiščarjevi poti, ki pelje skozi veliko prvo okno. Gibčni in nagli kot gamsi smo brez težav zmogli ozki preduh s previsno skalo na začetku poti, se brez čelad izognili kamenčkom v oknu in zlezli do vrha, popoldne šli peš do izvira Soče in naslednji dan v dežju opravili še z Bavskim Grin-

tavcem. Po prvem srečanju s to lepo goro so sledila druga, nekajkrat nadaljevana z vrha po Jubilejni poti skozi zadnje okno ter naprej na Razor in do Pogačnikovega doma na Kriških podih. Ena teh poti se je začela z izdatnimi porcijami segedin golaža v Poštarski koči. Zvečer smo predolgo veseljačili v Kranjski gori in se pripeljali v kočo šele ob enajstih. Tam nas je čakala naša planinska mama Marija Vildova in ... večerja. Ker dveh večerij skoraj hkrati nismo zmogli, smo segedin za kazen pojedli za zajtrk. Drugič smo zaradi vročine na dolgi poti od vrha Prisojnika do sosednjega Razorja trpeli tako hudo žejo, da smo se lotili raziskovanja okolice, če bi kje le odkrili vodo. Nismo je našli, izgubili pa smo dve uri časa in se povsem izsušeni privlekli do koč. Napili smo se, naspali pa ne, saj smo že ob treh zjutraj hiteli v dolino Zadnjice, da ujamemo prvi avtobus za Vršič, ker se je fantom mudilo na nogometno tekmo.

Belo plesišče kamnite steze

To pot smo sami. Niti na cesti, ki se vse bolj oddaljuje, ni avtomobilov. Prišli smo do razpotja,

kjer leva steza zavije v strmino, naravnost pa pelje tako imenovana južna smer. Izberemo grebenko smer, po kateri bomo prišli do prednjega okna in skozenj pogledali na Kranjsko. Trava je skoraj suha, cvetja ni več, le tu in tam je kak posušen spomin na poletje. Jesen v gorah odrine zeleno barvo in izbira le rjave in rumene tone. Skale ji kljubujejo, enako bele in bleščeče so kot poleti in še bolj bodo bele, ko jih pokrije sneg. Na začetku tega stoletja, v času prve velike morije, so plazovi zasuli množico vojakov, največ ruskih ujetnikov, ki so gradili vršiško cesto. Ruska kapelica na enem od zavojev zaznamuje njihov spomin. Tam na drugi strani, kjer se je zleknila Mojstrovka, pa je pred leti plaz zasul legendo slovenskega alpinizma Staneta Belaka – Šraufa in njegovo mlado prijateljico.

Pri oknu se ustavimo in skozi ogromno skalno odprtino s pogledi zdrsnemo po pentljasti cesti proti Kranjski gori. Vendar smo tukaj, da bi šli še više, zato je treba oči obrniti tudi navzgor in na primorsko stran. Razkošna kamnita lepota, nad katero je sinje brezoblačno nebo, ob njenih vznožjih pa zelenilo gozda in slutnja, da najnižji zeleni

Prisank

pas v dolini skriva poskočno Sočo. »Pojdimo, više bodo razgledi še boljši.« Ura hoje do vrha je le še igranje korakov na belem plesišču kamnite steze. Stara ljudstva so darovala bogovom nedoumljive narave, jih prosila za varstvo in se jih bala. Sodobniki darujemo le svoj čas, nekaj znoja in gori ponujamo svoje veselje, ona pa nema in večna ne reče nič, vendar čutimo, da nam s prekrasnimi razgledi sporoča dobrodošlico.

Kjer se razveže jezik

Končno naš vrh, 2547 metrov visok. Na njem poseda nekaj ljudi. Spregovorimo. Pogovor med planinci steče največkrat prav na vrhu, kjer se sprostita telo in duh, odvrže nahrbtnik in nastopi čas počitka. Neomejeno je trajanje zadovoljstva zaradi trenutka samega in prizorov, ki se ponujajo po širnem gorskem prostranstvu. Na zahodu sta vkopana drug ob drugem kot brata temni Kajn – Mangart in svetli Abel – Jalovec, od slednjega se pretegujejo proti Srebrnjaku Pelci, nekoliko zadaj jim delata družbo Bavški Grintavec in Krn, še bolj daleč so vrhovi Zahodnih Julijcev: Kanin, Viš, Montaž ... Bliže nam je dolina Soče, lepe reke, ki mimo Trente teče proti Bovcu, Kobaridu in Gorici. Prizorišče krvavih nekajletnih bojev med prvo svetovno, ki so jo pretresljivo uspeli prikazati v kobarškem muzeju. Pogledi se nam ob Mlinarici vzpenjajo proti Razorju, ki je od tod le eden izmed vrhov v Julijcih. Škrlatica je višja, Triglav najvišji, vmes so ponižnejši: Stenar, Križ, Bovški Gamsovec, Špik, pa Bohinjske gore na drugi strani. Na severni strani se preko naših vrhov vidijo Visoke Ture z najvišjim vrhom Grossglocknerjem. Ne moremo spregledati njegovih skoraj štiri tisoč metrov, pokritih s snegom.

Dva mladca se z daljnogledom ozirata proti jugu in eden pravi: »To je Tržaški zaliv.« »Vidite morje?« se čudimo. Posodita nam daljnogled in kar podajamo si ga ter vzklikamo: »Vidim ga. Res je morje!« Videti je zaliv, stolp, ki je najbrž svetilnik, in veliko ploskev vode. Skoraj trideset let hodim v gore, na mnogih višjih vrhovih od Prisojnikovega sem bila, a doslej mi ni bilo dano videti morja, razmišljam.

Počivamo, se pogovarjamo in se nikamor ne silimo. Vzeli smo si ga in zdaj ga imamo – čas. Ne-

znance nas ta hip družijo občutek zadovoljstva, saj pripadamo tistim, ki se jim zdi življenje nepopolno, če so dlje časa ločeni od gora. Preiskujemo steze in smo zadovoljni z njihovo samotnostjo. Podzavestno pojemo hvalnico lepemu dnevu, bilo bi pa pravično, če bi ji dodali še zahvalo za dar zdravja, moči in volje, ki nas je pripeljala na vrh gore. Prisojnik sicer ni največji in najiminitnejši, saj razen Ajdovske deklice in skalnih oken nima kakih posebnosti, vendar je naša, domača in vedno znova zelena gora.

Napetost pričakovanega popušča

Vračamo se po južni smeri, med skalami in travami do velikih melišč, razsutih na tisti strani, kjer se pobočje strmo spušča proti Soči. »Šele tu teči začele so ure peščene ...«, je nekoč pisalo na skalah v bližini. Goram tečejo ure počasi, ljudem prehitro. Morda pa hodimo sem tudi zaradi te razlike med njihovo večnostjo in našo minljivostjo? Vsak zase ve, zakaj, in še lepše je, če tega ne ve, le čuti, da mora priti čim bliže temu kamnitemu, kar za deva novce, nekoristnemu svetu.

Od »Poštarce« je do avtomobila le nekaj korakov. Spet smo samo navadni potniki. Očaranost smo skrili vase, da jo znova najdemo, ko stopimo po pobočju navzgor. V dolini so cilji vsakdanji, tudi banalni. »Kje bomo pa jedli?« pade vprašanje. Navadni smrtniki smo in za poduhovljena doživljanja narave potrebujemo močne vzgibe. Želja po gorah ždi med našimi pranagoni, udejanjamo jo, ko se gori približujemo in se naslajamo nad njenimi izzivi, napetost pričakovanega pa popušča, ko dosežemo njen vrh, naš cilj. Vendar lepoto nosimo s seboj, tudi ko se od gore oddaljujemo. Saj se bomo vrnili, k tej in k drugim goram. Vračali se bomo z željami in spomini tudi tedaj, ko noge ne bodo mogle več navkreber. ◦

Prisank

Prisank (nekdaj tudi Prisojnik), 2547 m, je ena izmed mogočnih gora Julijcev. Njegova široka skalnata podoba je skupaj s podobo vitkejšega soseda Razonja nezgrešljiv del panorame nad Kranjsko Goro. Na južno stran, proti Trenti, ni tako izrazit, še najbolj slikovito se ga vidi s planine Zapotok pod Bavškim Grintovcem. Prisank je znan po dveh mogočnih oknih, skozi kateri sta speljani tudi zavarovani poti. Obiska mu ne manjka, saj je prepreden s potmi, čezenj pa vodi tudi Slovenska planinska pot (SPP). Vendar pa ga nikakor ne smemo podcenjevati, saj je to skalnat mogotec, za katerega moramo biti dobro pripravljene.

Izhodišče: Prelaz Vršič oz. cesta nanj s kranjske ali primorske strani. Večina poti se začne prav na prelazu, le Hanzova niže pri Koči na Gozdu. Zelo malo pa je obiskana varianta poti, ki se začne pri 32. ovinku na višini približno 1200 m na trentarski strani.

Koče: Vse koče na Vršiču – Koča na Gozdu, Erjavčeva, Poštarska in Tičarjev dom.

Poti:

Po južnem pobočju: Z Vršiča po SPP proti Kriškim podom do razpotja na slemenu Gladki rob, naprej v južna pobočja in po krušljivej svetu na vrh. Najlažji dostop, vendar še vedno zahtevno zaradi krušljivega zgornjega dela. 3 ure.

Po zahodnem grebenu: Kot zgoraj do Gladkega roba, tam navzgor po grebenu nad Prednjim oknom. Ponekod zavarovano, izpostavljeno. 3 ure.

Kopiščarjeva pot skozi Prednje okno: Ena najlepših in najzahtevnejših zavarovanih

plezalnih poti pri nas. Z Vršiča prek sz. pobočja in skozi okno na sz. greben. Zelo zahtevno, nujno samovarovanje. 3 ure.

Hanzova pot: Dolga, zavarovana plezalna pot. Od Koče na Gozdu naravnost v severno steno in po lepih prehodih na vrh. Zelo zahtevno. 4–5 ur.

Jubilejna pot: Z Vršiča po SPP daleč na vzhod pod Razonj, tam levo gor po zavarovani poti v Zadnje okno, skozenj na severno stran in po slikovitih prepadnih policah na vrh. Zelo zahtevna zavarovana pot, nujno samovarovanje. 6–7 ur.

Obstaja tudi več prečnih povezav naštetih poti. Vse to omogoča izvedbo zanimivih kombinacij obiska te naše gore.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000, PZS; Trenta, 1 : 25.000, PZS; Kranjska Gora, 1 : 30.000, PZS.

Po najlepši poti na očaka Karavank

Prešernova koča na Stolu

Besedilo in Fotografiji: Jože Drab

»Jože, zakaj nikoli ne gremo na Stol? Pa tako si želim, da bi že enkrat šla tja. Menda je z vrha čudovit razgled«, me je pobarala udeleženka mojih izletov Marija. V spomin so mi prišli trenutki prejšnjih vzponov po južni strani – nič kaj prijetno grizenje kolen v poletni vročini. Vendar me je v tistem hipu prešinila zanimiva misel. »No, prav, bomo šli pa na Stol,« sem ji rekel in si mislil: »Ampak po severni, manj vroči in bolj izpostavljeni strani, ki velja za eno najlepših zavarovanih plezalnih poti pri nas.«

Medvedji dol

Obetal se je lep poletni dan. Čez prelaz Ljubelj smo se odpeljali skoraj do reke Drave in zavili levo v Bistrico v Rožu (Feistritz im Rosental). Tam smo še enkrat zavili levo v dolino Medvedji dol (Bärental). Mimo tovarne baterij Bären smo se po ozki asfaltirani cesti zapeljali na jug do gostišča Stouhütte in še naprej po dobri makadamski cesti do večjega parkirišča, okoli 1200 m visoko. Tu je bilo izhodišče naše ture.

Pot čez severno steno

V nekaj minutah smo bili na Tratah, čudoviti, idilični jasi, ki z vencem okoliških gora kar kliče po »pavzi« za fotografiranje. Tu smo tudi prvič uzrli okoli 700 m visoko skalno reber v zahodnem delu severne stene Stola, kjer bo potekal najlepši del naše poti. A do tja je bilo še daleč. Najprej smo morali navzgor po presenetljivo dobri gozdni cesti, ki vodi do Mačenske planine oziroma Celovške kočice. Po približno eni uri hoje smo prišli do velikega melišča in s ceste zavili nanj. Po ne prestirni poti smo v ključih po melišču dosegli vznožje prej omenjene skalne rebri. Od tu naprej je pot zelo zahtevna.

Zložili smo pohodne palice, nadedli smo si čelade in plezalne pasove ter si uredili samovarovanje. Spodnji del rebri je nekoliko bolj poraščen z ruševjem in macesni, vendar nič manj zahteven. Ob zanesljivih varovalih smo se strmo vzpenjali vedno vi-

Vzpon po zavarovani poti na Stol

še. Nenavadno, celo smešno se nam je zdelo, kako so si celovški markacisti pomagali pri nadelavi poti kar z betonom in nekaj stopov enostavno zabetonirali. Skalna reber, po kateri smo plezali, je bila vedno bolj gola in vse bolj ozka in je prehajala v izpostavljen steber. Lepa, bela, čvrsta skala je omogočala, da smo lahko napredovali hitro in uživali v plezanju. Razgled je bil vse lepši, sosednji Vajnež pa vedno bolj ponižen. Vpisali smo se še v vpisno knjigo, ki je v kovinski škatli ob poti, in že smo se znašli na vršnem grebenu. Plezanja je bilo konec. Pospravili smo samovarovalno opremo, ponovno raztegnili pohodne palice in se mimo mejnih tabel v nekaj minutah povzpeli na vrh Stola, 2236 m visoko.

Za vzpon na najvišji vrh Karavank smo potrebovali slabe štiri ure, od tega dve in pol za plezalni del. In to kljub številnim kratkim postankom za fotografiranje in občudovanju razgleda. Vseskozi so nas ob poti razveseljevale planike in drugo alpsko cvetje. Na Stolu in na sosednjem Vajnežu lahko najdemo Zoisovo vijolico, ki raste le tu in nikjer drugod.

Sestop

Sestopili smo po drugi poti, saj je najlepše, če goro prečiš – po težji poti gor, po lažji dol. S sedla med obema Stoloma smo se po dričavi poti in kasneje po melišču spustili po vzhodnem pobočju v skalno krnico, kjer so nas pozdravili svizci. Rahlo smo se povzpeli na mejno sedlo Belščica. Na levi nas je v skalnem razu pozdravilo še manjše naravno okno. Sestopili smo do prijetne Celovške kočice (z nič kaj prijetnimi cenami) in po počitku sestopili po cesti nazaj na naše izhodišče. Za sestop smo potrebovali slabe 3 ure.

Drugi dostopi na Stol

Na Stol se lahko povzpemo po številnih poteh:

- Z Javorniškega rovta 4 h
- Od Valvazorjevega doma 3–3.30 h
- Iz Žirovnice mimo Valvazorjevega doma 5–6 h
- Od Tinčkove kočice v Završnici 3.30–4 h
- Z Ljubelja preko Zelenice 5 h

Vse poti so nezahtevne, a dolge in v veliki vročini zelo naporne. Opisi so podani v vodnikih.

Literatura

Zemljevid: *Stol in Begunščica* 1:25.000

Vodniki: Andrej Mašera: *50 zavarovanih plezalnih poti* (Sidarta) in Stanko Klinar: *Vodnik po Karavankah* (Planinska založba)

Zaključek

Prav tista Marija, ki me je vzpodbudila k tej turi, se je ni utegnila udeležiti. Pa sem jo kmalu potolažil, da je tako lepa (tura namreč), da jo bomo kaj kmalu ponovili.

Prešernova kočica na Stolu

Le kdo ne pozna Stola, visoke zaobljene gore, ki pravljичno zaključuje podobo našega gorenjskega bisera Blede na razglednicah. Če ne prej, nas o imenu te gore podučijo učitelji v osnovni šoli, ko se vozimo mimo ali sprehajamo po Bledu ali Vrbi.

Z vrha Stola je res enkratno razgled: na zahodu se vidi greben Karavank in Karnijskih Alp, vse do Dolomitov, na severni, koroški strani je globoko spodaj pod nami izhodišče naše poti, desno je Mačenska planina s Celovško kočico, za njo je Dravska dolina, v daljavi pa se svetijo s snegom pobeljeni tritisočaki Visokih Tur s piramido Velikega Kleka. Proti vzhodu poglede pritegnejo drzna Celovška špica (Orlica), Vrtača, Begunščica, Košuta in Grintovci ter celo Peca. Na jug se vidi vse do Snežnika, kot na dlani imamo skoraj cele Julijce. Razgled na Gorenjsko delno zakriva sosednji Mali Stol (2198 m), tik pod katerim stoji v pobočje vpe-

Prešernova kočica na Stolu

ta Prešernova koča. Kolikokrat jo občudujemo z Gorenjske, ko se visoko nad pobočji v soncu lesketa njena streha ali pa v temni noči uzremo drobno lučko, ki nam izdaja, kje in kako visoko je Stol.

Prvo kočo na tem mestu so postavili člani Kranjske podružnice SPD leta 1909 in jo poimenovali po Francetu Prešernu, ki se je pod Stolom rodil v vasi Vrba. Leta 1942 so Nemci kočo zažgali po znani bitki na Stolu 20. februarja. Šele leta 1966 so planinci PD Javornik – Koroška Bela na temeljih stare koče odprli novo, ki stoji še sedaj. Zadnja leta skrbijo tudi za čistejše okolje, tako da so leta 1993 namestili sončne celice za pridobivanje električne energije, leta 1996 pa montirali suha stranišča.

Koča je odprta od 15. junija do 20. septembra. V dveh gostinskih prostorih, ki ju ogrevajo s pečjo, je 80 sedežev, pred kočo pa 30. V petih sobah je 26 ležišč, 14 pa jih lahko prespi na skupnih ležiščih.

Oskrbnica koče je že 5 let Jerca Tušar, poma-

ga pa ji mož Edo. Kljub gneči sta nam dokaj hitro in prijazno ponudila joto, ričet, zelenjavno juho, žgance, jajca ali klobase. Predvsem zvečer, ko ni veliko ljudi, lahko dobimo tudi palačinke. Nadevanih paprik, ki jih je obljubljal jedilni list za tisti dan, je žal že zmanjkalo. Pa imajo tudi še vse kaj drugega, vendar so vezani na helikoptersko dostavo hrane in pijače, ki je približno le vsakih 14 dni. In če česa zmanjka, tega pač ni. Dokler spet ne pripelje helikopter. In taka dostava ni poceni, zato so cene hrane in pijače nekoliko višje, kot smo jih vajeni v gorskih kočah. Vsa hrana, ki smo jo naročili v koči, je bila zelo dobra.

Popusta za svojo posteljnino ne dobimo. V sobah je spanje seveda dražje. Dobro pa se je predhodno pozanimati po telefonu 050-611-366, kako je s prenočišči. Če nameravamo tam prespati (za kar nam v jasni noči ne bo žal), rezervirajmo postelje dovolj zgodaj. ○

Na ogledih v Štruci

Prvi opis plezalne ture izpred štiriinšestdesetih let

Besedilo: Vlasto Kopač

Spomladi 1939 smo v Akademski skupini SPD na univerzi sklenili, da izdamo nov panoramski razgled z Grintovca, podoben stari Zoff – Frischaufovi panorami iz leta 1876. Ponemčena imena na tej stari panorami bomo zamenjali s slovenskimi krajevnimi in ledinskimi imeni, kar velja tudi za slovensko Koroško onstran državne meje. Pri tem nam bodo pomagali znani planinski in kulturni delavci: prof. dr. Anton Melik, dr. Anton Mrak, ing. Henrik Pardubsky ter alpinist in pisatelj Boris Režek, pri določanju slovenskih zemljepisnih imen na Koroškem pa Rudolf Badjura. Razgled z Grintovca bomo izdali leta 1940, ob petletnici obstoja AS SPD na univerzi. Njegovo izdelavo v perorisbi je odbor AS SPD poveril meni.

Ideja in ogled

Ker sem tedaj kot študent arhitekture že drugo leto risal v šoli profesorja arhitekta Jožeta Plečnika načrte za Žale, sem lahko šele ob sobotah popoldne pognal svoje kolo proti Kamniški Bistrici, bil z nočjo na Kokrškem sedlu in naslednjega dne na Grintovcu. Ko sem obdeloval koroški del razgleda, je nekajkrat prišel v soboto popoldne v Zoisovo kočjo na Kokrškem sedlu Rudolf Badjura, naročil pri Hedi v kuhinji okrepčilni »šodo« in me čakal. V nedeljo dopoldne je potem z vrha Grintovca določal slovenska krajevna in ledinska imena na koroškem delu moje vedute.

Na Grintovcu sem se bil že udomačil, ko se je 20. avgusta prismejal tja gor Uroš Baš, moj plezalski tovariš iz AS SPD na univerzi. Malo sva posedela in se razgledovala po gorah nad Bistrico ter se nazadnje zagledala v kamnito, od sonca obsijano Štruco, tam nad Velikimi podi. V senci pod njeno previsno kamnito glavo – ki je gori dala ime – se je

proti desni vlekla izrazita polica, po kateri bi se morebiti prišlo na južno stran gore. Vedela sva, da v zahodni steni še nihče ni bil, zato pojdeva tja pogledat midva.

Skozi Mala vratca v Dolgih stenah in čez Velike pode sva bila kmalu pod zahodno steno Štruce. Z njenega vznožja se je levo navzgor vlekel globoko zarezan kamin, ki pa naju v svojo mračno in vlažno notranjost ni zvalil, saj se je zraven na desni dvigala proti polici monolitna, od sonca obsijana stena. Navpične razčlembे in zajede na njej so si v presledkih sledile naravnost gor do police. S seboj sva imela vrvi, kladivi ter nekaj klinov in vponk. Obula sva plezalnike, se navezala in skozi preduh stopila v steno, v začetek navpičnih razčlemb, v najkrajši pristop na Štrucino polico. Po odprti, izprani steni z redkimi oprimki in stopi sva plezala brez težav, pogrešala sva le špranje za varovalni klin. Zato je bilo najino varova-

Štruca in Skuta (foto: Vladimir Habjan)

nje z vrvo čez pleča v tisti strmi steni le moralna opora soplezalcu, saj bi z zdrsom enega šla v dno oba.

Po kavbojsko preko gladke plati

Med plezanjem sva le dvakrat imela nekaj težav. Ko je v srednjem delu vodil Uroš, v izprani skali ni našel oprimka, le vzboklina nad dosegom roke je obetala razčlemba, kjer bi se morebiti lahko oprijel. Zato je tvegala in se s stojišča pognal navzgor in dosegel vzboklino, ki je bila dober oprimek. Na drugo oviro sva naletela v zadnjem raztežaju vrvi pod polico. Obtičala sva pod gladko platjo. Pičel seženj nad mojo iztegnjeno levico se je v steni začela poč, v njenem dnu je tičal za pol nogometne žoge velik kamen. Sodobnemu plezalcu bi tista gladka plat ne povzročala večjih težav, zmogel bi jo z dvema zavrtanima svedrovčema. Mi dva pa tedaj z najinim plezalnim železjem čez tisto gladko plat nisva mogla. Preden bi zavila iz smeri ali sestopila, bova poizkusila vse kar zmoreva, da doseževa poč nad platjo.

A-B dostop na polico v zahodni steni Štruce, Vlasto Kopač in Uroš Baš, 20. avgusta 1939 (foto: arhiv Vlasta Kopača)

V tistih letih je imel Čopov Joža navado, da si je pred plezarijo navil prusikovo vrvico kar okoli pasu, da mu je bila, ko jo je potreboval, pri roki. To koristno navado so potem povzeli nekateri plezalci, med njimi tudi jaz.

Ko sva z Urošem obtičala pod nedosegljivo počjo, sem s pasu odvil dva sežnja šest milimetrov debele »žnurce«, jo zganil v locen in začel z levico v širokih zamahih metati locen gor proti zagodenemu kamnu v poči. Metal sem vztrajno in potrpežljivo, dokler locen ni padel za kamen in ga objel. Obremenil sem dvojno vrvico, kamen se je premaknil navzdol, a je obtičal v poči. Potem sem tvegala, po dvojni prusikovi vrvi sem počasi zlezal do zagodenega kamna v poči in naprej gor v žleb, kamor sem potem z vrvo pomagal še Urošu. Žleb se je navzgor razširil v kamin, po njem sva kmalu dosegla polico in bila končno tam, kamor sva se tiste stega poletnega dne namenila. Ne da bi bila med plezanjem zabila klin.

Spoznanje

Zavila sva na desno po polici pod osemmetrskim previsom Štrucine kamnite glave, vendar nisva prišla daleč, polica se je kmalu zožila in Štruca naju je začela »odrivati ven«. Zato sva lezla naprej po vseh štirih, polica pa se je še zoževala in nazadnje prešla v prepadno steno. Iztekla se je v temen, vlažen pas v večni sencii pod velikim previsom. Z Velikih podov ta temen pas pod Štrucino glavo izgleda kot nadaljevanje police, ki obeta prehod v južno pobočje gore.

Zdaj, ko sva vedela vse, sva se obrnila in odšla nazaj. Tam, kjer se je polica začela zoževati, sem v Štruco zabil dva klina in napel med njima seženj dvojne prusikove vrvice za oprijem tistim, ki bodo kdaj hodili za nama po Štrucini polici. Na koncu police sva prešla v konto in iz nje zlezla na vrh Štruce ter po stezi sestopila dol na Velike pode. V rušju pod Slemenom sva poiskala skrit izvir in se napila studenčnice. Čez Gamsov skret sva potem odšla v Konec in bila z mrakom v Domu pri Petru in Francki, v domačem vzdušju Uršičeve družine, kjer smo se tedaj plezalci počutili kot doma.

Najine plezarije v zahodni steni Štruce nisva nikoli opisala in objavila, da pa ne bi povsem padla v pozabo, sem jo opisal letos. ○

Moja prva smer, ki sem jo vrtal v velikih stenah

Marko Lukič na kratko o novi smeri Spider v Paklenici

Besedilo in Fotografiji: Boris Strmšek

Kakšni dve leti nazaj je bilo pogosto slišati vprašanje, ki so ga mnogi zastavljali štajerskim oziroma mari-borskim plezalcem: »A Lukič še kaj pleza?« Po lanski izredno uspešni sezoni, ko sta plezalski družini Lukič (Alenka in Marko) ter Grmovšek (Tanja in Andrej) preživeli nekaj časa tudi v Dolomitih in se je nabralo kar precejšnje število odličnih prostih ponovitev, ter še po nekaj odličnih vzponih v plezališčih, ta vprašanja niso več potrebna. Marko Lukič (AAO Kozjak, Iglu Šport, City Wall) je v zadnjem času v odlični formi, kar je dokazal z nekaj letošnjimi vzponi, med katerimi izstopata Millennium (8b+) in Popolni mrk (8c), v veliki meri pa se je posvetil tudi vzponom v daljših smereh. Tako je konec aprila zaključil svoj projekt v steni Aniča kuka v Paklenici, kjer je v celoti prosto ponovil smer Spider, ki jo je ob pomoči številnih soplezalcev preplezal in opremil. Smer je z oceno 8a kompleksno najtežja tovrstna smer v stenah daleč naokoli, vendar pa Marko že nadaljuje s tovrstnimi projekti in verjetno bomo kaj kmalu deležni še kakšnih podobnih vzponov.

Kako si sploh našel linijo smeri oziroma prišel na idejo o takšni smeri v Aniča kuku?

Ko sem se odločil, da preplezam novo smer v Aniča kuku, je bila stena že kar precej obdelana, ta del se mi je zdel še edini prost čez celo steno, obenem pa je obetal, da bi smer lahko imela konstantne težave. Pa še čez previs levo od Brida in Spomina poteka, ki je tako najbolj markanten del stene.

Prvi del si opremil od spodaj, potem pa ti je kar malo »zmanjkalo« soplezalcev in si moral opremiti drugi del smeri z vrha. Kako se razlikujeta opremljanje »od spodaj« ali »z vrha«?

Smer Spider poteka čez najbolj markanten del stene Aniča kuka

Ja, na žalost sem zadnji, lažji del opremil z vrha. To je bila moja prva smer, ki sem jo vrtal v velikih stenah. Prvi del je šel bolj počasi, vmes pa sem opremil še raztežaj, ki se je kasneje izkazal za pretežkega, tako da sem moral narediti obvoz, popraviti pa sem moral tudi linijo, ko se smer sreča z Rumenim strahom, saj sem naletel na krušljivo lusko. Ob tem se mi je zlo- mil tudi eden od svedrovcev, ki sem si jih sposodil od drugih plezalcev. Potem sem kar malo podvomil v ti- ste, ki sem jih že zavrtal, zato sem del smeri tudi preopremil. Skratka, potrebno je bilo kar precej energije, da sem sploh lahko pričel s pravim pleza- njem, zato se tudi iskreno zahvaljujem vsej množici plezalcev, ki so me spremljali, najbolj pa Silvu Karu, ki je bil z menoj največkrat.

Opremljanje od zgoraj ali od spodaj pa sta dve povsem različni zgodbi. Vrtanje od zgoraj ne ponuja nobene avanture in bi ga potem, ko sem poiskoval oba stila, odsvetoval. Pri vrtanju od spodaj pa se (nasprotno) ohranijo prvine, ki so značilne za plezanje v velikih ste- nah: negotovost, iskanje prehodov, padci ... Če se ple- zalec potruji in ne vrta iz klina v klin (potem je tako

vseeno, če vrta od zgoraj), je takšno plezanje zelo za- nimiva izkušnja, ob tem pa puščaš steni tudi možnost, da te zavrne oz. da se vrneš, ko si bolje pripravljen.

Kakšna smer je Spider? Kakšne sposobnosti mo- ra imeti nekdo, ki bi jo želel ponoviti prosto?

Plezalec mora biti srednje dober 'Freeclimber', dobro pa je tudi, da mu niso tuje dolge smeri, vsekakor pa se da smer preplezati tudi na pogled.

V zadnjem času si se precej posvetil dolgim pro- stim vzponom, tudi v alpskih stenah. Imaš kak- šne zanimive načrte?

Načrtov je kar preveč – prosta ponovitev Smeri nor- čkov v Šitah, dokončanje novega projekta v Vežici, ki bo res nekaj novega v smislu daljših opremljenih hri- bovskih smeri, in pa seveda proste smeri v Dolomitih, ki so naravnost Fantastične in zahtevajo od plezalca plezanje do zadnjega metra.

Potrudili se bomo, da bomo pri izvedbi kakšnega na- črta z njim tudi mi.

V steni Aniča kuka

Prosto čez Norčke

25. junija je Marko Lukič kot prvi prosto ponovil Smer norčkov v Šitah nad Tamarjem, ki sta jo prva leta 1982 preplezala Silvo Karo in Janez Jeglič ter ocenila VII, A3. Najtežji raztezaj čez streho je

ocenil z 8a. Najtežji je del mimo prve strehe, zgornji del pa zahteva predvsem precejšnjo vzdržljivost. Plezal je skupaj z Andrejem Grmovškom, ki pa je tik pod robom najtežjega raztežaja

padel zaradi odlomljenega stopa in nato zaradi bližajoče nevihte ni bilo več časa za ponoven poizkus. B. S.

Tomaž Humar pred novim izzivom

16. junija je z desetčlansko odpravo odpotoval proti svojemu novemu cilju Kamničan Tomaž Humar. Osrednji del južne ste-

ne Nanga Parbata (Rupalska stena) v Pakistanu ga je vabil že dalj časa. Že v pogovoru za našo revijo je poudaril, kako velik pomen ima plezanje prek tega skoraj pet kilometrov visokega »zidu«. Odločitev o odhodu pa je padla šele v drugi polovici aprila. Potem so se začele temeljite priprave. Tomaž pravi, da se še za nobeno odpravo doslej ni tako dobro pripravil. S seboj ima opremo, ki so jo nekateri proizvajalci skonstruirali prav po njegovi zamisli za ta vzpon. Če pomislimo, da smo pred tremi leti in pol poslušali, da bo Tomaž končal na invalidskem vozičku ... O njegovem vzponu lahko redno prebirate na straneh www.humar.com. Vsi skupaj držimo pesti, da bi mu načrt uspel in da bi bila to nova potrditev velikega slovenskega prispevka v »osvajanju nekorištnega sveta«. E. P.

Naša smer

Akademsko smer v Vežici

Toplo priporočljiva lepotica

Besedilo in Fotografije:
Matic Redelonghi

Za Akademsko smer v Vežici sva si s soplezalcem izbrala verjetno najbolj vroč dan tistega poletja. Živo srebrno je že zjutraj doseglo vrednosti, pri katerih je tudi obuvanje in pakiranje nahrbtnikov pred avtom pravi podvig. Pot proti Šraj peskom sva sicer našla, čeprav sva si vmes privoščila malo avanture. Pri slapu Orglice sva prehitro zavila desno po nečem, kar je bilo podobno uhojeni stezi, in se kar naenkrat znašla v skoraj navpičnih travah. Po temeljitem premisleku ali sva tod že hodila ali ne, sva bila že previsoko, da bi se bilo vredno vračati. Tako sva potegnila, verjetno prvenstveno, varianto dostopa do Šraj peskov, ki povezuje Orglice in skalni skok malo višje. To je pravzaprav strma hudourniška struga z nekaj zabitimi klini, ki precej olajšajo vzpon. Ko pa v poletni nevihti sestopaš čezenj, si ga brez sidrišč za spust ob vrvi sploh ne moreš predstavljati, saj hudournik tedaj opraviči svoje ime. Nad skokom pot še nekajkrat zavije skozi gozd, nato pa pred seboj zagledaš prostrane Šraj peske. Če bi hotel na Korošico, te tu brez slabe vesti lahko mine vsa volja, čeprav po nekaj korakih vidiš, da ni tako hudo. Desno pa zeva pod nebo severozahodna stena Vežice.

Vežica je neizrazit vrh v grebenu, ki se začne nad Korošico z Lučkim Dedcem in se nadaljuje preko Vršičev in Vežice proti Kamniški Beli. Severna in severozahodna stena sta prav tako podaljšek stene Vršičev, ki jih loči grapa, po kateri je mogoč sestop. Od stene Vršičev pa se loči tudi po višini, saj so smeri tu vsaj enkrat ali dvakrat daljše, in vsekakor po lepoti – stena namreč ponuja bolj kompaktno in bolj strme smeri. V šestdesetih letih je prve kline v težkih tehničnih smereh tod pustil Bojan Pollak s soplezalci, v naslednjih desetletjih pa je prav dobra skala zakrivila veliko kvalitetnih vzponov, tehničnih in prostih. V popisu imen med plezalci, ki so za seboj pustili pomembne vzpone, najdemo skoraj vsa zveneča imena slovenskega alpinizma – od izkušenih alpinistov in himalajcev, do pro-

stih plezalcev več desetletij kasneje. Vsekakor je ta stena vredna obiska, saj ima poleg naštetega tudi zelo ugodno klimo (vrh Vežice je visok komaj 1965 metrov) in omogoča lepo plezanje od zgodnje pomladi do pozne jeseni.

Akademsko smer je le ena od velikih klasik v tej steni in v svojih dvesto metrih kvalitetnega plezanja postreže prav z vsem. Za dobro jutro naskočiš impozantno zajedo, ki te v dveh lepih raztežajih zgornje pete stopnje pripelje do poševne grape, po kateri čez kakšne štiri ure sestopiš. Po drugem žlebu greš bolj naravnost in čez ploščo stopiš na ogromno gredino, kjer si končno lahko opomoreš od lepote vstopne zajede. Nadaljuješ po plošči, ki se rahlo dotika šestice, pod streho in pod njo logično prečiš proti levi na stolpič. S tega varovališča naskočiš crux (ključno mesto) smeri. Malo višje prečiš proti desni čez ploščo, kjer lahko na trenutke plezaš tudi malo previsa, še posebej če si – tako kot jaz – samo prst manjši od dveh metrov in ti zgornji del telesa v takšnih trenutkih hodi v napoto. K sreči so tu še noge, ki najdejo kvalitetne stope.

Ko zmanjka oprimkov in te le še nekaj metrov loči od varovališča, se začne »veselje«. Tu so sicer klini, tako da je plezanje varno, vendar ti ta raztežaj da misliti, tudi zaradi ključnega klina, ki je zabit v višini stopala. Naslednjih nekaj raztežajev do izstopa je le še formalnost. Ko zagledaš veliko Formacijo, ki je pravzaprav mešanica zajede, kamina in žleba, greš po njej do previsov, pod katerimi se sprehodiš desno na rob stene, izstopna varianta, ocenjena s peto stopnjo, pa potegne ta raztežaj kar naravnost. Odločitev je ponavadi odvisna od počutja po detajlu nekaj raztežajev nižje.

Smer sta prva splezala Barbka in Peter Ščetinin, 24. junija, leta 1966, oba vrhunska plezalca s prejetimi Bloudkovimi in PZS priznanji, udeleženca številnih odprav in avtorja veliko kvalitetnih vzponov po Ev-

Toplo priporočljiva lepotica

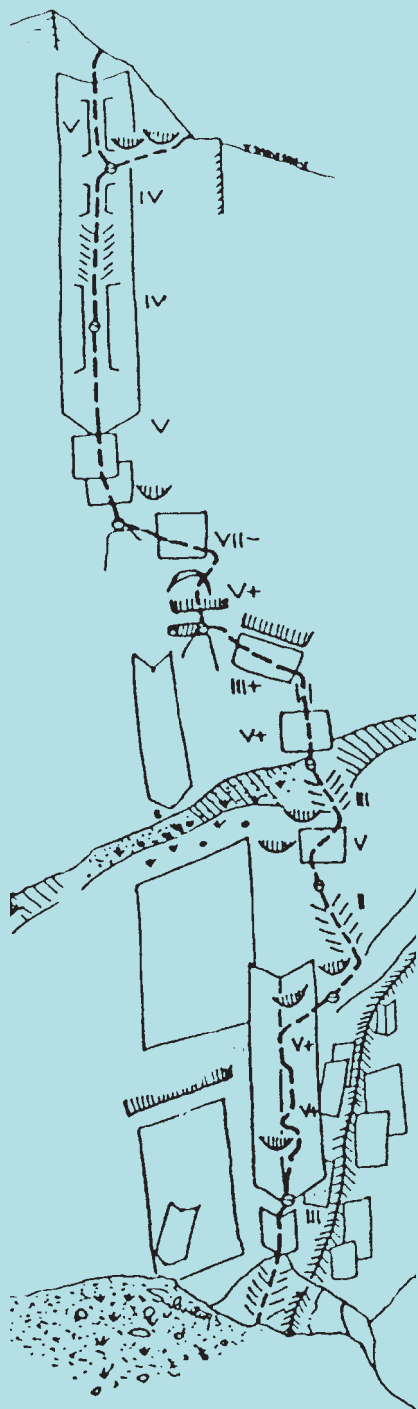
ropi. Po Barbkini prezgodnji smrti zaradi bolezni, maja 1975, je Peter Želzel smer preimenovali v »Barbkina smer«, vendar se mu želja ni izpolnila, saj smer še danes nosi tedaj uveljavljeno ime Akademska, po ljubljanskem alpinističnem odseku, katerega člana sta bila. Splezala sta jo seveda tehnično in ocena VI, A1/V velja še danes. Šele trinajst let kasneje, 79. leta, sta jo Željko Perko in Iztok Tomazin zmogla brez pripomočkov (VII–N+). Jeseni istega leta si je smer vzel še Franček Knez, seveda sam.

Po uspešnem vzponu je ponavadi dobro tudi sestopiti. »Desno po rušnatem grebenu ob robu stene navzdol na polico v steni ...« se začne opis za sestop v vodničku. No, nekaj časa sva še nekako sledila rušnatemu grebenu, potem je pa rušje postalo za kanček pregosto, koridor malenkost redkejšega grmovja pa naju je pripeljal na travo, ki vsekakor ni bila več »rušnat greben«. Potem sva iskala prehode med zelo gostim in malo manj gostim rušjem. Prišla sva v strmo travnato grapo, kjer ni šlo drugače, kot da sva naredila spust po vrvi na dve najmočnejši korenini, od tu pa še nekaj časa plezala po travah, ki so bile k sreči vsaj suhe. Potem pa sva le dosegla Zeleno gredo, veliko polico, ki vodi v steno. Po njej je sestop logičen – do sidrišča za spust in nato dva spusta ob vrvi do nahrbtnika z malico in pijačo.

Kljub temu, da so prve ponovitve te smeri stvar alpinistične zgodovine, jo toplo priporočam vsakemu, ki je še nima na svojem seznamu splezanih smeri.

Dostop:

- a. S Korošice pod stenami Dedca in Vršičev po stezi na sedelce, nato navzdol po melišču. 1 h.
- b. S Kamniške Bistrice po dolini Kamniške Bele do kažipota »Presedljaj 2.15 h«. Tu po lovski stezi levo proti slapu Orglice, pred slapom s poti in čez grapo, ki pride izpod Rzenika. Kakih 50 m desno od slapu navzgor po stečini v strmem pobočju in po potki na lovsko pot. Po njej in čez hudournik, dokler pot ne zavije levo po gozdu v ključih navzgor proti Kamniški jami in Staničevemu vrhu. Tu desno v hudournik in po njem do skoka, ki ga obideš desno. Nad skokom po gozdu navzgor, levo od naravnega mostu in naprej v jarek pod zaporo v grapi. Čez strm gladek skok (II–III, 50 m, klini), nato še naprej po jarku do stene. Dalje na potko ali levo po travnatem grebenčku in strmem gozdu do potke. Po potki levo in navzgor po meliščih pod steno Vežice. 2,5 h.

Sestop:

- Za smeri v levem delu stene je najbolje, če se povzpnejo na vrh Vežice in grebenu Vršičev sledimo do sedla med Dedcem in Vršiči, od koder se spustimo po stezi na Korošico. 1 h.
- Mogoč je tudi sestop po grapi med Vršiči in Vežico s spusti ob vrvi ali plezanjem do vznožja Severnega raza Vežice. Do Korošice 1 h.
- Sestop iz smeri v desnem delu vodi desno po rušnatem grebenu ob robu stene navzdol na polico v steni. Z nje s spusti ob vrvi pod steno. Izpod stene je do Korošice ali pa do doline ura in pol.

Literatura:

Golnar T.: *Plezalni vodnik Kamniška Bela – Repov kot*. Ljubljana: PZS, 1993.

Mihelič T, Zaman R.: *Slovenske stene*. Radovljica: Didakta, 2003. ●

Novičke iz previsov

V novem balvanskem središču pri Černotičah, imenovanem Černobil, se gneča veča in vse več je tudi dobrih vzponov. David Stepanjan (AO Kranj, Samsara) je uspel ponoviti problema Klop in Jojo je sit z ocenama 8A. Pri prvem problemu gre za tretji, pri drugem problemu pa za drugi vzpon. David je bil na Fleš uspešen še v problemih Zverina (Fb 7b), Spužva (Fb 7a) ter še v nekaj lažjih.

Erik Švab (SPD Trst, La Sportiva, Montura, Grivel, Kong) se že nekaj časa posveča predvsem športnemu plezanju ter balvaniranju. Obiskal je več centrov balvanskega plezanja kot npr. Cresciano in Chironico v Sviči, Maltatal v Avstriji, Cubo in Valle dell Orco v Italiji ter Vitovlje v Sloveniji. Na Fleš je uspel preplezati kar nekaj problemov z oceno 7A ter enega 7A+. Z več poskusi je preplezal dva problema z oceno 7C. V športnem plezanju je preplezal na pogled tri smeri z oceno 7c, med njimi Stinger v Mišji peči. Med vzponi z rdečo piko izstopata predvsem druga ponovitev smeri Sacro e profano (8b) v sektorju Mano di Fatima pod Napoleonsko cesto, ter prvi vzpon v 35 metrov dolgi smeri Doris (8a+). Poleg tega je uspel dokaj hitro preplezati še Romantische strasse (8a) in Mud Club (8a+) na Napoleonski cesti ter Samsara (8a, 4. p.), 1.r. Chiquite (8a) in Oktoberfest (8a) v Mišji peči. T. J.

Zbor načelnikov alpinističnih kolektivov

V četrtek, 5. 6. 2003, smo se v Mengeški koči na Gobavici zbrali načelniki oz. predstavniki alpinističnih kolektivov, registriranih pri Komisiji za alpinizem. Zbora sta se udeležila tudi generalna sekretarka PZS Alojzija Korbar Tacar ter predstavnik KOTG Bojan Pollak. Po razglasitvi najuspešnejših alpinistov in alpinistk pretekle sezone je zbor začel z delom. Sprejeli smo tako finančno kot tudi vsebinsko poročilo o delu KA v preteklem letu, zataknilo pa se je pri načrtu dela KA za leto 2003. Prenečeni smo bili nad visokim odstotkom sredstev, ki naj bi jih odvajali za delovanje strokovnih služb PZS. Dalj časa se je zbor zadržal tudi ob pravilniku bodočega Slovenskega alpinističnega kluba, saj je stališče KOTG do nove ureditve povsem drugačno od tistega, ki ga zastopa KA in s tem tudi vsi

slovenski alpinistični kolektivi. Sprejeli smo osnutek pravilnika, ki se nam je zdel najprimernejši, vendar ga bo potrebno uskladiti še s predstavnikmi KOTG, preden bo SAK končno zaživel. Ob koncu zbora smo na mesto novega načelnika KA izvolili žal odsotnega Andreja Štremplja, ki je bil tudi edini kandidat za to funkcijo. Hkrati so novi nadomestni člani KA do ustanovitve SAK postali še Peter Mežnar, Jernej Bevk in Matjaž Šerkezi. Zbor smo zaključili s prigrizkom in prijetnim klepetom.

Rezultati glasovanja za najuspešnejše alpiniste in alpinistke:

- najuspešnejši alpinist: Matič Jošt (AO Celje – Matiča)
- najuspešnejša alpinistka: Tanja Grmovšek (AAO Kozjak)
- najperspektivnejši alpinist: Miha Valič (AO Rašica)
- najperspektivnejša alpinistka: Mojca Žerjav (AO Ljubljana – Matica)

Tadej Debevec

V gorah že zares

Stene v naših gorah so že bolj ali manj kopne in suhe, zato tudi alpinistična aktivnost v njih narašča. Prva je bila na udaru priljubljena južna stena Rušice. Miha Valič in Aljaž Škerlavaj (oba AO Rašica) sta se potem, ko sta se nekaj dni prej ogrela v Orlovski smeri (VIII–VII, 240 m) v Golarjevi peči nad Logarsko dolino, lotila smeri Z ognjem in mečem (VIII–, VII+, 250 m). Isti dan jo je preplezal tudi Benjamin Ravnik s soplezal-

cem. Smer je zmozel prosto na pogled, v smeri pa sta pustila še dva klina. Sosednjo smer, Za prijateljce (VIII+VII-, 250 m), je Valič prosto preplezal s Tino Di Batista; ta je pred nekaj dnevi z Andrejem Magajne (oba AO Matica) preplezala še Poldačevo smer v Frdamanih policah z izstopom v Jesihovo (VI+, 350 m).

V Kamniških Alpah sta v južni steni Kogla smer Amonit (VI–VII+, 210 m) zmogla Boris Lorenčič (oba AAO Kozjak) in Marko Lukič (Citywall, Iglu), ki je plezal na pogled. T. J.

Nova smer v Logarski dolini

V južni steni Strevčeve peči je pred kratkim nastala nova smer – Mokre sanje (7a, 6c+ obv, 550 m). Smer so v več dnevih opremili Andrej in Tanja Grmovšek, Andrej Sotelšek in Ivo Bauman, na koncu pa jo je Andrej Grmovšek preplezal še prosto. Pol ure dolg dostop vodi od gostilne Firšt in po strugi potoka do stene. Kljub svedrovcem gre za dokaj resno smer z alpskim karakterjem. Svedrovci so predvsem v lažjih raztežajih zelo narazen, skala je ponekod slabše kvalitete, večinoma pa dobra. Ponekod je možno dodatno varovanje z manjšimi Frenidi. Sestop vodi na vrh Strevčeve peči in po planinski poti do cerkvice pri Sv. Duhu ter v dolino ali s spusti ob vrvi (2x60m). T. J.

Na meji mogočega

Mladi Katalonec Ramon Julian je v španskem plezališču Siuruana uspel preplezati novo smer z oceno 9a+. Podaljšal je znano La Rambla (8c+) in tako ustvaril verjetno tretjo smer z oceno 9a+ na svetu. Družbo ji delata še Realization v Ceusu ter Orujo v španskem Archidonu. Odličen alpinist in športni plezalec Alex Huber je zmožel brez varovanja preplezati smer Der Opportunist (8b) v Schleier Wasserfall v Avstriji. Ključno mesto smeri se nahaja na višini 12 metrov. Nedaleč stran čaka na princa še neponovljena smer Open Air (9a), Huberjevo delo iz leta 1996. T. J.

Martina ČuFar v dobri formi

V zadnjih vročih tednih športni plezalci zelo težko najdejo dobre pogoje za plezanje težkih smeri. Naša najboljša športna plezalka Martina ČuFar (Slovenska vojska, Helly Hansen, Five ten, Beal, Iglu šport) v takšnih dnevih prisega na avstrijski Warmbad. Tam je v zadnjem času uspela opraviti nekaj dobrih vzponov na pogled. Prva v »mesečni« seriji 8a-jev je bila smer Roseneber, ki jo je zmogla na pogled, prav tako kot še eno 7c+ ter tri 7c. V drugem poizkusu je preplezala še dve 8a, malo starejša znanka pa je bila smer Zapfenstreich (8a+), ki jo je zmo-

gla v tretjem letošnjem poskusu.

Za nekaj dni se je Martina odpravila tudi v švicarska plezališča. Uspešno: na pogled je preplezala dve 8a; Valley of dreams v plezališču Vattis ter Weisse Arena v Lungernu, še eno 7c+ ter dve 7c Poleg tega je bila v dveh 8a uspešna v drugem poizkusu. Pred kratkim se je Martina tudi prvič preizkusila v plezanju balvanov. Po premagani začetni tremi je v avstrijskem Malta-talu uspela preplezati nekaj balvanskih problemov z ocnami 7A in 7B. S pripravljeno-stjo je Martina ČuFar zadovoljna in z nestrpnostjo pričakuje najpomembnejšo tekmo sezone – Svetovno prvenstvo v Chamonixu sredi julija. T. J.

Nove smeri v Vežici

V SZ steni Vežice je v zadnjem času pestro. Strma stena premore odlično skalo in je kot ustvarjena za »novi val« alpskih športnih smeri. Varno opremljene, težke in dolge smeri se počasi selijo tudi v naše gore. Nekaj sten bodo alpinisti vsekakor morali »žrtvovati« za razvoj te zvrsti plezanja in Vežica je vsekakor ena najprimernejših pri nas. Prve tovrstne smeri so tam preroško nastale že v osemdesetih letih, v razcvetu klasičnega alpinizma.

Pred nekaj dnevi sta Silvo Karo in Klemen Mali opremila in preplezala novo smer, Petek 13 (6c, 200 m). Smer vstopi levo od Lahove in se nato giblje vseskozi v njeni bližini. Smer je opremljena z 10 mm svedrovci, zanjo pa je potrebno vzeti le 60 m vrv ter 10 kompletov. Sestop je najbolje opraviti po Lahovi smeri, kjer je Klemen

Mali z novimi sidrišči opremil stojišča. Zadostuje 60 m vrv. S starimi časi pa sta se spogledovala Marjan Kovač in Urban Golob, ki sta v Vežici na klasičen način preplezala novo smer Športni dan (VII–VI, 220 m, 6 r). Smer poteka vzporedno s smerjo Tik pred dvanajsto, jo po četrtem raztežaju prečka in se ji na vrhu spet pridruži. Ponuja lepe prehode v navidez precej ploščati steni, kjer je pomemben dober občutek za odkrivanje prehodov v ploščah, predvsem v tretjem raztežaju. Skala je zelo dobra, razen začetnega previsa in zadnjega težkega mesta. Ponavljalci bodo potrebovali nekaj klinov (tudi kakšen nož) ter srednje in majhne metulje. V smeri ni svedrovcev, razen na stojiščih, ki so skupna s smerjo Tik pred dvanajsto, katera je tudi najbolj primerna za sestop. Zaradi v začetku navedenih dejstev je popularnost te in podobnih smeri vprašljiva. T. J.

Gozdne mravlje (*Formica spp.*)

Gorska žival meseca

Besedilo in Fotografija: Milan Vogrin

Mravlje so dokaj obsežna skupina žuželk: doslej je bilo ugotovljenih skoraj 300 rodov, v okviru teh pa kakih devet tisoč vrst. No, to še niso vse, neodkritih naj bi bilo vsaj še enkrat toliko! V Evropi in pri nas jih je seveda občutno manj, koliko natančno, ne vemo. Nekoliko boljše so poznane le vrste iz rodu gozdnih mravelj, latinsko imenovane *Formica*. Pri nas živi šest vrst iz tega rodu, večina prav v gozdu.

Gozdne mravlje, kot pove že ime, srečujemo v gozdovih. Najbolj jim ustrezajo iglasti gozdovi, predvsem smrekovi. To nam že pove, kje bomo srečali največ gozdnih mravelj – v gorah. Pri nas jih najpogosteje najdemo med 1000 in 1500 metri, in to v alpskem svetu, živijo pa tudi više – vse do gozdne meje. Največ mravljišč lahko vidimo na robu gozda in na jasad. To je povezano z njihovo

aktivnostjo, najaktivnejše so v toplih sončnih dneh. Pa tudi največ hrane lahko najdejo tam, kjer se stikata dva habitata – robni učinek pač.

Za gozdne mravlje je značilno, da živijo v velikih skupnostih, kolonijah, v katerih je poleg delavk še samica. Teh je lahko tudi več. Kolonije si zgradijo bolj ali manj obsežno mravljišče. Za graditev uporabljajo predvsem smrekove iglice in manjše vejice. Mravljišče z leti raste: bolj je staro, večje je. Največja v višino presežejo meter, obseg takšnih mravljišč pa je tudi več kot tri metre. To, kar vidimo, pa je v resnici le del mravljišča; drugi del je pod zemljo. V podzemnem delu mravlje vzgajajo svoje potomce in preživijo zimo. Zgornji in spodnji del sta povezana s številnimi rovi, ki hkrati delujejo tudi kot prezračevalni jaški. V takšni koloniji lahko živi več sto tisoč mravelj. Za tako obsežno »mesto« pa je izredno pomembna tudi komunikacija med posamezniki. Mravlje se sporazumevajo s tipom, vibracijami ter predvsem ob pomoči feromonov. To so nizkomolekularne hlapljive snovi, ki jih oddajajo nekatera živa bitja in ki vplivajo na vedenje in razvoj. Z oddajanjem različnih feromonov lahko mravlje celo ločijo, ali gre za alarm ali le za običajno označevanje poti. Vse tiste »ceste« mravelj, ki nam večkrat prečkajo pot, so prepojene s slednimi feromoni – le tako sovrstnice najdejo pot do plena oziroma do matičnega mravljišča.

Povejmo še, da so mravlje v sorodu s čebelami in osami, vse sodijo v obsežno skupino kožokrilcev. Tako kot ose in čebele znajo leteti, vsaj občasno. V obdobju razmnoževanja samicam in samcem zrastejo krila, da lahko poletijo na ljubezenski polet, z njega pa se vrnejo samo samice, ki ustanovijo nove kolonije.

Mravlje so plenilci, čeprav uživajo tudi rastlinsko hrano, pobirajo pa tudi različne ostanke. Kot

Mravljišče gozdnih mravelj ob robu gozda

plenilci so v gozdu strah in trepet: kljub svoji majhnosti lahko obvladajo tudi precej večjega in močnejšega nasprotnika. Svoje doda še številnost – saj veste, v slogi je moč! Naj vam opišem, česa vse so zmožne. Pred leti sem v hribih na povsem odročnem in neobljudenem delu gozda naletel na prizor, ko so gozdne mravlje obvladale slepca. Na pogled ni bil poškodovan – včasih se pač zgodi, da ga kdo iz objestnosti pokonča – pač pa je vse kazalo na to, da se ga je lotilo več stotnij mravelj.

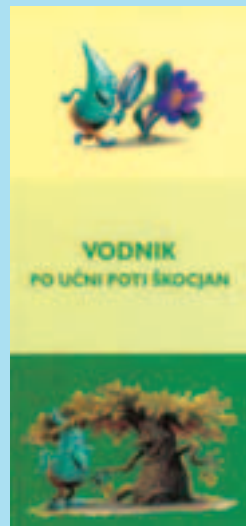
Mravlje pa niso le plenilci, ampak lahko živijo tudi v simbiozi. Šolski primer so recimo listne uši, ki jih mravlje vneto varujejo pred morebitnimi drugimi plenilci. V zameno za varovanje pa jim uši dajejo sladko mano. V simbiozi z mravljami živijo tudi nekateri metulji oziroma njihove gosonice, nekateri pa so sožitje celo izkoristili in postali zajedavci. Kako? Gosonice nekaterih modrinov izločajo podobne snovi kot nekatere vrste mravelj. Te jih zaradi te prevare odnesejo na varno v mravljišče, tam pa gosonice živijo na račun hrane, ki jo delavke prinašajo svojemu zarodu; če pa te ni, se zadovoljijo z ličinkami svojih negovalk.

Mravlje so priljubljena hrana nekaterim drugim živalim. Med pticami mednje sodijo predvsem žolne. Po razkopavanju mravljišč sta najbolj znani zelena, ki to počne po travnikih, ter črna žolna, ki razkopava mravljišča v gozdovih. Spomladi se jim pridruži še vijeglavka, ki je med našimi vrstami najbolj navezana na mravlje in njihove razvojne faze. Nekateri ptice pa mravlje uporabljajo kot pripomoček proti zajedavcem. Po tem sta znana kos in šoja. Ptica se postavi ob rob mravljišča, na široko razpre perje, mravlje pa vsiljivko seveda takoj napadejo. Pri tem se razlezejo po perju in pokončajo marsikaterega zajedavca, ki je ptici pil kri ali žrl perje. Dodaten učinek ima prav gotovo tudi mravljična kislina, ki jo izločajo. Mravelj in njihov bub se ne branijo niti zveri: medved, lisica in jazbec.

Zaradi številnih posegov v gozdove, ne nazadnje tudi uporabe pesticidov, gozdne mravlje postajajo vse bolj ogrožene. Svoje naredi še objestnost, saj še lahko vidimo razkopana mravljišča in v njih zapicene palice. Ko se boste naslednjič srečali z gozdnimi mravljami, si jih pazljivo oglejte, nogo pa le toliko premaknite, da vam težki gojzar ne bo »padel« ravno na mravljinčjo »avtocesto«. ●

Učna pot Škocjan

Konec maja, ob dnevu evropskih parkov, so v Parku Škocjanske jame predstavili nekaj novih projektov. V ospredju je bilo odprtje učne poti Škocjan, ki je nastala ob pomoči programa Phare glede čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo. Ob približno dva kilometra dolgi poti lahko obiskovalci spoznajo značilnosti nadzemnega dela parka, v katerem se zanimivosti narave prepletajo z

bogato kulturno dediščino. Številne pojasnjevalne table nas popeljejo v svet rastlinstva in živalstva, približajo nam geološke procese in nastanek kraških pojavov. Ustavimo se na več razglediščih, s katerih se odpirajo najlepši pogledi na bogastvo parka, pa tudi na njegovo okolico. V pot sta vključeni tudi muzejski zbirki, zgodovinska v Jurjevem in etnološka v J'kopinovem skednju. Od ene do druge zanimivosti nas vodi domiselno oblikovana kapljica, ki ponazarja vodo kot bistveno za nastanek izjemnega jamskega sistema Škocjanskih jam. Ob odprtju so predstavili še priročen in zelo lično izdelan vodnik po učni poti s štirimi jezikovnimi različicami, ki bo v pomoč pri odkrivanju lepote parka tako domačim kot tujim obiskovalcem. S karto, izčrpnim besedilom in številnimi fotografijami ter skicami so predstavljene značilnosti parka in zanimivosti ob poti. Oglede parka in učne poti je lahko prijetna popestritev planinskega izleta na bližnjo Vremščico ali na Brkine, lahko pa je tudi samostojen izlet.

Igor Maher

Kako se godi našim medvedom v Brenti

Besedilo in Fotografije: Marjeta Keršič - Svetel

Naravni park Adamello-Brenta zajema enega najlepših in najslikovitějšíh predelov italijanskih Dolomitov. Poleg zares izjemnih gora – ledeniki Adamella in stene Brente vsako poletje privlačijo na tisoče obiskovalcev – so za ta italijanski naravni park značilni obsežni, dobro ohranjeni gozdovi. Ti gozdovi so domovanje osamljene dolomitske populacije rjavih medvedov, ki se je v zadnjih desetletjih tako zmanjšala, posamezni medvedi pa tako postarali, da se po naravni poti ne bi več mogla pomlajevati. Brentski medvedi so bili obsojeni na izumrtje. Italijanski varuhi narave so se odločili za zahteven mednarodni projekt reševanja rjavega medveda v

Časopisna poročila o Mašunovih podvigih

Brentska populacija medvedov se je postarala in bi izumrla ...

Brenti, v okviru katerega so prepeljali v novo gorsko domovanje deset slovenskih medvedov.

Prva slovenska medveda so spomladi leta 1999 izpustili v bližini jezera Tovel. To sta bila Mašun in Krka. Naslednje leto so se jima pridružili medvedje Danica, Jože in Irma, spomladi leta 2001 Jurko in Vida, lani pa še Gašper, Brenta in Maja. Vsak kosmatinec je dobil ovratnico z radijskim oddajnikom in tako so lahko natančno spremljali, kaj počno in kod hlačajo. Izkazalo se je, da se po značaju in navadah zelo razlikujejo – kakor ljudje. Nekateri so ostali v neposredni bližini območja izpusta, drugi pa so pravi popotniki. Največji potepuh je medved Mašun, ki je tudi pravcati hribolazec: iz doline Val Rendana se je povzpel visoko pod vrhove Adamella, prečkal prostrani glavni ledenik Mandron in se na drugi strani spustil v dolino Ca-

monica! Naravoslovci iz uprave parka niso mogli verjeti, da lahko medved prečka tako zahteven ledenik, in so najeli helikopter, da bi se na svoje lastne oči prepričali, kje kolovrati njihov varovanec. Najbolj presenetljivo pa je, da je medved, ki je doma iz Slovenije, za sestop v dolino uporabil starodavni medvedji prehod, ki so mu domačini že pred stoletji nadeli ime »Passo degli Orsi« – Medvedji prelaz. Le kako je vedel zanj?!

Pozimi 2000/2001 je zapadlo nenavadno veliko snega in snežni plaz, ki se je utrgal s pobočij nad jezerom Tovel, je pokončal medvedko Irmo. Zato so se odločili pripeljati iz Slovenije še desetega medveda, čeprav so jih sprva v štirih letih načrtovali le devet: namesto Irma je prišla Maja.

Lansko pomlad se je zgodilo, kar so si naravovarstveniki zelo želeli in kar so željno pričakovali: v Naravnem parku Adamello-Brenta sta prišla na svet prva medvedja mladička po dolgem času. Marca letos je po zimskem spanju pripeljala na plan svoja mladička tudi medvedka Maja. Toda že nekaj tednov pozneje se je pokazalo, da medvedje niso zmeraj na vrhu prehranjevalne verige v naravi ... Enega izmed Majinih mladičkov je odnesel

planinski orel. Medvedka Brenta pa je lansko poletje izgubila ovratnico z radijskim oddajnikom in tako zdaj nihče ne ve, kje je in kaj se dogaja z njo.

V Sloveniji se medvedje pojavljajo v medijih predvsem takrat, ko se zgodi kakšen neljub incident in prebivalci zahtevajo odstrel; naši kosmatinci, ki imajo zdaj dom v parku Adamello-Brenta, pa so prave medijske zvezde in tudi velika turistična privlačnost. Seveda jih turisti ne morejo videti, saj se umikajo pred ljudmi in se zadržujejo v najsamotnejših in najbolj nedostopnih predelih parka. Toda njihove fotografije in najrazličnejši izdelki s podobami medvedov so tako rekoč povsod. Edina, ki se rada kaže ljudem, je Danica. »Danica je prava nastopačka!« pravi o naši medvedki Enrico Lattuada, ki na upravi parka vodi projekt LIFE URSUS. »Kar preveč priljudna je in malo smo jo morali prestrašiti. Uporabili smo poper in gumijaste krogle. Ne zato, ker bi bila nevarna ljudem, ampak zato, ker ni dobro, če medved izgubi strah pred njimi. Medved ni človek in ne razume, kje je meja sprejemljivega vedenja. Bolje je, če medvedje vedo, da se človeku ne smejo približevati. Bolje predvsem za medvede!«

Gorski lepotci Brente

K novemu predlogu zakona o TNP

Nekaj kritičnih misli

Besedilo: Katja Šnuderl

Namesto uvoda si bom dovolila citirati izjavo enega izmed eminentnih predstavnikov slovenskega planinstva iz najinega neformalnega razgovora: »Varstvo okolja je 'blef'.« Kot da se pod znamko varovanja okolja vedno skrivajo osebne koristi posameznikov.

Na to misel sem se spomnila ob spremljanju razprave o predlogu novega zakona o Triglavskem narodnem parku (z oznako ZTNP-1). Gre za pre-

dlog poslanca Dušana Vučka in še treh poslancev vladajoče koalicije, ki je bil prvič predstavljen januarja letos, nato pa v začetku junija, dva tedna pred prvo obravnavo v državnem zboru, zamenjan z novim besedilom. Podoben predlog je do sredine leta 2002 pripravljalo ministrstvo za okolje, prostor in energijo, nato pa je običal v uradniških predalih. Poslanci so ta predlog dopolnili glede na svoje politične cilje, ga ukrojili po interesih ka-

V letu gora »izboljšana« pot na Krstenico (foto: Andrej Stritar)

pitala ter novo besedilo predlagali v sprejem državnemu zboru.

Predlog zakona o edinem slovenskem narodnem parku naj bi imel namen ohranjati naravo na ravni obstoječega zakona iz leta 1981, vendar tudi odpraviti neživljenjske omejitve in omogočiti razvoj domačemu prebivalstvu. Zakon ima torej kar nekaj lepih želja, kljub temu pa nas s svojimi rešitvami sili v dvom o svojih dobrih namenih.

Ob prebiranju besedila se namreč postavlja vprašanje, ali zakon obstoječe probleme res rešuje na ustrezne načine. Ukrepi za ohranjanje narave in varovanje kulturne krajine, zapisani v poglavju o varstvenih režimih, so mešanica interesov predlagateljev, vprašljivih obljub in tistih nekaj strokovnih predlogov, ki niso bili žrtev političnega trgovanja. Argumenti za spremembe (obstoječi konflikti ob izvajanju veljavnega zakona) niso bili analizirani tako, da bi lahko spremembe utemeljili na konkretnih primerih - ne vemo, ali so na črno zgrajena poslopja res posledica nesmiselnih prepovedi ali pa morda samovolje posameznikov ter dejstva, da ima uprava parka premalo pooblastil za ukrepanje. Obrazložitev zakona je slavospev ohranjanju narave, vendar obstoječi konflikti niso bili ocenjeni s tega stališča. Ob problematičnih spremembah namembnosti določenih objektov je predlagatelj zavrnil strokovno mnenje uprave parka z oznako, da gre za samovoljne birokratske postopke, ne da bi pojasnil dejansko stanje. Problematično pozidavo obale Bohinjkega jezera s pomoli je rešil tako, da občini v prihodnje prepušča popolno pristojnost za podobne graditve in spremembe obale jezera. Priča smo bili primeru, ko je bil nakup večjega traktorja vzrok za spremembo stare gozdne poti v gozdno cesto na Planino pri Jezeru. Zakon podobnih težav ne rešuje, temveč z dovoljevanjem nadomestnih graditev obstoječih gozdnih cest celo omogoča take rešitve. Novi zakon je pripravljen tako, da bo uprava parka imela še manj pooblastil kot doslej. Obiskovalci bodo še naprej deležni vrste manjših - ne nepomembnih - omejitev (trganje rož, vznemirjanje živali, šotorjenje, kurjenje ognja, odmetavanje odpadkov, možnost zapore lokalnih in regionalnih cest ipd.), hkrati pa predlog zakona z velikim številom izjem omogoča posege, ki bodo veliko bolj kot utrjana roža omogočili spremembe naravne in kulturne

krajine ter doživljanja parka. Tako bomo lahko priča ne le samovoljnim, temveč tudi legalnim dejavnostim, kot so redni preleti helikopterjev, graditev pomolov in čolnarn za promet po Bohinjskem jezeru in podobno. O graditvi novih poslopij bodo v prihodnje odločale samo upravne enote, upravljavec parka bo o že izdanih dovoljenjih le še obveščen. Predlog novega zakona za območje TNP tudi nasprotuje določbam zakona o ohranjanju narave, po katerih naj bi se občine na zavarovanih območjih v svojih prostorskih dokumentih podredile enotnemu upravljavskemu načrtu parka, tako da bo, nasprotno, upravljavec parka odslej podrejen občinskim predpisom. Javni zavod TNP bi lahko preimenovali tudi v raziskovalni institut območja TNP, beseda upravljavec je za taka pooblastila veliko prepomembna.

Vse spremembe so predlagane v imenu razvoja za domačine. Res so o enem vprašanju tudi domačini povedali svoje mnenje. Šlo je za referendum o spremembi zunanje meje parka, na katerem so domačini spremembo zavrnil, torej želijo ostati znotraj parka. Od tod naprej pa politiki izid referenduma interpretirajo po svojih željah - predlagatelji seveda kot podporo novemu zakonu (kljub svojim prvotnim obrazložitvam, da želijo biti domačini izločeni iz parka), nasprotniki kot nasprotovanje. Obe interpretaciji zlorabljata referendum in domačinom ne dajeta besede, še manj pa strokovni javnosti in organizacijam s področja varstva okolja. V nasprotju z izkušnjami iz leta 1981, ko je več organizacij in posameznikov, tudi planinska organizacija, sodelovalo pri pripravi zakona o Triglavskem narodnem parku, današnji zakon o ohranjanju narave ob ustanovitvi narodnih parkov predvideva javne obravnave le v občinah na območju parka, slovenska javnost pa je iz razprave izključena. Čeprav je Slovenija podpisala Aarhuško konvencijo, ki naj bi omogočala sodelovanje javnosti pri odločanju o zadevah s področja okolja, pristojno ministrstvo (ministrstvo za okolje, prostor in energijo) še ni predlagalo ratifikacije te konvencije, niti ni v skladu s tem dopolnilo zakonodaje. Očitki predlagateljev, da se je strokovna javnost namesto javnih razprav lotila medijske predstavitve problema, so zato upravičeni, saj je tako imenovana medijska vojna trenutno edina možnost, ki jo strokovna javnost sploh ima. Zani-

mivo je, da je v podobnem primeru na Južnem Tirolskem, v narodnem parku Stillsfer Joch, ob predlogu spremembe območja parka in varstvenih režimov strokovna javnost ob sodelovanju domačinov ravno prek tiskovnih konferenc in javnih razprav dosegla ohranitev parka.

Odnos našega »energetskega« ministristva do okoljskih vprašanj se kaže tudi v nastopu ministra v razpravi v državnem zboru - odgovornosti za dolgotrajno pripravo enakega zakona, ki so ga poslanci tudi uporabili za svoj predlog, seveda ni prevzel, temveč jo je prevladil na svoje podrejene. Hkrati vemo, da so na ministrstvu zaustavili projekte ustanavljanja zavarovanih območij v Sloveniji. V zadnjih letih so pozitivne izkušnje na primeru Logarske doline tudi praktično pokazale vso nesposobnost ministristva. Na podoben način je minister kljub svojim pristojnostim do javnega zavoda TNP vodstvo zavoda označil za nesposobno za upravljanje parka, čeprav je ravno ministristvo tisto, ki bi lahko pomagalo pri usklajevanju različnih interesov in podprlo upravo parka pri strokovnem delu. A tudi uprava parka bi morala biti aktivna pri pripravi razvojnih dokumentov za to območje in promociji parka ter veliko bolj dosledno izvajati veljavni zakon. Javni zavod TNP ne bi smel biti mesto križanja osebnih in političnih in-

teresov posameznikov, temveč strokovna in neodvisna institucija za upravljanje, promocijo, ohranjanje in varovanje edinega slovenskega narodnega parka.

Ob vseh dilemah, ki se porajajo ob novem predlogu zakona in so bile predstavljene tudi na prvi razpravi v državnem zboru, se postavlja vprašanje: Ali se ne bi bilo pametno najprej lotiti izdelave usklajenega upravljaljskega načrta po obstoječi zakonodaji, namesto da hitimo z novim zakonom? Na podlagi izvajanja takega upravljaljskega načrta in s celovito analizo izvajanja obstoječega zakona ter prekooblikovanja celovite strategije razvoja za območje TNP bi lahko pripravili nov, sodoben zakon o Triglavskem narodnem parku. Za to se zavzemamo tisti, ki se zavedamo, da pozidanega prostora ne moremo nadomestiti z novim in da ima naravno okolje s tem, da je zanimivo za obiskovalce, največji razvojni potencial. Verjamemo, da so se ti pripravljene odreči udobju na račun ohranjanja naravnih vrednot, tako kot so mu tudi domačini sposobni prilagoditi svoj razvoj. Doslej potek priprave zakona (tako na ministrstvu za okolje kot med poslanci) in razprave o skritih namenih, praznih obljubah in diktatorstvu kapitala žal kažejo, da na začetku zapisano mnenje o varstvu okolja po vsej verjetnosti drži. ●

Triglav nad Velim poljem – do kam gredo lahko buldožerji? (foto: Vladimir Habjan)

Letna skupščina Mountain Wilderness Slovenije

Besedilo: Neva Mužič

V soboto, 21. junija 2003, je bila tretja letna skupščina društva Mountain Wilderness Slovenije. V prostorih gostišča Košir v Tacnu pri Ljubljani jo je vodil generalni sekretar Viki Grošelj. Dnevni red je med drugim obsegal tiskovno konferenco ob odhodu članice Irene Mrak (organizator je izrecno želel predstavnico) na mednarodno odpravo MWI v Afganistan. Navzočih je bilo nekaj medijev, tudi TV SLO.

Odprava je mednarodna, pri organizaciji in s svetovanjem pa je sodelovala tudi MWS. Njen namen je trojen: vnovič odpreti področje Hindukuša za plezanje, pri tem pa podpreti in izobraževati domače prebivalstvo za gorske vodnike in propagirati ekološki in do domačinov prijazen turizem. Odprava naj bi splezala na Nošak in s tem po svojih močeh prispevala k ideji miru in vzpostavitvi normalnega stanja po vojaških operacijah v tej deželi.

V nadaljevanju so sledile še druge teme, na primer žgoči problemi varovanja gorskih področij pri nas; gre za poskus zmanjševanja Triglavskega narodnega parka in za načrt v zvezi s postavitvijo vetrne elektrarne na Kraškem robu (Volovja reber). V obeh primerih že posredujejo tudi druge nevladne organizacije, ki imajo za izhodišče predvsem ekološko varovanje narave in, tako kot MWS, zaščito redkih še obstoječih predelov prvobitne narave pri nas. MWS se pridružuje njihovim pobudam za preoblikovanje in dopolnitev zakona o TNP-ju. Vse to je treba posredovati odgovarjajočim predstavnikom vladnih služb in se po možnosti z njimi tudi sestati na medresorskih usklajevanjih. Prvi korak je prav gotovo preložitve odločitve o sprejetju novega zakona na jesen. Poglavitno stališče je, naj narava ostane takšna, kot je, dostopna vsakemu posamezniku v skladu z njegovimi sposobnostmi, in naj se človekove posege, ki bi pripomogli k množični dostopnosti, odločno zavrne. TNP naj obdrži sedanji obseg, v zakon pa naj se vstavi besedilo, ki določa, kaj je dovoljeno početi v osrednjem delu; kot neprimerne naj se med drugim zavrne tudi vse vojaške vaje na območju TNP. Govorilo se je tudi o novih žičnicah, feratah, in središčih za adrenalinski šport, vse v zvezi s pripravami na letno konferenco MWI v Barceloni 2004, na kateri bo ta problematika v ospredju. Enaka stališča naj bi veljala tudi glede preostale neokrnjene narave na območju Slovenije.

Glede vetrnic, ki naj bi stale na Kraškem robu (Vo-

lovja reber) in omogočile pridobivanje električne energije, se je izkazalo, da je posredovanje podatkov javnosti v zvezi s tem posegom nepopolno, da obstajajo raziskave, ki kažejo, da postavitev teh vetrnic ekonomsko ni utemeljena, da za vedno poškoduje zaščitene in redke rastlinske vrste, da uniči tudi razglede in poglede na krajino, da segajo vrtnice do 80 m v globino in da je za dostop mehanizacije potrebna široka cesta. Vse to močno in škodljivo posega v naravno krajino. MWS je proti postavitvi vetrnic, ki bi zagotovo postale nepotrebne takoj, ko bi država bolj ekonomično ravnala z energijo. Tako se MWS zavzema za manj potratno porabo energije in za izrabo obnovljivih virov, ki naj se uporabljajo selektivno.

Glede minulega dela MWS so se člani UO še štirikrat sestali na uradnih sestankih in se dogovarjali glede sponzorskih sredstev, se udeležili sestanka MWI v Grenoblu, reševali nekaj sprotnih nujnih zadev, pomagali pri odpravi v Afganistan, podprli jubilejno odpravo ob 50-letnici Everesta in odpravo na Nanga Parbat, pregledali prispele ponudbe za znak in celostno podobo MWS in pridobivali nove člane ter skrbeli za promocijo v medijih. Pridobili so tudi dovoljenje za prevod Messnerjeve knjige Rešite Alpe. Društvo je finančno pozitivno, predvsem po zaslugi glavnega sponzorja Mobitela.

Postavljena je tudi internetna stran, za katero bo odslej bolje poskrbljeno, saj se je našel prostovoljec, ki jo bo sproti obnavljal in vzdrževal, strežnik pa posoja agencija Trek Trek. V skladu z novostmi pri organizaciji MWI je društvo izvolilo tudi dva stalna predstavnika v MWI. Določen je tudi nosilec akcije v zvezi z dokončnim oblikovanjem in sprejetjem društvenega znaka. MWS se bo v prihodnje vključil tudi v razpise za pridobivanje javnih sredstev (tudi pri evropskih skladih) za ozaveševalske akcije in v ta namen je treba najprej oblikovati podroben delovni načrt. Določena je nosilka akcije. Za konec je MWS sprejel še predlog, da se vložijo zahtevek za preoblikovanje društva v društvo javnega interesa in da se skuša doseči večjo popularizacijo s sodelovanjem na komercialni televiziji, ki s svojimi odmevnimi oddajami ponuja primerno obliko promocije.

Naslednja redna skupščina bo volilna, to pomeni, da bo treba dotlej razmišljati ne le o strategiji in konceptu MWS, ampak tudi o kadrih. Na koncu se je generalni sekretar zahvalil vsem, ki so med letom aktivno sodelovali pri MWS, prepričan pa je, da se da z malo več zavzetosti vseh članov doseči še več, čeprav Mountain Wilderness Slovenije temelji na prostovoljnem in ljubiteljskem delu.

Moram pobegniti

Najlepše se zahvaljujem za objavo moje pesmi Moram pobegniti v Planinskem vestniku št. 4 v letu 2003. To je že enajsta pesem, ki je bila objavljena v vaši reviji. Ne vem, ali imate še kakšno, razen ene o Lisci. Živim v Zagrebu, vsak konec tedna in vse počitnice pa sem preživel v Sloveniji (50 let v Trentii!). Zdj sem v pokoji (kot profesor književnosti) in mi zaradi starosti noge ne dovolijo več, da bi hodil v gore. Zato mi je bila objava pesmi prijetno presenečenje. Še enkrat hvala! S prisrčnimi pozdravi

Rudolf Travnič

Avtorju pesmi sporočamo, da nimamo »na zalogi« nobene njegove pesmi več, zato ga vabimo, da nam še kaj pošlje.

Uredništvo

Planinski kodeks

Na pohodih si »nabiramo zdravje« za boljši jutri. Dobro počutje ob žuborečem studenčku dobro de. Ob poteh občudujemo »rošce«, vsrkavamo njihov vonj in prav je, da se upošteva planinski kodeks in »rošce« pusti tam, kjer so. Krivično je trgati zlasti osamele cvetove. Če bi jih predtem kdo odtrgal, jih prav gotovo ne bi bilo več tam. Če bi »rošce« jokale, bi iz prenekaterih vrečke tekle grenke solze. Ne »izživljajmo« svojih strasti nad njimi. Če že hodimo med zelenjem in kamnito sivino, pustimo negativne misli doma, politične pa so tako ali tako bolezen naše dobe. Prepričan sem, da se med pohodniki »kujejo« spoznanja, prijateljstva in tovarišstvo. Beseda tovariš je stara znanka v slovenski poeziji. Prihod na vrh grebena je po navadi nagrajen s pesmijo. Pesem ob šilcu »prekuhanega« bolje zveni. Njen zvok se je v našem primeru slišal v dolino Trnovske domačije na Otlci, od tam pa je zavnel klic moža: »Še eno zapojte!« Takrat se je iz skupine zaslišal glas doraslega nezgane spola: »Samo partizanske

ne!« Od tistega trenutka sem imel pokvarjen dan. Menim, da nobena pesem ni tako »grda« (kot je lahko posameznik v besedi), da bi kvarila planinski svet. Ko se za trenutek ustavljam ob spomenikih in drugih pomnikih, sodijo zraven tudi partizanski in njihovi simboli z zvezdo, čeprav nekaterim ta ni všeč. V tujini, v naši državni sosesčini, tako tradicijo spoštujemo in negujemo, le v Sloveniji postajamo drugačni od drugačnih. Osebnostno nameravam gojiti pridobitve NOB, v katerem so žrtvovali svoja življenja tudi ugledni gorniki – planinci.

Janko Mlakar

Ali res stoletnica?

V šesti številki letošnjega Planinskega vestnika je Aljoša Rehar seznanil slovensko planinsko javnost, da vipavski planinci letos praznujejo 100 let planinstva na Vipavskem in da bo PD Vipava ob letošnjem častitljivem jubileju pripravilo še poseben zbornik. Avtor navaja, da je bila **vipavsko-ajdovska podružnica** »ustanovljena že v začetku leta 1903, vendar pa je bilo treba dobiti pravno potrditev z odlokom namestništva v Trstu. To se je zgodilo 16. novembra 1903.« Zadnji podatek je pravilen, vendar prva dva nista točna, saj niso ustanovili vipavsko-ajdovske, pač pa **ajdovsko-vipavsko podružnico**. Slovenskega planinskega društva in njene ustanovitve ni bilo v začetku leta, kakor je razvidno iz doslej dostopnih dokumentov, objavljenih in še ne objavljenih.

Nekaj mesecev potem, ko je bila zgrajena vipavska železnica do Ajdovščine, lahko v goriški Soči z dne 17. 1. 1903 med poročili iz Ajdovščine preberemo spodbudne misli, naj »vplivnejši možje v Ajdovščini razmotrijo, ali ne bi kazalo ustanoviti podružnice SPD za ajdovski okraj, saj v času, ko tuji iz bližnjega Trsta že prihajajo v naše kraje, da se nasrkajo planinskega zraka, poljedeljsko in železniško ministrstvo rade volje gmotno podpira taka

društva. Sicer se utegne zgoditi, da si bodo ti tuji obiskovalci naših krajev ustanovili »svoj« Alpenverein«, kakor se je to zgodilo v Škocjanu na Krasu«.

V četrti številki Planinskega vestnika iz leta 1903, ki zagotovo ni izšla v začetku leta, piše: »Nova podružnica se snuje v Ajdovščini za okraja Ajdovski in Vipavski.« V kazalu tega časopisa za leto 1903 in nato vse do leta 1913 zasledimo pri rubriki o podružnicah besedilo »Ajdovsko – Vipavska«.

Osrednji odbor SPD v Ljubljani je v doslej neobjavljeni prošnji z dne 10. julija 1903 zaprosil c. kr. namestništvo v Trstu, da namenava skladno s potrjenimi dopolnitvami svojih pravil ustanoviti novo podružnico z imenom Podružnica Slovenskega planinskega društva v Ljubljani **za sodna okraja Ajdovščina in Vipava s sedežem v Ajdovščini** in da zato prilaga pravila nove podružnice v petih izvodih in hkrati prosi, naj rešitev te prošnje dostavijo načelniku pripravljalnega odbora Antonu Lokanju, županu v Ajdovščini.

Priložena in 16.11.1903 potrjena pravila, ki sem jih dobil v tržaškem državnem arhivu 2. julija 2003, se glasijo Pravila podružnice »Slovenskega planinskega društva v Ljubljani« za sodna okraja Ajdovski in Vipavski s sedežem v Ajdovščini, njihov 1. člen pa ponuja besedilo: »Podružnica se imenuje: Podružnica Slovenskega planinskega društva in Vipavski in ima svoj sedež v Ajdovščini«. Torej je zaporedje dveh krajevnih imen ali njihove pridevniške oblike povsem nasprotno, kot ga navaja Aljoša Rehar.

Vendar je bolj pomembna kot to zaporedje **navedba kraja sedeža**. Iz nje je razvidno, da je **imela podružnica sedež v Ajdovščini**.

Samokritičnost je bistveni spremljevalec vsakega raziskovanja in iz njega izhajajočega informiranja. Zato naj bi bila informacija kar najbolj blizu resnici, objektivna in nikakor podvržena trenutnim interesom. Upošteva je to načelo in etično pravilo ne smem obiti naslednjih podatkov:

Člani podružnice so v veliki večini bili prebivalci Šturij in Ajdovščine, odborniki in predsedniki ter njihovi namestniki, razen Edmunda Čibeja, pa le iz obeh omenjenih krajev. Zavedati se je treba, da sta tedanji občini Ajdovščina in Šturije sodili v dva sodna okraja – prva v ajdovski s sedežem v Ajdovščini, ki je spadala v Goriško glavarstvo, in druga v vipavski s sedežem v Vipavi, ki je bila v deželi Kranjski. Osveščenost o pomembnosti planinstva se je strnila prav v mladem slovenskem meščanstvu in inteligenci obeh tedanjih sosednjih in »mejnih« občin in se izrazila brž po izgradnji železnice leta 1902.

V sicer slovensko nabojni Vipavi pa se je ta osveščenost zgodila nekaj let pozneje, kar dokazujejo podatki o članstvu: po stanju 25. maja 1911 je med 38 člani ajdovsko-vipavske podružnice bil iz Vipave le zdravnik Pavel Kanc! Dve leti pozneje, ko so v Vipavi ustanovili svojo podružnico, je bilo stanje članstva mnogo boljše: nova podružnica je štela 19 članov. Pomembno! Kaj torej ne ustreza? Sedež Posoške podružnice je bil tedaj v Tolminu, zato ne Goričanom ne Kobaridcem, od koder so bili tudi njeni člani, ne pride na um, da bi pozneje ustanovljeno SPD Gorica ali PD Kobarid praznovalo svoje rojstno leto tedaj, ko ga praznuje Planinsko društvo Tolmin.

Pa še to: Ime Vipavec je bilo v tistih časih dvopomensko, kakor je tudi danes, a z drugačno težo v rabi. Označevalo je prebivalca kraja Vipava – okoličani so sicer uporabljali ime Tržan, v večji meri pa prebivalca Vipavske doline. Zato je treba citirano besedilo, ki ga Aljoša Rehar povzema iz druge številke Planinskega vestnika iz leta 1905 »Četudi Vipavec kot pravi dolinec ...«, dojemati s tedanjim prevladujočim pomenom.

Delovanje Planinskega društva Vipava je v vsakem primeru pohvale in zavidanja vredno. A kaj je ali bo s praznovanjem 100-letnice?

Rajko Slokar

Stene, ki se jim ne moreš upreti

Slovenske stene, izbor najlepših plezalnih vzponov, Tine Mihelič, Rudi Zaman, Didakta, Radovljica, 2002

Knjiga za alpiniste, ki na svet okrog sebe gledajo s srcem, ki v skalovju ne vidijo samo pelzalskega izziva, ki jim v telesu še poje duh alpinizma. Kdor pozna slog pisanja **Tineta Miheliča**, bo razumel. V »navetici« z **Rudijem Zamanom** je nedavno izvedel »prvo ponovitev« **Slovenskih sten**. Knjiga, ki je prvič izšla pred šestnajstimi leti, je knjiga, ki jo berejo tudi nealpinisti. In ne samo berejo, berejo z velikim navdušenjem. Kar 160 smeri v 55 slovenskih stenah se skozi njuno pero odstre v vsej svoji mogočnosti in lepoti, da pa je vtis popolnejši, poskrbe lepe Fotografije z vrisanimi smermi. Za tiste, ki se na osnovi opisa v steno zares odpravijo (in kdo bi se temu mogel upreti?!), so priložene še skice smeri. Sicer pa je kar 430 strani debela knjiga, ki je tudi po tej strani v slovenskem prostoru »prvenstvena«, ena sama ljubezen in veselje nad belimi platmi, ostrimi rogli, drznimi prečnicami, temačnimi grapami. O vsaki steni bralec najprej izve osnovne podatke, ki so kljub nekaterim zgodovinskim dejstvom podani sila privlačno, zatem pa sledijo opisi smeri. Izhodišče, dostop, sama smer in sestop. In da kdo ne bi mislil, da v sami smeri le plezamo levo in desno in še en raz-

težaj. Ne, avtorska naveza v skali opazi prelepe police, imenitne lope, da bi se človek kar naselil v njih, poleg tega pa ne manjka tudi nekoliko hudomušnih vstavkov – denimo tisti pri Resnikovi smeri v Križevniku, kjer pri dostopu do smeri piše, da ga ni, saj lahko soplezalec varuje kar s pograda v bivaku.

Popotovanje po slovenskih stenah pričnemo s Peco, potem pa se preko Uršlje gore vzpnemo do našega visokogorskega sveta Kamniško-Savinjskih Alp. V Herletovi v Ojstnici je prvič pri nas »pel sveder«, v Dedcu je znameniti Cic splezal prvo »šestico«. Že omenjena dejstva kažejo, da so v izboru predvsem klasične smeri in stene, četudi se nekatera »plezališča«, kot je denimo Osp, niso izmuznila – je pa res, da sodobnih »akrobatskih« smeri v knjigi ni. Izbor vključuje tako medvojnne »skalaške« smeri kot podvige s konca dvajsetega stoletja. Težavnost vzponov sega od alpinističnih »sprehodov«, kot jih ponujajo Zeleniške špice ali Šija Brane, pa do Travnikovega Črnega bisera in podobnih stenskih mojstrov. Od našega najbolj vzhodnega gorstva zatem zaplezamo v Julijce – Karavanke so strme le na avstrijski strani. Stenam nad Krmo je namenjenih kar 22 strani, planiški »zid« (Mojstrovka-Šite) jih zavzame 28, čez vse pa se razpne Stena (Triglavska severna stena), ki sta ji avtorja namenila kar 51 strani (slaba osmina knjige). Saj opravičilo ni potrebno, kajti vsaka smer v Steni ima svojo zgodovino: veličastna, tvegana dejanja, pogosto v obupnih razmerah. In vsako dejanje je podpisano z velikimi imeni. Če pogledamo samo znameniti Čopov steber – prva plezalca, Pavla Jesih in Joža Čop, sta ga preplezala v dramatičnih razmerah, enako se je zgodilo prvim zimskim alpinistom v njem (Šrauf, Aleš in Tonač). Ob slednjih želimo opozoriti še na eno značilnost knjige – namreč, avtorja pogosto uporabljata le imena znanih alpinistov ali njihove vzdevke. Glede na to, da gre za izbor vzponov in da so »izbrance« večinoma preplezali slavni in znani alpini-

sti, ni pravzaprav nič narobe – morda celo prispeva k »domačnosti« knjige. Popotovanje po stenah seveda ne more brez soških sten – Lepe Špice, Srebrnjaka, Jerebice ... V Julijskih Alpah pa se ne zadržujemo le v stenah, pač pa nas avtorja pošljeta tudi na imenitna grebenska plezanja – manj »uplezane« na greben Kukova špica – Škrlatica (10 strani opisa z različicami, ki jih ponuja samotni svet martuljskih gora), tiste iz »špice« pa na prečnice Goličica – Kanceljni – Planja. Ne nazadnje pa je nekaj lepih sten tudi v bolj mehkoobnih koncih, tako sta v izboru tudi bohinjski Jezerski Stog in Novi vrh, že na primorski strani.

Tudi grafična podoba knjige je značilna – na ovitku v modrem, noč naznanjajočem ozadju, žarijo stene nad Krnico – od Škrlatice do Rogljice. Edinole tiskarski škrt je na nekaj mestih v knjigi »požrl« presledke, pa Grlo dvakrat zamenjal z Gulcami (str. 256), drugih večjih pripomb pa ni. Tako prenovljena izdaja – avtorja sta vanjo dodatno uvrstila Mrzlo goro, Veliko Babo nad Jezerskim, Oltar, Rušico in Loško steno – je reprezentativna (tako je v mnenju o potrebnosti izdaje zapisal Stanko Klinar). Resnično – izboru sten nimamo kaj zameriti, besedilo pa je tako in tako razred zase. Hrepenenju se preprosto – zahoče v skale (O. Župančič).

Marjan Bradeško

Slavje PD Dovje – Mojstrana

Planinsko društvo Dovje – Mojstrana je 21. junija 2003 proslavilo stoto obletnico ustanovitve podružnice Slovenskega planinskega društva (SPD) v sodnem okraju Kranjska gora (danes kranjskogorski in jeseniški občini). Slavnostni govornik je bil Tone Škarja, podpredsednik Planinske zveze Slovenije, ki je povedal: »Okrogle obletnice so povod za slavlja, slavlja pa so pomembna, ker se na njih ozremo v

zgodovino. Pogled nazaj nam pokaže le tisto, kar je obstalo, kar se je pokazalo za vredno življenja. Duh dobe in barve takratnega življenja so se izgubili, vidimo le ogrodja, okostja, otoke, ne pa veznih grebenov med njimi, ker jih je pač zalilo morje časa. S sedanjega, na videz udobnega in varnega položaja presojamo pomen dogodkov, mejnih kamnov slovenskega planinstva. Prvi poskus, pravzaprav prvo pravo planinsko društvo so bili Triglavski prijatelji v letih 1872-1874. Po dveh letih so ustanovitelja službeno premestili in društva je bilo konec. Iz tega se vidi, kako pomembni so posamezniki, ljudje, ki začutijo klic dobe in imajo sposobnost prižgati iskro še v drugih. Tako sta se iz množice pojavila Trubar in Prešeren na področju jezika, Slomšek in Maister na področju meja slovenske države, tako so se pojavili tudi organizatorji slovenskega planinstva. Ni šlo za samo planinstvo, to je dobro uspevalo tudi Avstrijcem v naših gorah, šlo je za slovensko planinstvo, za slovenski jezik in slovenska imena v naših gorah.

Kot vedno je bilo to delo narodno zavednih izobražencev (preprosto ljudstvo ni imelo ne časa in ne denarja, v gorah so kvečjemu delali). Iz enakih razlogov kot prve tri podružnice deset let prej je pred sto leti nastala podružnica SPD za sodni okraj Kranjska gora, to je za Zgornjesavsko dolino. Ob nemško-avstrijskih podružnicah je zrasla slovenska planinska organizacija, ob vodnikih avstrijskih društev so se pojavili vodniki SPD in končno – ob reševalnih postajah avstrijsko-nemških društev je bila ustanovljena slovenska služba za reševanje v gorah. Odločilni dejavnik je bila tudi narodna zavest, ne samo planinstvo, in isti ljudje so se pojavljali na različnih področjih, tudi v kulturi in gospodarstvu. Tako smo iz ljudstva postajali narod in končno smo dobili še državo – spet po zaslugi peščice, ki je pravi čas začutila premike zgodovine. Ali bomo kdaj postali tudi nacija, pa ni odvisno le od peščice, temveč od večine. Nacija ima nacionalno (sa-

mo)zavest namreč vgrajeno že v genih in samodejno ravna, kot se ponosnemu in samozavestnemu ljudstvu s svojo lastno državo spodobi.

Takratni planinski voditelji so delovali lokalno, mislili pa globalno, če uporabim ta karikirani rek. V popolnem pomenu besede so delali za svoj kraj in dolino ter hkrati gradili skupno slovensko piramido. Morda je bil pritisk tujcev tisti, ki jim je pomagal držati skupaj – v nasprotju z današnjim dnem, ko se ukvarjamo predvsem sami s seboj, za skupne stvari pa naj skrbi kdo drug; kdo je to, nas niti ne zanima. A če ne znamo določiti višjega skupnega slovenskega interesa, tudi Evropejci ne bomo kaj pridali.

Tale dolina z gorami ima velik realen pomen za slovensko planinstvo in turizem, ima pa v sebi tudi veliko simbolike, tudi glede prej povedanega. Vsak Slovenec ima kak bližnji grič, hrib ali goro, vsi pa imamo en sam, vsem skupni Triglav. Vsako področje našega življenja in dela ima svoje hribočke, ima pa tudi svoj »Triglav«. Delati je treba zase in za skupnost, misliti prav tako. Nekaj delamo v društvih, nekaj pa združujemo naše skupne zveze v »Triglavu« (PZS). To dvoje si ni v nasprotju, dopolnjuje se in je celo medsebojni pogoj: ne more biti dobre PZS brez dobrih društev, pa tudi dobrih društev ne brez dobre skupne zveze. To nas mora usmerjati.

Aljaž, Lavtičar, Demšar, Tičar so to vedeli in so tako ravnali. Saj se spomnimo(?): »Slovenijo Slovencem – niti pedi slovenske zemlje tujcem.« Zapustili so nam lepo dediščino, ki je ne smemo le varovati in stlačiti v muzej, pač pa razvijati in jo plemenititi naprej, ji vedno znova vdihavati življenje. Koliko smo vredni kot dediči teh naših velikih mož, koliko smo zares Slovenci, to je vedno živo in zares pomembno vprašanje za vse in vsakogar izmed nas; vprašanje, na katero nam vest lahko vsak hip odgovori.

In okrogla obletnica, kot je tale stota zgornjesavskega organiziranega planinstva, je še posebno pomemben in slovesen trenutek,

trenutek za slavje, za vprašanja in za odgovore. In za zavezo! Zavedanje naše zgodovine nam bo pomagalo stati in tudi obstati.«

Slavnostni dogodek je bilo odprtje elektrifikacije Mojstrana-Vrata. Ob izpolnitvi te dolgoletne želje planincev je predsednik društva Miro Eržen povedal, da so v Aljaževem domu in učnem središču Šljajmerjev dom doslej pridobivali energijo s kombiniranim sistemom dizelskega agregata in sončnih celic. Za električno napeljavo so od Mojstrane do Vrat položili desetkilometrski zemeljski in telefonski kabel. S to pridobitvijo so zmanjšali hrup in izpušne pline, poleg tega pa drogovi ne bodo okrnili lepote doline. Za približno 65 milijonov tolarjev vredno nalozbo so sredstva prispevali Elektro Gorenjska, Telekom Kranj, občina Kranjska Gora, nekaj pa tudi društvo. Z nalozbo so o sebeh olajšali delo, sezona pa se bo morda podaljšala; izboljšale so se tudi razmere v Šljajmerjevem domu, v katerem lahko zdaj uporabljajo audio-vizualna sredstva. Elektrifikacija bo omogočila tudi graditev majhne čistilne naprave za Aljažev in Šljajmerjev dom. V. H.

50 let PD Ptuj, 20 let Haloške planinske poti

Na najvzhodnejšem delu Karavank, pod vrhom 882 m visoke Donačke gore, so planinci PD Ptuj 31. maja 2003 pripravili slovesnost, namenjeno kar nekaj jubilejem, ki jih praznujemo v letošnjem letu. Zbralo se je kakih 750 planincev, ki so prehodili zadnjo etapo haloške poti od Narapelj do Donačke gore. Pohodniki so med potjo občudovali lepote pokrajine in kulturne znamenitosti. Pri Rudijevem domu, prijazni planinski postojanki, je potekal imeniten kulturni program, ki se je v poznem popoldnevu prevesil v pravo planinsko doživetje ob ubranih zvokih glasbe. Spoštovanje do 50-letnice PD Ptuj so s svojo na-

vzočnostjo izkazali številni gostje in planinci iz širne Slovenije: podpredsednika PZS – Adi Vidmajer in Slavica Tovšak -, predsednik komisije za pota Tone Tomše, predsednik MDO PD Podravja Janko Kovachič, predsednik MDO Pomurja Jože Rožič ter predstavniki številnih društev iz Podravja, Zasavja, Ljubljane in drugod. Pozdravne besede zbranim sta izrekla tudi župan občine Rogatec Martin Mikulic in županja občine Majšperk Darinka Fakin. Zgodovina ptujskih planincev se je začela že pred uradno ustanovitvijo društva, ko so se posamezni planinci aktivno vključevali v dejavnost tedaj delujočih društev. Natanko v letu 1953 so se odločili za svojo lastno pot in razvoj. To odločitev so nato leto za letom dokazovali s številnimi dejavnostmi na področju izobraževanja, propagandne dejavnosti, orientacijskih tekmovanj ter pohodništva doma in v tujini. Pred leti so ustanovili alpinistični odsek in se preizkusili v športnem plezanju.

Že v prvih letih delovanja je društvo namenilo posebno skrb mladim planincem. V šolskem letu 1957/58 je nastala prva mladinska sekcija na ptujski gimnaziji. Iz nje so pozneje izšli mnogi aktivni planinski delavci in se uspešno uveljavili na različnih področjih planinske organiziranosti.

*Ptujsko veselo razpoloženje
(foto: Primož Trop)*

V najboljših časih je imelo društvo 1200 članov. Število se je v zadnjih letih zmanjšalo, še vedno pa jih je 675. Zelo razveseljiva je ugotovitev, da je med njimi kar polovica mladih. Za delo z njimi in tudi odraslimi planinci je društvo usposobilo več kot 60 vodnikov, markacistov, mentorjev in inštruktorjev planinske vzgoje. Mladi planinci so segali po najvišjih mestih na občinskih, regijskih in državnih orientacijskih tekmovanjih. Odlično so se izkazali na tekmovanjih v menjenju znanja iz planinske tematike, ki jih prireja Mladinska komisija PZS – Mladina in gore. Prenekateri planinec, zrasel iz mladinskih planinskih vrst, je danes član katerega izmed organov PZS.

Vsi slovenski pohodniki poznamo priljubljeno transverzalo pot – Haloško planinsko pot, ki vodi po čudoviti pokrajini, obogateni z naravno in kulturno dediščino, obsijani od sonca, pokrajini prijaznih ljudi in pravega pragozda. Pot vodi od gradu Borl do Donačke gore, na kateri so v davnih časih gospodarile čarovnice. Od leta 1983 do danes jo je prehodilo več kot 2000 planincev, ki so v potrditev oddali lične žigosane dnevnike na sedežu društva.

Planinski programi Ptujčanov so pestri, kot je pestra njihova dejavnost. Praznovanje, ki se je začelo na Donački gori, se bo nadaljevalo tudi v jesenski čas. Na dan ustanovitve, 25. novembra 2003, bodo pripravili slovesno akademijo in povabili v goste mojstra planinske fotografije Frančka Vogelnika.

Planinskemu društvu PD Ptuj v imenu predsedstva PZS in vseh planincev iskreno čestitamo ob visokem jubileju, njihovem neutrudnemu in večkratnemu predsedniku Tonetu Purgu pa želimo uspešno vodenje ptujskih planincev še naprej. Slavica Tovšak

110 let PD Kamnik

V soboto, 21. junija, je bila v Domu kulture v Kamniku slavnostna

*Prisotne je pozdravil predsednik PD Kamnik Dušan Štefula
(foto: Emil Pevec)*

akademija v počastitev ustanovitve prve podružnice Slovenskega planinskega društva, katere naslednik je PD Kamnik. Po uvodnih nagovorih gostov (navzoče so med drugimi pozdravili predsednik PD Kamnik Dušan Štefula, župan kamniške občine Tone Smolnikar, predsednik PZS Franci Ekar, ljubljanska županja Danica Simšič in nekdanji predsednik predsedstva SRS Janez Stanovnik) in kulturnem programu, v katerem so med drugim nastopali Kamniški koledniki, duet Jožica Kališnik in Božo Matičič, Polklorna skupina DU Kamnik, ansambel bratov Poljanšek in člani planinske skupine iz OŠ Stranje, sta predsednik kamniškega PD Dušan Štefula in načelnik propagandnega odseka Stane Simšič podelila priznanja. Hkrati je predsednik PZS odlikoval PD Kamnik za izredni prispevek k razvoju planinstva z najvišjim priznanjem Zveze – plaketo Štirje srčni možje. Med navzočimi na prijetni prireditvi je bil deležen odobravanja predvsem predlog, da bi v Kamniški Bistrici postavili spomenik Valentinu Slatnerju – Bôsu v naravni velikosti. Legendarni Bôs je namreč imel veliko zaslug za razvoj planinstva v Grintovcih. Po slavnostni akademiji je društvo za goste pripravilo še pogostitev. Planinski zanesenjaki s kamniškobistriške ravnice so v ne-

Formalnih pogovorih našli še odgovor na marsikatero vprašanje, ki jim ga zastavlja sodobni čas. E. P.

PZS na proslavi v Nepal

Kot smo že poročali v prejšnji številki vestnika, so konec maja v Katmanduju v Nepal potekale slovesnosti ob petdeseti obletnici prvega vzpona na Everest. Navzočih je bilo več kot 500 povablencev iz približno 60 držav. Planinsko zvezo

Slovenije sta zastopala predsednik Franc Ekar in podpredsednik Tone Škarja, ki je leta 1979 vodil našo odpravo na vrh najvišje gore sveta. Od Slovencev pa so bili tam tudi zakonca Marija in Andrej Štremfelj, Pavle Kozjek in Viki Grošelj.

Franc Ekar je to priložnost izrabil tudi za vrsto pomembnih uradnih in delovnih srečanj. Sprejel ga je predsednik nepalske planinske zveze (Nepal Mountaineering Association) Ang Tshering Sherpa. Ekar mu je v imenu PZS izročil posebno priznanje, ki si ga njihova zveza zaradi dolgoletne podpore slovenskim dejavnostim v Himalaji brez dvoma zasluži. Oba predsednika sta tudi podpisala pismo o nameri, ki je lahko pomembna podlaga za sodelovanje v prihodnosti.

Sorodna organizacija je *Nepalska planinska Federacija*. Med pogovorom z njenim predsednikom Tekom Chandra Pokharelom so podarili organizacijska in logistična področja sodelovanja.

Predsednik Ekar je obiskal tudi nepalsko himalajsko reševalno zvezo, ki že 29 let pomaga pri reševanju ponesrečencev v Himalaji.

Delovna srečanja je imel Franc Ekar s predsednikom planinske zveze Češke Jiříjem Novakom ter s tajnikom Hrvaške planinske zveze Darkom Berljakom. Pogovarjali so se o tekočih problemih, kot so ev-

Predsednik PZS Franci Ekar se je srečal tudi z prvopristopnikom na Mount Everest Edmundom Hillaryjem

ropske pešpoti, inFormiranju članstva, literaturi in popustih v kočah.

Najboljše priložnosti za stike med gosti so bile med sprejemi. Odmeven je bil sprejem na vrtu angleškega veleposlaništva, na katerem je vse goste pozdravil Edmund Hillary, prvopristopnik na Everest. Tam so bili tudi sin šerpe Tenzinga, drugega prvopristopnika, Reinhold Messner in prva ženska na Everestu, Japonka Junko Tabei. Ta je celo obljubila, da bo v prihodnosti skušala obiskati Slovenijo in se vzpeti na Triglav. Podobne sprejeme sta organizirala tudi nepalski kralj in princ in s tem dala dogodka še posebno težo.

Predstavniki posameznih držav so v spomin na dogodek zasadili kakih 500 dreves. Predsednik PZS Franc Ekar je zasadil tiso.

Hkrati z veličastnimi proslavami pa so potekala tudi resnejša in bolj strokovna srečanja, na katerih je prevladovala predvsem skrb za prihodnost Himalaje in ohranjanje njene narave in kulture ljudi pod njo. Danes pravzaprav nihče ne ve, kako naprej, kam z množico ljudi, ki si želijo v te kraje. Leta 1960 je na primer obiskalo Nepal približno 6000 obiskovalcev, leta 2001 pa že kar 360.000. Med dogodki v Katmanduju je bilo menda v bazi po Everestom kakih 1000 ljudi, tam so imeli celo internet caFFE! Po eni strani vsi ti gosti prinašajo tej revni državi prepotraben dohodek, po drugi pa jo tudi nezadržno spreminjajo. Indok PZS

Občni zbor Območne markacijske skupine Podravja

Vodniki in tudi oskrbniki planinskih koč opažamo, da se število pohodnikov in planincev v zadnjih letih krepko povečuje, zato tudi vzdrževanje naših planinskih poti zahteva vedno več pozornosti in časa, pa tudi usposobljenih ljudi – markaci-

stov. Le redki pohodniki se na dobro vzdrževanih in označenih poteh spomnijo, da je to delo opravil nekdo, ki je žrtvoval veliko ur svojega prostega časa za to, da so poti varne in lepo vzdrževane. Žal pa je dela voljnih prostovoljcev malo, zato so kritike na račun vzdrževanja poti pogostejše kot pohvale in zavedamo se, da kljub vsemu vloženemu trudu nas markacistov naše poti še dolgo ne bodo takšne, kot si jih vsi želimo. Pri tem nam obilno pomagajo narava s svojimi vremenskimi vplivi in gozdarji, ki pogosto podrejo prav tisto drevo, na katerem je bila zarisana naša markacija, najdejo pa se tudi nepridipravi, ki jih moti prav vse, posebno pa naši smerokazi in obvestilne table.

Zaradi lažjega dela smo slovenski markacisti razdeljeni na skupine in poti v naših podravske koncih vzdržuje območna markacijska skupina Podravja, ki jo vodim četrto leto.

V tem času smo veliko naredili, saj nam je uspelo krepko prevetriti podatke o še aktivnih markacistih. Uspelo nam je uspešno izpeljati in končati dva tečaja za markaciste in tako smo dobili 70 novih izšolanih markacistov. Z velikim razumevanjem načelnikov markacijskih odsekov pri posameznih planinskih društvih nam je uspelo opisati vse naše poti, naša neutrudna tajnica Tatjana pa je zapise uredila ter pripravila za kataster, ki našim potem zagotavlja tudi pravno veljavo v obdobju, ko država veliko premoženja v naravi vrača nekdanjim lastnikom.

V letu 2002 smo skupaj z avstrijskimi markacisti pripravili prvo mednarodno akcijo označevanja in čiščenja poti v sklopu akcije Markirajmo Slovenijo, v okviru tečaja za markaciste pa so naši tečajniki pod vodstvom izkušanih inštruktorjev in tehnične ekipe slovenskih markacistov uredili in dodatno zavarovali pot ob reki Lobnici pri slapu Šumik na Pohorju in naredili najdaljši most na naših planinskih poteh pod malim slapom, ki si ga zagotovo velja ogledati. Markacisti območne markacijske skupine Po-

dravja smo v letu 2002 skupaj opravili 3200 prostovoljnih ur pri vzdrževanju in označevanju naših poti. To bi lahko ovrednotili tudi v denarju, in sicer gre za 3.200.000 tolarjev, če ne štejemo uporabe svojih vozil in raznega orodja, ki ga markacisti v nekaterih društvih kupijo kar sami.

29. marca 2003 smo imeli markacisti Podravja na turistični kmetiji Brunček pod Urbanom občini zbor. Najlepši del programa je bilo za nas gotovo razvitje naše zastave. Prvič v zgodovini obstoja območne markacijske skupine Podravja je ob pomoči načelnika markacistov Slovenije Toneta Tomšeta in vodje meddržstvenega odbora Podravja Janka Kovačiča zaplapolala naša zastava. Občni zbor je potekal v prijateljskem in prijetnem ozračju, vodje markacijskih odsekov pri posameznih društvih so v nekaj besedah opisali delo svojih markacistov v letu 2002, načelnik markacistov Slovenije pa je predstavil novi in zelo težko pričakovani učbenik za markaciste. Ob koncu zбора pa nas je čakala še prijetna dolžnost. V letu 2000 smo naši Tatjani, ki že vrsto let z veliko volje in srčnosti opravlja tajniško delo za našo območno markacijsko skupino, zraven pa več kot pridno delala tudi kot markacistka in v zadnjem času kot markacistka inštruktorica sodeluje tudi pri izobraževanju novih markacistov na tečajih, prvič podelili priznanje MARKACIST LETA, ki je idejno in oblikovno delo nas podravske markacistov. Odtlej priznanje podeljujemo vsako leto in tokrat sta ga prejela markacijski odsek PD Paloma Sladki vrh za izjemno delo na poteh okrog Šentilja ter Marjan Obrovnik iz PD Ruše, ki je s svojim delom na vseh področjih, posebno pa pri urejanju poti ob Lobnici pri slapu Šumiku, priznanje resnično zaslužil. Po mnogih letih pa nam je na našem občnem zboru uspelo podeliti še najvišja priznanja PZS – KnaPelčeve diplome. To je priznanje za življenjsko delo in veseli smo, da smo jih lahko podelili Jožetu Predanu, Jožetu Brezniku iz PD Skalca

Hoče in Vinko Dobrili iz PD Tam. Žal pa moram opozoriti na slab odnos PZS do markacistov, saj je najvišje priznanje markacistom za življenjsko delo, Knafelčeva diploma, v hudo slabem stanju. Zelo je obledela; verjetno je minilo kar nekaj časa, odkar je bila natisnjena. Markacisti Podravja predlagamo, da se diploma uredi v skladu z njeno vrednostjo, saj so merila za pridobitev izredno stroga in zato naj bo njen videz v skladu s tem. Markacistom, ki so v letu 2002 aktivno sodelovali v akcijah, smo v imenu MDO Podravja podelili kape z napisom markacist.

Pred nami je spet čas, ko bomo morali prijeti za delo. Če bi se kdo izmed vas, drage bralke in spoštovani bralci, želel pridružiti našim vrstam, bomo zelo veseli. Za vse informacije lahko pokličete na PD Maribor Matica (tel.: 022512962), o naši dejavnosti pa lahko preberete tudi na spletni strani na naslovu pdmbmatica@email.si. Lep markacijski pozdrav in varno hojo po naših poteh vam želim. Boris Pučko

PD Delo plaketa Hrvaške planinske zveze

PD Delo je imelo 8. marca na Rašici 32. letni občni zbor. Med gosti so bili tudi naši prijatelji iz pobratenega PD Grafičar iz Zagreba. Predstavniki omenjenega društva Nikolaj Levičnik je poskrbel za popolno presenečenje. Vse navzoče je nagovoril: »Leta skupnega družjenja naglo minevajo, pa se nam vseeno zdi, da se še nismo dobro spoznali. Trideset let je že, odkar smo se planinci Dela in Grafičarja prvič srečali na Kumu. Vse drugo je znana zgodba in sodi v zgodovino slovenskega in hrvaškega planinstva. Marsikomu se zdi neverjetno, če mu povemo, da naši društvi že tako dolgo gojita prijateljstvo in da to niso le formalni odnosi. Čeprav bo od podpisa listine o po-

bratenju med društvoma šele septembra letos preteklo 25 let, mislimo, da je vaš občni zbor prava priložnost za zahvalo za vsa leta tovarništva in prijateljstva. Da pa to obdobje ne bi bilo pozabljeno, smo vam pripravili majhno presenečenje: predlog za podelitev priznanja. PD Delo iz Ljubljane je bilo ustanovljeno leta 1971. Kmalu po ustanovitvi, že leta 1974, je začelo sodelovati s planinskim društvom Grafičar iz Zagreba, najprej v obliki srečanj na izletih. To sodelovanje je leta 1978 pripeljalo do podpisa listine o pobratenuju in še tesnejšem sodelovanju. Odtlej se vsako leto načrtujejo skupni izleti, nekateri so postali že kar tradicionalni. Mednje sodijo aprilska srečanja na Rašici oziroma Kisovcu v organizaciji planinskega društva Delo in jensenska na Medvednici v organizaciji planinskega društva Grafičar. Planinci Dela so tako spoznali Bije-le stene in kapelsko planinsko pot, Biokovo, Hvar, velebitsko planinsko pot, Gorski Kotar, Risnjak in tako naprej, planinci Grafičarja pa Komno, Karavanke, Škofjeloško hribovje, Porezen, Blegoš ... Planinci Dela so večkrat sodelovali tudi na delovnih akcijah pri vzdrževanju planinskega doma Grafičar. Sodelovanje obeh društev se tudi po ustanovitvi samostojnih držav Slo-

venije in Hrvaške ni pretrgalo, med domovinsko vojno pa se je še poglobilo, tudi v obliki humanitarne pomoči. Za svoje zgledno delo pri razvoju obojestranskega sodelovanja je več članov planinskega društva Delo že prejelo priznanja Hrvaške planinske zveze in PZS. Predlagali smo, da se ob 25-letnici pobratena kot priznanje za dosežek pri razvoju planinstva in dolgoletnega sodelovanja obeh društev planinskemu društvu Delo podeli plaketa Hrvaške planinske zveze. Komisija za priznanja Hrvaške planinske zveze je našemu predlogu ugodila in planinskemu društvu Delo kot prvemu in edinemu planinskemu društvu v Sloveniji dodelila najvišje odlikovanje – plaketo Hrvaške planinske zveze.« Danica Leban

Planinska orientacijska tekmovanja vedno bolj razširjena

Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije (MK PZS) in PD Vipava sta ob sodelovanju planincev iz Podnanosa in Nove Gorice 17. maja na območju Nanosa organizirala letošnje Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT) – državno tekmovanje najboljših ekip v planinski orientaciji. Udeležilo se ga je 82 ekip z več kot 300 tekmovalci iz vse Slovenije, ki so se na tekmovanje uvrstili kot najbolje uvrščeni v osmih področnih orientacijskih ligah. Ekipa so se med seboj pomerile na treh različno zahtevnih progah, pri tem je bila najzahtevnejša dolga okrog 16 kilometrov, tekmovalci pa so zanjo imeli na voljo dobrih pet ur. Srednje zahtevna proga je bila dolga okrog 11 kilometrov, najlažja pa 9 kilometrov. Na tekmah – pri pripravi in izvedbi je sodelovalo približno 30 ljudi – so bili navzoči tudi člani Gorske reševalne službe (GRS) iz Ljubljane, ki pa jim k sreči ni bilo treba niti enkrat intervenirati na terenu. Uvrstitve po kategorijah: A kategorija – naj-

mlajši, učenci do vključno 6. razreda OŠ (12 ekip): 1. PD Radovljica, 2. PD Ruše, 3. PD Dobrovlje Braslovče, B kategorija – mladi, učenci 7., 8. in 9. razreda OŠ (16 ekip): 1. PD Podnanos, 2. PD Radovljica, 3. PD Ljubno, C kategorija – mladina, od 1. letnika SŠ do vključno 26. leta starosti (14 ekip): 1. PD Laško, 2. PD Domžale, 3. PD Šoštanj, D kategorija – mlajši člani, od 27. do vključno 39. leta starosti (7 ekip): 1. PD Poljčane, 2. PD Slivnica, 3. PD Šoštanj, E kategorija – starejši člani, nad 40. letom starosti (7 ekip): 1. PD Polzela, 2. PD Gornji Grad, 3. PD Ljubno, F kategorija – družine, najmanj eden od staršev in otroci do vključno 18. leta (10 ekip): 1. PD Nazarje, 2. PD Žalec, 3. PD Ruše, G kategorija – lažja odprta (11 ekip): 1. PD Zabukovica – Metuljčki, 2. PD Zabukovica – Skejterji, 3. PD Ruše – Losos, H kategorija – težja odprta (5 ekip): 1. PD Zabukovica, 2. PD Sloga Rogatec. Podrobnejši rezultati in uvrstitve so na voljo na spletni strani www.pzs.si/spot.

Odbor za orientacijo, ki deluje pod pokroviteljstvom Mladinske komisije Planinske zveze Slovenije, kot glavni koordinator slovenske planinske orientacije je med tekmo v lovskem domu pri Furlanovem zavetišču pri Abramcu organiziral posvet planinskih orientacistov. Udeležilo se ga je 25 vaditeljev orienta-

cije, vodij področnih lig in članov odbora za orientacijo. Dogovorili so se za nova merila za uvrščanje ekip iz področnih lig na državno tekmovanje ter za organizatorje državnih tekmovanj v prihodnjih letih. Letošnjo tekmo so v obliki nagrad za najboljše ekipe in malice podprla podjetja Fructal, Mlinotest, Tekstina (vsa iz Ajdovščine) ter Agroind iz Vipave. Tekmovanja v planinski orientaciji potekajo v osmih oz. šestih (odprtih kategorij nimajo povsod) kategorijah v osmih področnih planinskih orientacijskih ligah po vsej Sloveniji (savinjska, zasavska, podravska, koroška, gorenjska, primorska, rogaška liga in liga Smrekovec). Na državno tekmovanje se uvrstita po dve najboljši ekipi iz vsake kategorije po posameznih ligah. Ekipi ob pomoči zemljevidov z vrisanimi točkami, ki jih morajo najti, poskušajo čim hitreje prehoditi progo, ob tem pa na progi rešujejo tudi praktične naloge iz znanja orientacije, prve pomoči, poznavanja gorstev, varstva narave in vozlov. Poleg tega se ekipe pomerijo tudi v teoretičnem znanju iz snovi planinske šole in orientacije.

Tekmovanja v planinski orientaciji na državnem nivoju so po daljšem preporu ponovno zaživila šele leta 1997, ko je bil v okviru PZS ustanovljen Odbor za orientacijo.

Ta je še istega leta oblikoval pravila za planinska orientacijska tekmovanja in izvedel prvi seminar orientacije, s katerim lahko posamezniki pridobijo strokovni naziv vaditelj orientacije PZS. V sezoni 1997/1998 je bil organiziran prvi SPOT. Področne lige so popolnoma samostojne glede izbire terminov in organizatorjev tekmovanj. Za nastop na zaključnem državnem tekmovanju, ki je praviloma maja, mora vsaka liga v sezoni izvesti vsaj tri tekmovanja do konca aprila. Primorska planinska orientacijska liga je zaživela leta 2000, ko je PD Vipava organiziralo prvo področno planinsko orientacijsko tekmovanje. Doslej so se tekmovanj v najmlajši slovenski področni orientacijski ligi udeleževale ekipe iz PD Vipava, PD Podnanos, PD Sežana, PD Nova Gorica in PD Ajdovščina.

Orientacijsko znanje je za planinstvo oz. gorništvu ključnega pomena, saj pripomore k večji varnosti hoje v gorah. Ob marsikateri priložnosti, ko človek v gorskem svetu zaide ali ga ujame gosta megla, je orientacija lahko celo življenjskega pomena. Prav zato planinska orientacijska tekmovanja, ki bolj kot k sami tekmovalnosti stremijo k množičnosti, kolegialnosti in obnavljanju planinskih veščin, postajajo vedno bolj razširjena. Za strokovnost orientacijskega dela v planinskih vrstah skrbijo vaditelji orientacije PZS, ki se izobražujejo po uradno potrjenem izobraževalnem programu. Aljoša Rehar

Na SPOT-u so vsi zmagovalci (foto: Andrej Stuchly)

Planinski večer

V kavarni hotela Evropa v Celju je bilo 22. maja večerno srečanje Celjanov, na katerem smo v družbi Francija Ekarja, predsednika PZS, Manje Rajh, predsednice PD Celje Matica, Eda Stepišnika, člana UO PD Celje Matica, Braneta Povšeta, alpinista, alpinističnega inštruktorja in člana GRS, ter voditelja Jožeta Kodreta, podpredsednika PD Celje Matica in predsednika S MDO, spregovorili o pomembnih

planinskih dogodkih: 110. obletnici ustanovitve SPD, 110. obletnici ustanovitve Savinjske podružnice SPD v Mozirju 20. avgusta leta 1893 in 110. obletnici PD Celje Matica kot pravnega naslednika SP SPD. S sogovorniki smo govorili o dilemah in usmeritvah slovenskega planinstva in društvenega dela, pa tudi o alpinizmu in njegovih zgornjih mejah. Diapozitivi iz gorskega sveta ter življenja in dela našega planinskega društva so ob glasbeni popestritvi mladih – citrarke in flavtistke Katje in Tine – pričarali pravo planinsko ozračje. Manja Rajh

Srečanje planinskih veteranov na Zasavski sveti gori

Zasavski MDO je 14. maja 2003 na Zasavski sveti gori organiziral srečanje planinskih veteranov zasavskih planinskih društev. Tokratno je bilo že tretje. Zbralo se je več kot 40 udeležencev. Program je povezoval Borut Vukovič. V daljšem uvodnem nagovoru je orisal delo zasavskega MDO. Posebno je poudaril hvaležnost sedanje generacije starejšim planincem, ki so v preteklosti nosili levi delež pri organiziranju in širjenju planinstva. Srečanje sta pozdravila tudi Aleš Maček, predsednik PD Zagorje, in Brane Omahne, tajnik občine Zagorje. V nadaljevanju so si navzoči izmenjali številne misli in poglede ter obujali spomine na delo, opravljeno v minulih desetletjih. In imeli so se res česa spominjati! Tine Lenarčič

Šentjurski planinci na Resevni

Planinci šentjurskega PD so imeli 10. maja 2003 v planinskem domu na Resevni občni zbor. Poročilo o delu je podal predsednik Ivan Straže. Upravni odbor je obravnaval predvsem izletniško in pohodni-

ško dejavnost, Finance in dela na domu na Resevni. V društvu imajo pet vodnikov, tri markaciste, varstvenika narave in mentorico planinske vzgoje. V letu 2002 so imeli 129 članov. To število bi radi povečali. V domu na Resevni so opravili nujna dela; za to in pri markiranju poti je bilo opravljenih približno 500 prostovoljnih delovnih ur. Društveno pisarno bi radi preselili v prostore športnega parka v Šentjurju. V načrtu dela želijo približati izlete tudi tistim s tanjšo denarnico in izpeljati kakšen brezplačen izlet za mladino med počitnicami. Ivan Straže

Srečanje zasavske mladine na Šmohorju

V soboto, 24. maja 2003, je bilo v bližnji okolici Laškega zelo veselo. Že zgodaj zjutraj nas je pred dvorano Tri lilije v Debru pozdravilo skoraj poletno sonce, nato pa so se začeli približevati avtobusi z mladimi planinci iz Zasavja. Hitro smo jo ucvrli na Šmohor, da bi se lahko pripravili na čim boljši sprejem. Tako smo uredili ozvočenje, namestili napis »Dobrodošli na srečanju zasavske mladine Šmohor 2003« in odprli BiFe Klinček. Že čez slabi dve uri smo lahko pozdravili planince iz Dola pri Hrastniku, Hrastnika, Rimskih Toplic, Litije, Krškega, Trbovelj, Radeč, Brežic in Zagorja in jim za uvod podarili nalepke z gornjim motivom. Nadobudnim planincem, kar kakih 350 jih je bilo,

Mladina je poskrbela tudi za kulturni program.

smo najprej ob 11. uri pripravili kratak program, v katerem ni manjkalo glasbe in plesa, pevski zbor OŠ Primoža Trubarja nam je zapel planincem dobro znani Zdravljico in Oj, Triglav, moj dom, pozdravil nas je tudi predsednik MDO Borut Vukovič, nato pa so sledile razburljive Igre brez meja, v katerih so s svojimi ekipami sodelovala vsa društva, na žalost pa je na koncu lahko zmagalo samo eno (PD Hrastnik). Za bistre glave smo pripravili tudi kviz »Lepo je biti planinec«, v katerem so male sive celice pridobile 100/h in svojim lastnikom pridobile razne dobrote in praktične nagrade. Sledila je le še podelitev nočno izdelanih medalj in praktičnih nagrad najboljšim v Igrah brez meja, medalje pa so si zaslužili tudi vsi drugi sodelujoči. Na koncu se OŠ Primoža Trubarja in njenemu pevskemu zboru zahvaljujem za izkazano pomoč, prav tako pa tudi vsem laškim planincem, ki so pomagali pri organizaciji srečanja. Tomaž Mavri

Priveditve ob 50-letnici Domžalskega doma

V okviru priveditev ob 50-letnici Domžalskega doma pripravljata Planinsko društvo Domžale več dogodkov. V soboto, 19. julija, bo strokovna ekskurzija z naslovom Tri tisočletja Velike planine. Znanstveni svetnik etnolog dr. Tone Cevc bo predstavil kulturo pastirjev (zbor udeležencev bo ob 9. uri). Akcija Zdravi v gore bo v soboto, 30. avgusta. Med 11. in 15. uro se bodo udeleženci seznanili s temeljnimi postopki oživljanja in pravilno izbiro in uporabo osebne in tehnične opreme za hojo v gore. Isti dan bo ob 18. uri na Malem Vršiču (razgledna vzpetina nad Domžalskim domom) odprtje lesenega stebra z razgledno rožo. Osrednja prireditve, na kateri bodo sodelovali Marjeta Keršič - Svetel, moški pevski zbor Janka Kersnika iz Lukovice,

oktet bratov Pinnat in Godba Domžale, se bo začel v nedeljo, 31. avgusta, ob 11. uri. Prireditve je namenjena tudi 110-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva, hkrati pa bo to 11. tradicionalno srečanje članov in članic Planinskega društva Domžale. Po prireditvi bo igral ansambel Veseli planšarji. Ta dan se bodo lahko vsi obiskovalci vpisali v posebno vpisno knjigo, ki je bila prvič odprta na dan odprtja 9. avgusta 1953. Vse prireditve bodo potekale ali se vsaj začele pri Domžalskem domu na Mali planini. B. P.

In memoriam – Karlo Kocjančič 1933 – 2003

Bilo je v ponedeljek, petega maja. Lep sončen dan se je bil storil. Dan prej prav tako. In si ga bil izkoristil za hribe. Za naše hribe, v katerih se je narava že krepko pretegnila iz zimskega sna, v pobočja, grebene in trate nasula cvetja, da malokdaj tako. Vsa narava tam za Slavnikovim grebenom je žarela v toplem pomladanskem soncu, razprt je bil nad podoljem jasen in umit nebesni svod. In na oni strani podolja Brkini. Da, Brkini! Tvoji rojstni Brkini, kot da so nekaj slutili. Še zadnjič so se ti predstavili v najlepši luči, v izrazitih barvah, in srkal si to lepoto vase z vsemi čutili, hlastal po njej in vsakem koraku, kot da jih gledaš prvič, kot bi slutil, da je zadnjič. S soprogo si šel

na obisk v svoj rojstni kraj in potem sva skupaj nadaljevala pot na ono stran proti Skadanščini in Slavniku. Hodila sva po že ne vem kolikokrat prehojenih poteh in na vsakem postanku si se oziral nazaj, za hrbet, ali so tam še vedno Brkini, je tam še vedno Gradišče, tvoja rojstna vas. Kot bi se hotel od nje in od njih posloviti. Končno Slavnik. Obsedela sva na klopci pred Tumbovo kočjo. »Na vrh grem,« si rekel. Pol slovenske dežele je ležalo pod teboj. A ti si se menil le za vzhod, v kraje svojega otroštva si zrl. Intimno, doživeto, sam z njimi. Poslednjič. In tudi potem, med sestopom proti Hrpeljam, je tvoj pogled stalno uhajal na njihovo stran. Slutnja?

Odkar te poznam, si bil član obalnega planinskega društva Koper. Skoraj štirideset let. In še mene si pritegnil vanj. V njem si bil stebber, vedno si vlekel za dva, poprijel si za vsako, še tako neprijazljivo delo. Mandat in pol si bil predsednik društva in vodja številnih komisij. Drugovala sva dolgih petintrideset let. Veliko dela si opravil tudi kot markacist. Tvoji sta pot na Slavnik iz Povžan ter znamenita pot, po kateri obalni planinci še danes radi hodimo, »Pot Istrskega odreda Slavnik – Žabnik«. Kot planinski vodnik si po teh poteh, pa tudi po drugih (zelo si rad zahajal v Julijce in Karnijske Alpe) vodil planinske izlete našega in drugih planinskih društev. Nadvse si ljubil Istro, Slavnik in Brkine, s svojimi planinskimi tovariši si raziskoval in odkrival nove pristope, nove poti;

zelo si se trudil, da bi Istra tudi v planinstvu bolj zaživela.

V društvu si pustil neizbrisne sledi tudi v publicistični dejavnosti. Odlikovale so te velike organizacijske sposobnosti. Nobena ovira se ti ni zdela previsoka, nobena naloga zate ni bila pretrd oreh. Ob štiridesetletnici delovanja si uredil društveni zbornik. Posvečen je bil našemu istrskemu Triglavu, Slavniku. In kar bo ostalo v društvu zapisano z zlatimi črkami, je naš planinski vodnik Po Slovenski Istri, Brkinih, Čičarji in Krasu. Za ta projekt si pritegnil kar šestindvajset delavcev. Hkrati pa si bil njegov oblikovalec in soavtor. To so bile le pohvalne besede. Vanj si dal svoje srce in dušo, vložil svoje znanje, vtikal svojo neizmerno ljubezen do naših krajev in ljudi. Z vsake tvoje strani

Umrli Vinko Modec

V juniju se je za vedno poslovila še ena alpinistična legenda, in sicer neutrudni raziskovalec Kamniško-Savinjskih Alp, Vinko Modec. O njem bomo več pisali v naslednjih številkah.

vejejo tudi neomajna navezanost, tvoj iskreni odnos, tvoje globoko doživljanje teh krajev in teh ljudi. Z njim si prispeval k popularizaciji planinstva na tem koščku Primorske, za katero je marsikdo menil, da planinstva na njej ni mogoče gojiti. Za vse si našel čas, za vsakogar prijazno besedo. Neizmerno potrpežljiv, vztrajen, a hkrati skrajno dosleden in neizprosno do sebe in drugih.

Kot predsednik društva in član upravnega odbora in številnih komisij si navezoval in vzdrževal prijateljske stike s sosednjimi planinskimi društvi, s hrvaškimi v Istri in drugod, s slovenskim iz Trsta in preostalimi zamejskimi društvi. Poznala te je vsa slovenska planinska srenja, v njej si bil cenjen in spoštovan planinski Funkcionar. Prijatelje si imel povsod. Tvoje delo je bilo opazno tudi zunaj našega društva. Bil si dolgoletni predsednik Meddruštvenega odbora planinskih društev Južne Primorske. Tudi v okviru Planinske zveze Slovenije tvoje delo ni bilo neopazeno. Več let si deloval v odboru za pohvale in priznanja. Za svoje požrtvovalno delo si prejel številna priznanja in odličja – vse tri znake Planinske zveze Slovenije, bronasti, srebrni in zlati častni znak, in najvišje priznanje slovenske planinske organizacije, »svečano listino«. In vsa društvena priznanja.

Naše večdesetletno druženje se je izteklo. Ostali bodo le spomini, globoko zasidrani v našo zavest. Neizmerno dolga je naša vrsta. V njej se je nenadoma in nenadejano pojavila vrzel. Veliko prezgodaj. Široka vrzel, ki se je ne da zapolniti. Tvoje mesto je v tej vrsti. Izpregel si, izstopil, prišel na konec poti. Pogrešali te bomo, pogrešali tvojo dobro voljo, tvoje svetlo, vedno namenjano lice, tvoj vedri pogled, tvoj optimizem, tvoj humanizem, tvoje prijateljstvo.

Od planinca Karla, vnetega rodoljuba in tigrovca (bil je ustanovitelj društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, njegov prvi predsednik in dolgoletni tajnik) se je v ponedel-

jek, 19. maja 2003, na koprskem pokopališču poslovila velika množica planincev, tigrovcev, zamejskih Slovencev, prijateljev in znancev. »A, vedi, Karlo, sem k tebi se ozirajo razposajeni Šavrini, Rižana, Draginja in morje ti prinašajo tih šepet valov. Bleščijo se v dalji z belim poprhom ovenčani Julijci, nagajivo iz za miljskih hribov mežika očak Triglav, tja v Karnijo držijo mogočne Kaninove stopnice in tam nad Furlanijo ti Dolomiti zastavljajo ugan-

ke – kje vse sem že bil? In kam vse bi lahko še šel?

In nad dolino gradov se bočijo beli odlomi Kraškega roba in nad njim rahlo valovi zeleni Slavnik. Onstran njega tvoja domača vas. Gradišče. Mi, ki ostajamo, bomo še zahajali v ta svet. Ti si ga imel neizmerno rad in hodil boš z nami v naših srcih.«

Branko Bratož – Ježek, OPD
Koper

Razpis

Predsedstvo UO PZS objavlja razpis za izdelavo idejne rešitve novega prapora Planinske zveze Slovenije. Prapor naj na simbolični, prepoznavni in estetski način pokaže: usmerjenost in dejavnost planinske organizacije, nad stoletno tradicijo organiziranega planinstva na Slovenskem, lepoto slovenskih gora. Rok za oddajo predlogov je do 30. september 2003 na naslov: Planinska zveza Slovenije, predsedstvo UO, Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana, s pripisom »Razpis za prapor«.

Predsedstvo UO PZS bo v roku enega meseca opravilo izbor in predlagalo UO v sprejem najboljše rešitev, ki jo lahko sprejme, predlaga v dopolnitev ali zavrne.

Planince in druge občane prosimo, da dajo svoje predloge v obliki in kakovosti, ki je primerna za vezenje (A4 format). Izbrani avtor bo za nagrado predstavljen v Planinskem vestniku in Obvestilih PZS.

Popravek v novicah:

V junjskem Planinskem vestniku je v prispevku 20 let PD Metlika v rubriki Novice in obvestila napačen stavek: »Prvega maja smo navzoči na osrednji proslavi lahko prisluhnili besedam nekdanjega predsednika Antona Kušovca in zgodbi o razglednem stolpu.« Pravi je: »Prvega maja smo navzoči na osrednji proslavi lahko prisluhnili besedam sedanjega predsednika Antona Krašovca in zgodbi o razglednem stolpu.«

V naslednjih številkah:

Brezpotja

Po stopinjah Inkov

Jesen

Black Tusk

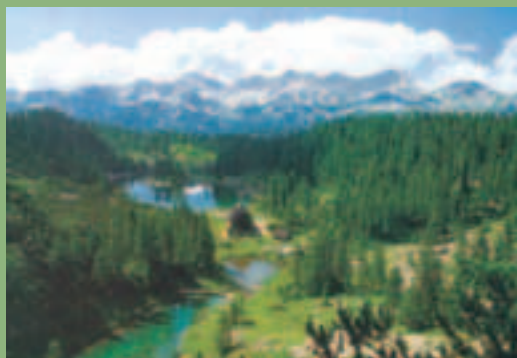
PLANINSKI KOLEDARJI 2004

ZA LETO 2004 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

GORE – ROŽE – PESMI

Glavni motivi so iz novih zornih kotov posneti najlepši predeli slovenskih gora. Pomožni posnetki so namenjeni človeku v gorah, vsakemu mesecu pa je dodana še značilna gorska roža v polnem cvetu. Koledarske liste bogatijo pesmi velikega slovenskega pesnika Edvarda Kocbeka (rojen 1904), ob datumih so posebej označene lunine mene. Ob glavni koledarski razpredelnici sta še pomanjšani razpredelnici predhodnega in naslednjega meseca. Na hrbtni strani so navedene vse planinske postojanke v Sloveniji. Razporejene so po gorskih skupinah in opremljene s telefonskimi številkami ter podatki o času in sezoni odprtosti.

Koledar je pokončen 33 x 48 + 5 cm (za dotisk) in vložen v papirnato vrečko. Cena za izvod (DDV je vključen) je 860,00 SIT. Popust glede na količino so 5 - 20%, dotisk posebej.

PLANINE ŽIVIJO

To je avtorski koledar znanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Odlikujejo ga široki panoramski posnetki naših gora, posebnost pa je prikaz rezbarske kulture nekdanjih pastirjev z Velike Planine, čemur je posvečen tudi tekst arhitekta Vlasta Kopača v slovenskem in angleškem jeziku. Ker je koledarski del z lunini menami, gibanjem sonca in prazniki poslovno oblikovan, je posebej primeren kot darilo tujim in domačim poslovnim partnerjem.

Format je dvojen, torej 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm (za dotisk). Cena za izvod (DDV je vključen) je 920,00 SIT, popusti so 5 - 20%, odvisno od količine, dotisk posebej po dejanskih stroških.

Vabimo vas, da se za nakup obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe ter z informacijami in kulturo obogatene koledarje. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju Zupančiču, oziroma Planinski založbi na sedežu Planinske zveze Slovenije, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana (tel.: 01/43 45 684, fax: 01/43 45 691, el. Pošta: planinska.zalozba@pzs.si).